

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Δημιουργικής Γραφής
Κατεύθυνση: Εκπαίδευση

Το αθλητικό ιδεώδες : Λογοτεχνία για παιδιά- Δημιουργική γραφή

Θωμάς Θεοδωρόπουλος
Α.Μ. 7335

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Τζίνα Καλογήρου (Καθηγήτρια ΕΚΠΑ)

Εξεταστές: Ευδοξία Κωτσαλίδου (ΕΔΙΠ, ΠΤΝ-. Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας)

Βακάλη Άννα (ΕΔΙΠ Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας)

Φλώρινα, Οκτώβριος 2019

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ ιδιαιτέρως την καθηγήτρια Τζίνα Καλογήρου χάρη στην οποία ανακάλυψα το δρόμο ώστε περπατώντας να φτάσω στην Ιθάκη της διδασκαλίας της ποίησης.

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
Abstract	7
ευχαριστίες.....	8
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
Α΄ ΜΕΡΟΣ - Το αθλητικό ιδεώδες στη λογοτεχνία για παιδιά	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ - Το αθλητικό ιδεώδες	15
Το αθλητικό ιδεώδες στη λογοτεχνία για παιδιά.	15
Καταγραφή παιδικών λογοτεχνικών αναγνωσμάτων με θέμα το Ολυμπιακό πνεύμα.	15
Πανανθρώπινα ολυμπιακά και αθλητικά ιδεώδη.....	22
Διεθνής κατανόηση.....	22
Αξιοκρατία-Δικαιοσύνη.....	23
Ισότητα.....	23
Σεβασμός στους κανόνες, ευγενής άμιλλα (fair play, ευ αγωνίζεσθαι).....	24
Ατομικά ιδεώδη Ολυμπιακών Αγώνων και αθλητισμού	26
Αριστεία, ο αγώνας για συνεχή βελτίωση	26
Αυτοπειθαρχία-Αυτοεκτίμηση-Αυτοκυριαρχία.....	26
Το αθλητικό ιδεώδες ως διδακτικό αντικείμενο στο σχολείο.....	27
Σκοποί και δεξιότητες του ΠΣ για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας.....	27
Διαθεματικότητα στη διδασκαλία του αθλητικού ιδεώδους.....	32
Εισαγωγή.....	32
Τι είναι διαθεματικότητα	32
Διαθεματικότητα στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών	34
Διαθεματικότητα στη Νεοελληνική Λογοτεχνία	35
Διαθεματικότητα στη Φυσική Αγωγή.....	36

Ο ρόλος των γονέων στην υποστήριξη του αθλητικού ιδεώδους.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ - Προτάσεις για ένταξη της δημιουργικής γραφής στη διδασκαλία του αθλητικού ιδεώδους.....	44
Η Δημιουργική Γραφή στο ελληνικό σχολείο	44
Η Δημιουργική Γραφή ως εργαλείο της διαθεματικής προσέγγισης.....	45
Αρχαίοι και σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες	50
Β΄ ΜΕΡΟΣ – ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ	52
Εισαγωγή.....	52
Σκοπός – Μεθοδολογία του σχεδίου εκπαιδευτικής δράσης.....	53
Διδακτικό υλικό	55
ποιήματα σχετικά με τον αθλητισμό.....	56
Ασκήσεις ποιητικού λόγου	58
Ενδεικτικό μάθημα έμμετρης ποίησης	68
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – Αξιολόγηση του project	77
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	84
Συμπεράσματα – προσωπική αποτίμηση διδάσκοντος.....	84
Βιβλιογραφία	86
ελληνόγλωσση	86
ξενόγλωσση.....	90
Παράρτημα Α΄ – ποιήματα αναφοράς	92
Παράρτημα Β΄ – ποιήματα μαθητών	112

Περίληψη

Το αθλητικό ιδεώδες διδάσκεται στο ελληνικό σχολείο στο πλαίσιο της Φυσικής Αγωγής και γλωσσικών μαθημάτων, με κείμενα λογοτεχνικά και ως ξεχωριστή θεματική στο μάθημα της Έκφρασης-Έκθεσης. Ωστόσο, είναι πασιφανές ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δυσκολεύεται –αν όχι αδυνατεί– να διαμορφώσει φίλαθλες προσωπικότητες. Η γηπεδική βία και ο οπαδισμός, ο ρατσισμός και ο φανατισμός, η χρήση αναβολικών και άλλων επικίνδυνων για τη σωματική και ψυχική υγεία ενισχυτικών ουσιών το αποδεικνύουν. Η εργασία αυτή, που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του ΠΜΣ «Δημιουργική Γραφή» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, ερευνά τη δυνατότητα συμβολής της λογοτεχνίας και της Δημιουργικής Γραφής στην καλλιέργεια του αθλητικού ιδεώδους στις ψυχές των μαθητών. Η εργασία στηρίζεται στην υλοποίηση ενός σχεδίου διαθεματικής δράσης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Οι μαθητές έγραψαν ποιήματα με θέμα τις αθλητικές αξίες καθιστώντας τη συγγραφή ένα μέσο βιωματικής εκπαίδευσης και ανάπτυξης της προσωπικότητας των παιδιών.

Λέξεις κλειδιά: *αθλητικό ιδεώδες, δημιουργική γραφή, λογοτεχνία*

Abstract

The athletic ideal is taught in the Greek school as part of Physical Education lessons and language courses, with literary texts and as a special subject in the Writing lessons. However, it is obvious that for the Greek educational system is difficult –if not impossible– to create athletic personalities. Pitch violence and fan mentality racism and fanaticism, the use of anabolic and other stimulants that are dangerous to the physical and mental health, prove it. In this present thesis titled "The Athletic Ideal: Children's Literature & Creative Writing", elaborated in the context of the Master's Program "Creative Writing" of the University of Western Macedonia, carry out research on the possibility how Literature and Creative Writing can contribute to the cultivation of the sporting ideal in students' souls. A cross thematic approach-project was implemented in junior high school; the students wrote poems on sporting values, making the writing a means of experiential education and development of children's personality.

Keywords: *sports ideal, creative writing, literature*

ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες στην καθηγήτρια Τζίνα Καλογήρου, που με την αποδοχή της πρότασής μου, μου έδειξε έναν δρόμο που μόνο θεωρητικά άκουγα ότι υπήρχε. Την ευχαριστώ καθώς τούτη η προτροπή με έφερε πιο κοντά στην ποίηση και μου έδωσε την ευκαιρία να μελετήσω ποιητές που έγραψαν εξάισια ποιήματα για τον αθλητισμό, καθώς επίσης και να βρω έναν άλλο τρόπο διδασκαλίας που να προσελκύει το ενδιαφέρον και τη δημιουργικότητα των μαθητών.

Επίσης θερμά ευχαριστώ τον αεικίνητο και ακούραστο Τριαντάφυλλο Κωττόπουλο την ψυχή αυτού του τμήματος που με την αεικίνητη ανησυχία, την ακατάπαυστη ενέργεια και τη μεγάλη αγκαλιά που επέδειξε από την πρώτη στιγμή με βοήθησε να απολάβω αυτής της μεγάλης χαράς της δημιουργίας, τις επόπτριες κ. Άννα Βακάλη και κ. Ευδοξία Κωτσαλίδου που με το δικό τους τρόπο μου έδωσαν απόψεις, συμβουλές και κουράγιο για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου που με συμπαραστάθηκε και με ανέχθηκε στο δύσκολο έργο που είχα να επιτελέσω, και ειδικότερα θα ήθελα να αφιερώσω αυτή την εκπόνηση στον πνευματικό μου πατέρα που πάντοτε με παρότρυνε στο χτίσιμο του ακαδημαϊκού υποβάθρου μου, μακαριστό Μητροπολίτη Σισανίου και Σιατίστης κυρό ΠΑΥΛΟ ο οποίος τόσο απρόσμενα άφησε τα επίγεια.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Ελλάδα έχει κληρονομήσει ένα βαρύ πολιτιστικό φορτίο και ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός αποτελεί κληροδοτή βαθιών ιστορικών, πολιτισμικών και αθλητικών αξιών. Κληροδότησε το ολυμπιακό πνεύμα και το αθλητικό ιδεώδες, αναμφίβολα από τα πιο πολύτιμα κειμήλια της ελληνικής φιλοσοφίας. Ο αθλητισμός έχει τις ρίζες του στην άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και διέθετε ανάλογη ιερότητα. Η καλλιέργεια του σώματος παρέπεμπε στις έννοιες της αρμονίας και της μάθησης. Θεωρούνταν καθήκον κάθε ελεύθερου ανθρώπου να φροντίζει για την εξέλιξή του αυτή μέσα σε πνεύμα άμιλλας.

Το αθλητικό ιδεώδες διδάσκεται στο ελληνικό σχολείο μέσα από το διδακτικό αντικείμενο της Φυσικής Αγωγής και την καθημερινή τριβή των μαθητών σε αθλοπαιδιές και αθλητικές διοργανώσεις που λαμβάνουν χώρα εντός του σχολικού χώρου ή σε επίπεδο νομού. Ταυτόχρονα, το αθλητικό πνεύμα διαχέεται μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα, στο πλαίσιο της γλωσσικής εκπαίδευσης ή τη λογοτεχνική παιδεία, και ως ξεχωριστή θεματική στο μάθημα της Έκφρασης-Έκθεσης. Ωστόσο, σήμερα είναι πασιφανές ότι το σχολείο δυσκολεύεται –αν όχι αδυνατεί– να διαμορφώσει φίλαθλες προσωπικότητες. Η γηπεδική βία και ο οπαδισμός αντικρούουν κάθε ιδεώδες ειρήνευσης. Ο ρατσισμός, ειδικά τα τελευταία χρόνια, και ο φανατισμός αντιστρατεύεται τις αξίες της ισότητας και του σεβασμού. Η χρήση αναβολικών και άλλων επικίνδυνων για τη σωματική και ψυχική υγεία ενισχυτικών ουσιών συστέλλει τις αρχές της ευγενούς άμιλλας, καθιστώντας στο πλαίσιο της εμπορευματοποίησης και του ναρκισσισμού την με κάθε κόστος νίκη/επιτυχία πρωτεύοντα στόχο.

Η εργασία αυτή που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του ΠΜΣ «Δημιουργική Γραφή» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας έθεσε ως βασικό ερευνητικό ερώτημα κατά πόσο μπορεί η λογοτεχνία και η Δημιουργική Γραφή να συμβάλλουν στην προβολή και καλλιέργεια του αθλητικού ιδεώδους στις ψυχές των μαθητών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Στην αναζήτηση μιας νέας πρότασης, συμπληρωματικής και κριτικής στις προαναφερόμενες δράσεις, υλοποιήθηκε ένα σχέδιο διαθεματικής δράσης στο Μουσικό Γυμνάσιο-Λύκειο «Κων/νος & Ελένη Παπανικολάου» της Σιάτιστας με πυρήνα τη Δημιουργική Γραφή, καθιστώντας τους μαθητές συγγραφείς με επίκεντρο τα αθλητικά ιδεώδη και αξίες.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σχέση αθλητισμού και λογοτεχνίας χρονολογείται σχεδόν με την εμφάνιση του γραπτού λόγου. Σημαντικοί ποιητές και συγγραφείς δοκίμαζαν ξανά και ξανά να αποτυπώσουν τις ιστορίες νικητών και ολυμπιονικών. Μάλλον όχι τυχαία, αφού η σχέση που συνδέει συγγραφέα και αθλητή είναι δυνατή. Και οι δύο γνωρίζουν την αποτυχία τόσο συχνά όσο τον θρίαμβο. Ο κόσμος του αθλητισμού, ο οποίος πλέον εκπροσωπείται ολοένα και πιο πολύ στον κινηματογράφο και την τηλεόραση, έχει ανάγκη την ερμηνεία και την κατανόηση στην ανθρώπινη διάστασή του, ως εκδήλωση συναισθημάτων. Εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις, η αθλητική δημοσιογραφία δεν μπορεί να εκπληρώσει αυτό το καθήκον, παρά μόνο όταν μεταβάλλεται σε λογοτεχνία. Η "αθλητική" λογοτεχνία έχει υποβληθεί σε μια συνεχή μεταμόρφωση στο πέρασμα των αιώνων, διαφοροποιείται από τις αλλαγές που επηρεάζουν διάφορες αθλητικές δραστηριότητες, ανάλογα με ηλικίες και πολιτισμούς. Ο αθλητισμός βρίσκει τη θέση του μέσα στα βιβλία, ως αθλητική λογοτεχνία, παρόμοια με ό,τι γίνεται για άλλες μορφές της λογοτεχνίας και αφορούν ταξίδια, φαντασία, αστυνομικό μυθιστόρημα. Ακόμη και μετά την έλευση του κινηματογράφου και των νέων συστημάτων επικοινωνίας, εξακολουθούν να γράφονται συνεχώς περισσότερα για τον αθλητισμό, γραπτά που μπορούν να αντλήσουν έμπνευση από ένα πραγματικό γεγονός ή να είναι εντελώς φανταστικό. Η βιογραφία ενός κορυφαίου πρωταθλητή προσπαθεί να απεικονίσει τις πιο κρυμμένες πτυχές της ανθρώπινης και επαγγελματικής ζωής του. Η αυτοβιογραφία ή οι μνήμες γραμμένες από έναν αστέρα-πρωταγωνιστή του αθλήματος αντικατοπτρίζουν αναπόφευκτα την άποψή του, μιας και τα κομμάτια της καριέρας επανέρχονται ως αποτέλεσμα της δικής του μνήμης.

Μία ιστορική αναδρομή στην αποτύπωση του αθλητισμού στη λογοτεχνία εκκινεί ήδη από τα ομηρικά έπη. Το αθλητικό πνεύμα διαμορφώθηκε σταδιακά στην κρητομυκηναϊκή εποχή (2200-1200 π.Χ και συνδέθηκε αργότερα με το ηρωικό ιδεώδες των ομηρικών επών. Τα ομηρικά έπη προσφέρουν πλήρη περιγραφή αθλητικών αγώνων της εποχής: αρματοδρομίες, πυγμαχία, πάλη, δρόμος, οπλομαχία, δισκοβολία, τοξοβολία και ακόντιο. Μολονότι αντικατοπτρίζουν έθιμα της Μυκηναϊκής περιόδου, που είχαν διατηρηθεί από την παράδοση, τα έπη περιγράφουν επίσης τις συνήθειες και τις αξίες των ανώτερων τάξεων της Γεωμετρικής Περιόδου. Η Ναυσικά και οι φίλες της, αφού λούστηκαν στην όχθη του ποταμού, πέταξαν τις μαντίλες τους και άρχισαν να παίζουν με τη σφαίρα: *«Και σα χαρήκανε θροφή, κι αυτή κι οι παρακόρες, βγάλαν τις μπόλιες κι έπαιζαν τη σφαίρα ανάμεσό τους»* (Οδύσ. ζ, 99-100, μτφρ. Αργ. Εφταλιώτη). Ο Οδυσσεάς και οι Φαίακες έπαιζαν με μια πορφυρή σφαίρα, που κατασκεύασε ο Πόλυβος, πετώντας την ψηλά με τα χέρια καθώς οι άλλοι ολόγυρα χτυπούσαν παλαμάκια (Οδύσ. θ, 372-4). Η λυρική ποίηση, ως λογοτεχνία του κοινού, με τον δημόσιο λόγο της, έκανε θάνατους τους ολυμπιονίκες αναλαμβάνοντας την

εξύμνηση της ρώμης, της σκληρής προσπάθειας και της υπερηφάνειας της πόλης για τον νέο ήρωα. Ο Χριστιανισμός μεταβάλλει σημαντικά τη φύση του αθλητισμού, με κυρίαρχη την αρματοδρομία και στη Δύση τις μεγάλες φεστιβαλικές εκδηλώσεις με ιπποτικά αγωνίσματα. Στον Σαίξπηρ εντοπίζεται ένα είδος ποδοσφαίρου της εποχής, αν και μετά την Αναγέννηση, η *στρογγυλή θεά μάλλον* βρίσκεται σε καλό επίπεδο στη λογοτεχνική συνείδηση. Η μελέτη του Γιάννη Παππά (χ.χ.) για το ποδόσφαιρο στη λογοτεχνία περιέχει ένα πλήθος στοιχείων που αφορούν το δημοφιλές άθλημα.

Τα λογοτεχνικά βιβλία για παιδιά, ενώ πλησιάζουν σημαντικά την προβολή του ιδεώδους, ως φιλαναγνωστική προσέγγιση δεν καλύπτουν τη βιωματική εμπειρία που επιτυγχάνεται μέσω της Δημιουργικής Γραφής. Το βιβλίο αφορά ένα συγκεκριμένο ποσοστό μαθητών, που δείχνουν τάσεις προς αυτό, αφήνοντας αδιάφορα τα άλλα παιδιά και συχνά ούτε αυτό λειτουργεί βιωματικά. Οι Ολυμπιακοί αγώνες αποτελούν μια πλούσια θεματική ενότητα στο σώμα της σύγχρονης ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, η οποία έχει ιδιαίτερα εμπλουτιστεί με ανάλογους τίτλους παιδικών βιβλίων, ιδιαίτερα με αφορμή τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα (2004). Η ανάληψη των Αγώνων πυροδοτεί ένα έντονο εκδοτικό ενδιαφέρον σε τίτλους παιδικών βιβλίων. Η στροφή στη συγγραφή σχετικών βιβλίων ενισχύεται από την εισαγωγή του θεσμού της *Πολιτιστικής Ολυμπιάδας* (2001-2004), καθώς και του προγράμματος *Ολυμπιακή Παιδεία*. Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα αποτέλεσε έναν διεθνή θεσμό, ο οποίος, σε συνεργασία με τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή, την «Αθήνα 2004», την UNESCO, τον ΟΗΕ και όλες τις χώρες του κόσμου, απέβλεπε να λειτουργήσει ως θεματοφύλακας των ιδεωδών της Ειρήνης, της Άμιλλας, της Δημιουργίας, της Οικουμενικότητας του Ανθρώπου (Μανικάρου, 2016:2). Η Ολυμπιακή Παιδεία (εφαρμόστηκε πιλοτικά το σχολικό έτος 1998-1999) συμπεριλήφθηκε στο Αναλυτικό Πρόγραμμα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και στόχευε μέσα από ένα σύνολο δράσεων, που αφορούν «γνώσεις, αθλητικές και κοινωνικές δεξιότητες, αξίες, στάσεις και συμπεριφορές» να αναδείξουν τη μορφωτική και εκπαιδευτική αξία των Ολυμπιακών Αγώνων (Ολυμπιακή Παιδεία, 2001:13). Στη φιλοσοφία του Προγράμματος αυτού στηρίχτηκε και το πρόγραμμα «Εν αγωνίζεσθαι: Από τη θεωρία στην Πράξη» στην Κύπρο (Χατζηστεφάνου-Παπαέλληνα, 2006).

Το 2005 καταγράφονται μόνο τριάντα τέσσερα (34) παιδικά βιβλία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και το αθλητικό ιδεώδες (Κωστοπούλου, 2005). Στις αρχές του 2019 σε έρευνά μας στην ηλεκτρονική βάση της *biblionet* καταγράψαμε δεκαοκτώ (18) βιβλία στην κατηγορία "παιδικά βιβλία" εκ των οποίων τα τέσσερα (4) στην κατηγορία «Παιδική και εφηβική λογοτεχνία» και άλλα εξήντα ένα (61) βιβλία με δραστηριότητες και πληροφορίες για παιδιά γύρω από τους Ολυμπιακούς Αγώνες (στην κατηγορία «Ολυμπιακοί Αγώνες - Βιβλία για παιδιά» και τρία (3) κόμικς ένα

λογοτεχνικό και δύο ψυχαγωγικά, ενώ εμφανίζονται και άλλα δεκαοκτώ (18) βιβλία στην κατηγορία «Αθλητισμός - Βιβλία για παιδιά» ως βιβλία δραστηριοτήτων ή πληροφοριακά. Ταυτόχρονα, εμφανίζεται μία σημαντική αύξηση σε αριθμό τίτλων όπου τα περισσότερα βιβλία στόχο έχουν κυρίως την πληροφόρηση των παιδιών με αθλήματα και την ιστορία, τους χώρους των δρώμενων και λιγότερα, αλλά υπάρχουσα, την προβολή της παγκοσμιότητας και του αθλητικού ιδεώδους, της ειρήνης, της φιλίας, της προσπάθειας. Τα περισσότερα αναγνώσματα αναφέρονται στους αρχαίους Ολυμπιακούς και την αρχαία Ολυμπία, ενώ σημαντική είναι η έμφαση που δίνεται στα ολυμπιακά ιδανικά. Ένα μικρότερο ποσοστό αναφέρεται και στους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες είτε στο πρόσωπο του Σπύρου Λούη είτε του Τσικλιτήρα ή την Ολυμπιάδα της Αθήνας έως και του Πεκίνο και τους παραολυμπιακούς.

«Εκτός από την αισθητική πλευρά της λογοτεχνίας, ο τομέας της πληροφόρησης μέσω της αφήγησης και η χρήση της ως μέσο προσέγγισης επιστημονικών τομέων, όπως της ιστορίας και του πολιτισμού, θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για τον αναγνώστη, η προσέγγιση μιας ιστορικής, για παράδειγμα, εποχής ή ενός προσώπου παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για ένα παιδί όταν αυτό γίνεται μέσα από τη διαδικασία της απόλαυσης μιας μυθιστορίας.» (Τσιλιμένη, 2004:101).

Σε αυτά τα βιβλία που αφορούν αποκλειστικά το αθλητικό πνεύμα ή τον αθλητισμό, μπορούν να προστεθούν και βιβλία στα οποία χαρακτήρες δευτερεύοντες συνδέονται με τον αθλητισμό, όπως «η εξομολόγηση» (1995) του Αντώνη Δελώνη, όπου μεταξύ των πολλών νέων ηρώων ο έφηβος αναγνώστης συναντά και τον Στάθη, πρώην πρωταθλητή δισκοβολίας, ο οποίος φημολογείται πως στρέφεται στη διακίνηση ναρκωτικών για να εξασφαλίσει τη δόση του (Κωτόπουλος, 2012). Άλλο έργο που συνδέεται με το αθλητικό πνεύμα είναι το συλλογικό «Αθάνατη ιδέα» (1996) των εκδόσεων «Άγκυρα», η οποία αποτελεί επανέκδοση δύο παλαιότερων συλλογικών τόμων¹ διηγημάτων με τον τίτλο «Πέντε κύκλοι ζητούν χρώμα» (τόμος 1: 1890-1940 και τόμος 2: 1940-1990) του 1991 από τις ίδιες εκδόσεις. Τα διηγήματα αυτά καλύπτουν ανά δεκαετία την εκατονταετία που έκλεισαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες από την αναβίωσή τους το 1896, σκιαγραφώντας το αθλητικό και γενικότερο κλίμα της εποχής (Αναγνωστόπουλος, 2004). Στο ίδιο πνεύμα και το συλλογικό «Αθάνατο ολυμπιακό πνεύμα» των εκδόσεων «Ψυχογιός» (2003) με

¹ Στο έργο συμμετέχουν με κείμενά τους –αλφαβητικά– οι: Αγγελική Βαρελλά, Ι.Δ. Ιωαννίδης, Κίρα Σίνου, Μάνος Κοντολέων, Νίτσα Τζώρτζογλου, Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Φράνση Σταθάτου, Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Λίτσα Ψαραύτη, Τάκης Χατζηαναγνώστου.

δεκατρία διηγήματα αθλητικού περιεχομένου δέκα συγγραφέων² του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου. Αφορά ιστορίες που δίνουν έμφαση στα αθλητικά ιδεώδη, στην πίστη του αθλητικού πνεύματος και των Ολυμπιακών Αγώνων δίνοντας έμφαση στα συστήματα αξιών.

Σε άλλη έρευνά μας στα σχολικά εγχειρίδια παρατηρήσαμε ότι στο μάθημα των Νεοελληνικών Κειμένων μόνο σε δύο τάξεις του Γυμνασίου εμπεριέχεται ως οργανική ύλη ο αθλητισμός. Πιο συγκεκριμένα στο βιβλίο του μαθητή της Α' Γυμνασίου εντοπίζονται κείμενα των Κωστή Παλαμά («*Ολυμπιακός ύπνος*»), Πέτρου Χάρη («*Δρόμος 100 μέτρων*») και Αγγελικής Βαρελά («*Η νίκη του Σπύρου Λούη*»). Στη Β' Γυμνασίου ο εκπαιδευτικός μπορεί να διδάξει τα ποιήματα των Λορέντζου Μαβίλη «*Καλλιπάτειρα*» και Ουμπέρτο Σάμπα «*Τοπική ομάδα*» και τα διηγήματα των Δημήτρη Μίγγα «*Η τρίπλα των ονείρων*» και Νίκου Χουλιαρά «*Η εσχάτη των ποινών*». Αντίθετα, από τη Γ' Γυμνασίου και για όλες τις τάξεις του Ενιαίου Λυκείου, που η ύλη των βιβλίων είναι δομημένη με χρονολογικά κριτήρια, δεν συμπεριλαμβάνεται κανένα κείμενο που αφορά τον αθλητισμό. Αντίστοιχα, στα ΕΠΑΛ εντοπίζεται «*το σκάκι*» του Μανόλη Αναγνωστάκη (Γ' τάξη) και το άρθρο του Mario Vargas Llosa «*η άδεια ηδονή του ποδοσφαίρου*», χωρίς όμως το τελευταίο να ανήκει στη λογοτεχνία. Τέλος, στο εγχειρίδιο του Λυκείου «*Εκφραση-Έκθεση Θεματικοί Κύκλοι*» περιλαμβάνονται τα άρθρα/δοκίμια των Μανόλη Ανδρόνικου «*Αθλητισμός και παιδεία*», του Πανταζή Τερλεξή «*Η νέα βιομηχανία με τους χρυσούς εργάτες*», του Ουμπέρτο Έκο «*Χωρίς πρωταθλητές*» και «*Οι αντάρτες των γηπέδων*», η συνέντευξη στον ημερήσιο τύπο του Μορίς Γκριν στον Θανάση Λάλα με τίτλο «*Ο πρωταθλητής*», και το ταξιδιωτικό κείμενο του Νίκο Καζαντζάκη «*Το ομαδικό παιχνίδι*».

² Στο έργο συμμετέχουν με κείμενά τους –αλφαβητικά– οι: Αγγελική Βαρελλά, Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Αντώνης Δελώνης, Ι.Δ. Ιωαννίδης, Ασπασία Κατσούλη-Συμεώνολγου Λένα Μερικά-Θεοδωρακάκου, Λούλα Παπιδάκη-Πιπίνη, Κίρα Σίνου, Παναγιώτα Σμυρλή-Στρατοπούλου, Φράνση Σταθάτου

Α΄ ΜΕΡΟΣ - Το αθλητικό ιδεώδες στη λογοτεχνία για παιδιά

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ - Το αθλητικό ιδεώδες

Ιδεώδες σύμφωνα με τα φιλοσοφικά και εννοιολογικά λεξικά είναι το ιδανικό, η αφοσίωση του ανθρώπου σε κάτι πολύ μεγάλο και υψηλό, ηθικό και πνευματικό. Έτσι τα ιδεώδη συνδέονται –αν όχι ταυτίζονται– με τις επιδιώξεις και τα οράματα της ατομικής ή κοινωνικής ζωής τις οποίες αγωνίζεται ο άνθρωπος να υλοποιήσει. Τα πανανθρώπινα ιδεώδη, κατά τον Παπανούτσο, είναι η δικαιοσύνη, η ελευθερία, η ισότητα, η δημοκρατία, η φιλαλληλία, ο αλtruισμός κ.ά. Ανάλογα ιδεώδη έχουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες και ο υψηλός αγωνιστικός αθλητισμός; Έτσι όπως κατάντησαν με την εκτεταμένη χρήση του ντόπινγκ, τον προκλητικότατο ρόλο του χρήματος, τον υπέρ πάντων αγώνα για νίκη, τον άκρατο επαγγελματισμό, την έντονη εμπορευματοποίηση, την πολιτική διαπλοκή και τον διαρκή φόβο μιας τρομοκρατικής επίθεσης ποιος μπορεί να πιστέψει ότι υπηρετούν υψηλά ιδανικά, ότι έχουν οράματα και αξίες;

Σύμφωνα με τη θέση μας δεν είναι τα ιδανικά που ξεπέφτουν αλλά οι άνθρωποι αυτοί που τα ξεφτίζουν. Η ουσία και το βαθύτερο νόημα των ιδεωδών θα πρέπει να παραμένει αναλλοίωτο και να λειτουργεί ως συμβολισμός έστω και αν υπέστη βαθιά καταρράκωση. Το σύνολο των ολυμπιακών και αθλητικών ιδεωδών εκφράζεται μέσα από τον όρο *ολυμπισμός* αλλά και τους συνωνυμικά χρησιμοποιούμενους όρους *ολυμπιακή ιδέα*, *ολυμπιακό ιδεώδες*, *ολυμπιακό πνεύμα*, *αθλητική ιδέα*. Στον Ολυμπιακό Καταστατικό Χάρτη (Ο.Κ.Χ.) δεν υπάρχει σαφής οριοθέτηση αλλά γενικές έννοιες χωρίς περαιτέρω επεξηγήσεις.

Το αθλητικό ιδεώδες στη λογοτεχνία για παιδιά.

Καταγραφή παιδικών λογοτεχνικών αναγνωσμάτων με θέμα το Ολυμπιακό πνεύμα.

Επιχειρήσαμε μία παράλληλη έρευνα στην ηλεκτρονική βάση της *biblionet* προκειμένου να καταγράψουμε (α΄ εξάμηνο 2019) τα υπάρχοντα βιβλία για παιδιά σχετικά με το αθλητικό ιδεώδες. Καταγράφουμε τίτλους και πληροφορίες όπως αποδόθηκαν από τους εκδότες στην ηλεκτρονική καταχώρηση.

«Ολυμπιακοί Αγώνες και πνευματικά δικαιώματα» – Δήμος Μαγκλάρας

Αναβίωση σημαίνει επαναφορά στη ζωή, επαναλειτουργία ενός θεσμού σύμφωνα με τις αρχές και τους όρους της αρχικής ιδέας. Οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες, όπως συγκροτήθηκαν κι όπως εξελίχθηκαν, κάθε άλλο παρά αναβίωση του αρχαίου Ελληνικού λαμπρού θεσμού είναι, διότι καμία αρχή, κανένας όρος και προϋπόθεση δεν έχει σεβαστεί και δεν τηρείται. Το βιβλίο παρουσιάζει την

ιστορική αυτή αλήθεια. Ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες ανήκουν στους Έλληνες και μόνον οι Έλληνες μπορούν να είναι συνεχιστές της ιστορίας τους.

«Ολυμπία και Ολυμπιακοί Αγώνες» –Γιώργος Κοντός 2016

Το αρχαίο θαύμα στην Ολυμπία προσφέρει μία ανεξάντλητη πηγή γνώσεων. Γιατί διάλεξαν οι αρχαίοι την Ολυμπία, σαν τόπο τέλεσης της μεγάλης αυτής διοργάνωσης; Ποιοι αγωνίζονταν; Γιατί οι άλλοι της αρχαιότητας δεν έδωσαν τόσο μεγάλη σημασία στον αθλητισμό; Γιατί απαγορευόταν μόνο στις παντρεμένες γυναίκες να παρακολουθούν τους αγώνες; Πως εξελίχτηκε, ιστορικά, η σχέση εργασίας – αθλητισμού στην αρχαία ελληνική κοινωνία; Γιατί δεν έπαιρναν οι νικητές χρηματικά έπαθλα, αλλά μόνο στεφάνια αγριελιάς; Όλα αυτά, μαζί με ιδιαίτερη αναφορά σ' ένα αριστούργημα της τέχνης, τον Ερμή του Πραξιτέλη είναι μερικά μόνο από τα θέματα που περιλαμβάνονται στο βιβλίο αυτό.

«Η περιέργη υπόθεση των Ολυμπιακών Αγώνων» –Τζερόνιμο Στίλτον 2016 – Παιδική & εφηβική λογοτεχνία

Πρόκειται για ξεκαρδιστικές περιπέτειες, πιο τρυφερές από τη φέτα , πιο νόστιμες από τη γραβιέρα και πιο αρωματικές από την παρμεζάνα... Είναι ιστορίες που θα σας μείνουν αξέχαστες, σας το εγγυώμαι εγώ, ο Τζερόνιμο Στίλτον. "Και αυτή τη φορά ο αγαπημένος φίλος Ηρακλής Ποντιρό με έμπλεξε σε μια μοναδική περιπέτεια στους Ολυμπιακούς αγώνες! Ενώ κάναμε τη μετάδοση των αγώνων, αντιληφθήκαμε ότι μια συγκεκριμένη ομάδα κέρδιζε σε όλα τα αγωνίσματα. Παράξενο! Επίσης, όλοι οι αθλητές αυτής της ομάδας έμοιαζαν πάρα πολύ μεταξύ τους! Τι μπέρδεμα και τι μυστήριο..."

«Οι Ολυμπιακοί αγώνες» – Μανδηλαράς Φίλιππος

Μια ματιά στην ιστορία των Ολυμπιακών αγώνων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, γραμμένη με απλά, κατανοητά στιχάκια από τον Φίλιππο Μανδηλαρά, ώστε να κινούν το ενδιαφέρον των αναγνωστών.

«Το ολυμπιακό ιδεώδες» – Γογγάκη Κωνσταντίνα

Το Ολυμπιακό Ιδεώδες διέρχεται σήμερα κρίση εκ των πραγμάτων, διέρχεται, όμως, κρίση και από το πνεύμα της εποχής. Ο πολιτικός ανταγωνισμός που αναπτύσσεται μεταξύ των χωρών, το οικονομικό δέλεαρ έτσι όπως προβάλλεται από τον υλικό πολιτισμό, η τεχνολογική εξειδίκευση η οποία αντιμετωπίζει τον άνθρωπο ως animal machine κατά την ορολογία του Καρτέσιου, και

μάλιστα βιονικό, έχουν ως αποτέλεσμα την διαμόρφωση ενός ανθρώπου μονοσήμαντου, κατά τον ορισμό του Μαρκούζε, και την φθορά και την απαξίωση της ολυμπιακής ιδέας ως αξίας. Το πνεύμα της ευγενούς άμιλλας υπονομεύεται από το ωφελμιστικό και εγωκεντρικό πνεύμα της σύγχρονης τεχνοκρατικής κοινωνίας, αλλά έχει σχέση και με την ίδια την πολιτική κοινωνία. Η τάση προς επιλογές αναίρεσης των αρχών του ευ αγωνίζεσθαι διαμορφώνεται από την παρεχόμενη προς τους νέους παιδεία που υποστηρίζει τον γρήγορο και εύκολο πλουτισμό και την με οποιοδήποτε τίμημα προβολή των ανθρώπων. Ο αθλητισμός, κατ' επέκταση και οι αθλητές, δεν αποκόπτονται από το κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον, συνεπώς και από τις αξίες που διέπουν την ζωή της πολιτικής κοινωνίας. Παρά τις επιφυλάξεις, υπάρχουν, ωστόσο, μηνύματα σθεναρής κριτικής, η οποία αποβλέπει στην διάσωση των θεμελιωδών αξιών, στην αποδοκιμασία των αρνητικών φαινομένων του σύγχρονου αθλητισμού, στον έλεγχο της απληστίας αλλά και της μονομέρειας, στην αντικατάσταση των προτύπων επιτυχίας από πρότυπα αξίας και στον σεβασμό της ανθρώπινης δισυπόστατης φύσης.

«Ένας μικρούλης μεγάλος ολυμπιονίκης» – Σγουρή Γεωργιάδη

Πολυμήχανος, πανούργος, πεισματάρης, πολυταξιδεμένος είναι ορισμένα από τα χαρακτηριστικά που αποδίδουμε στον μυθικό βασιλιά της Ιθάκης, Οδυσσέα. Στην ιστορία που ακολουθεί θα έχετε την ευκαιρία να διαπιστώσετε ότι ο ήρωάς μας διαθέτει τα περισσότερα από αυτά τα χαρίσματα. Παράλληλα, διέπεται από τις αξίες του ολυμπισμού και της ολυμπιακής εκεχειρίας, όπως το σύνολο των αθλητών που συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες, ενώ διαθέτει τα ψυχικά αποθέματα ενός αθλητή των Παραολυμπιακών Αγώνων.

«Η ιστορία της Ολυμπιακής παιδείας» – Ιωάννα Μάστορα

Ο συλλεκτικός τόμος παρουσιάζει την Ιστορία της Ολυμπιακής Παιδείας, τις θεμελιώδεις αξίες κι αρχές της Ολυμπιακής φιλοσοφίας και του πρωταρχικού στόχου του Ολυμπιακού Κινήματος, όπως αυτός προσλαμβάνεται και καταγράφεται από τους ηγέτες και τους ερευνητές του Ολυμπισμού. Εξετάζει το ιστορικό και φιλοσοφικό πλαίσιο μέσα στο οποίο γεννήθηκαν και θεμελιώθηκαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στον αρχαίο κόσμο, καθώς και το πλαίσιο μέσα στο οποίο επανιδρύθηκαν οι αγώνες και θεμελιώθηκε το σύγχρονο Ολυμπιακό Κίνημα και οι αρχές του. Επιπλέον, καταγράφεται κι ερμηνεύεται η πολιτιστική κι εκπαιδευτική διάσταση των αγώνων και η οικουμενικότητά τους. Διερευνάται η σχέση μεταξύ Ολυμπιακής Φιλοσοφίας και πράξης στο σύγχρονο αθλητικό γίγνεσθαι. Εξετάζει ποια στοιχεία από το ιδεολογικό πλαίσιο του Ολυμπισμού δεν εφαρμόζονται στο σύγχρονο αθλητισμό και στην πραγματικότητα των Ολυμπιακών Αγώνων. Η

κρίση του Ολυμπιακού Κινήματος και του αθλητισμού ευρύτερα συσχετίζεται με την ανάγκη του επαναπροσδιορισμού των αγώνων και την εκπαιδευτική τους επένδυση. Παρουσιάζονται έρευνες που τεκμηριώνουν τον αντίκτυπο της κρίσης αυτής στην ηθική ανάπτυξη των νέων κι αναδύουν την ανάγκη της καλλιέργειας των αθλητικών αξιών και την καθιέρωση της αθλητικής αγωγής και παιδείας. Παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη των πιο αντιπροσωπευτικών προγραμμάτων Ολυμπιακής αγωγής σε διηπειρωτικό επίπεδο κι ερευνάται η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής ενός παγκόσμιου πολυ-πολιτισμικού μοντέλου.

«*Ο Αστεριζ στους Ολυμπιακούς αγώνες*» – R. Goscinnny

«*Ο Αστερίκον σα Ολυμπιακά τ' αγώνας*» – R. Goscinnny

Η ποντιακή διάλεκτος αποτελεί αδιάψευστη μαρτυρία της καταγωγής του Ποντιακού Ελληνισμού και τη φυλετική συνέχεια απο τους πρώτους αποίκους μέχρι σήμερα. Η Ποντιακή είναι μιά διάλεκτος της Ελληνικής γλώσσας που ξεκινά από τα χρόνια του αποικισμού των Ελλώνων της Ιωνίας και την εγκατάσταση τους στον Πόντο. Η απόδοση στα Ποντιακά έγινε απο τον καθηγητή του τ. Πανεπιστημίου Φιλολογίας Ιωαννίνων κο Γ. Σαββαντίδη.

«Πενήντα χρόνια προτού γεννιέται ο Χριστόν οι Ρωμαίοι (κι λέγω τ'εμετέρτς, αλλά εκείντς α στην Ρώμην τη Ιταλίας) επάτεσαν τον κόσμον όλον. Αέτς πα, όλον η Γαλατία έτον αφκά α σοι Ρωμαίοις – ντο λέγω; κ'έτον όλον ! Εναν χωρίον με Γαλάτες ανυπόταγους κι προσκυνά τοι Ρωμαίοις, αντιφέρκεται πάντα και αντιβάλλ' αντίστασην ! Αέτς πα οι Ρωμαίοι λεγεωνάριοι που ωρίαζαν τα κάστρα σο Πετίμπονον, σο Ακουάριον, σο Λάβδανον και σο Μπαμπάορον εύραν την πελάν ατουν...»

«*Το Ολυμπιακό πνεύμα μέσα από τη φωνή των παιδιών*» – Χρυσή Χατζηχρήστου

Είναι εξαιρετικά χρήσιμο από πολλές πλευρές (παιδεία, πολιτισμός, ψυχολογία, ηλικία, καταγωγή, παράδοση κλπ.) να δούμε πως βλέπουν τα παιδιά τους Ολυμπιακούς Αγώνες σήμερα. Τι διαφορές προκύπτουν, τι προσεγγίσεις αναδεικνύονται, τι απήχηση υπάρχει, τι μηνύματα αναδύονται, τι μορφές και τι βαθμοί πρόσληψης της Ολυμπιάδας εμφανίζονται στα παιδιά και τους εφήβους διάφορων χωρών και πολιτισμών. Η μελέτη των απαντήσεων των παιδιών / εφήβων στις ανοιχτές ερωτήσεις και η ανάλυση των δραστηριοτήτων τους είναι βέβαιο ότι θα δείξουν πολλά. Για πρώτη φορά, όσο γνωρίζω επιχειρείται η επιστημονική μελέτη δραστηριοτήτων παιδιών / εφήβων σχετικά με την Ολυμπιάδα η οποία θα μας διδάξει πολλά.

«*Το υπέρτατο νόημα της δόξας, Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στο φως της πινδαρικής ποίησης*» – Νίκος Σταμάτης

Όλος ο σημερινός πλανητικός πολιτισμός βρίσκεται εδώ, την ώρα της υπέρτατης δόξας, της νίκης στους Ολυμπιακούς αγώνες, όπου ο άνθρωπος δοκιμάζεται με επιτυχία και αυτοεπιβεβαιώνεται απέναντι στους άλλους και στον εαυτό του, αλλά πάντα υπό τη σκέπη της δικαιοσύνης και των νόμων της πόλεως. Υμνώντας τις νίκες των Ολυμπιονικών ο Πίνδαρος πηγαίνει αναγκαστικά στην ουσία των αξιών του ελληνικού πολιτισμού, που οδηγούν σε αυτά και άλλα επιτεύγματα και που συμπυκνώνονται στην προσπάθεια για αυτοδημιουργία και αυτοπροσδιορισμό του ανθρώπου. Εδώ, για πρώτη φορά, ο άνθρωπος αναλαμβάνει την ευθύνη της ιστορικής του υπόστασης, με τη λογική, τη βούληση και τη δύναμή του. Αυτό αναδεικνύουν τα δεκατέσσερα ανατρεπτικά κείμενα του Νίκου Σταμάτη, που μας γνωρίζουν μian αρχαία Ελλάδα διαφορετική απ' αυτήν που μας έμαθαν. Τα κείμενα πλαισιώνουν, σχολιάζουν και αντλούν τη δύναμή τους από το ίδιο το ποιητικό κείμενο των δεκατεσσάρων Ολυμπιόνικων ύμνων του Πινδάρου, τους οποίους ο αναγνώστης μπορεί να απολαύσει σε μια ζωντανή, σύγχρονη, κατανοητή ποιητική μετάφραση, που φωτίζει το αρχαίο κείμενο και φέρνει τον μεγάλο και παρεξηγημένο ποιητή κοντά μας, στην Ελλάδα του μόχθου, της μέριμνας, της προσπάθειας, του ανταγωνισμού και του συνεχή αγώνα. [...]

«*Ολυμπιακοί αγώνες και ολυμπιακό πνεύμα*» – Μιμικάννα Αναστασάκη

Το αγωνιστικό πνεύμα ήταν κυρίαρχο χαρακτηριστικό του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού. Ο αθλητισμός ήταν μόνο μία μορφή αγωνίσματος, γιατί για τους αρχαίους Έλληνες αγώνας ήταν η ίδια τη ζωή". Η ιστορία και πορεία των Ολυμπιακών Αγώνων, το ολυμπιακό πνεύμα, το "ευ αγωνίζεσθαι", η παιδεία στην αρχαία Ελλάδα, είναι θέματα που μπορούν να ευαισθητοποιήσουν το σύγχρονο άνθρωπο όσον αφορά στις αρχές και στις αξίες που κληρονόμησε και να τον οδηγήσουν στη σωστή διαχείρισή τους. Είναι μια κληρονομιά για τον καθένα χωριστά και η ευθύνη είναι προσωπική. Στον αγώνα της ζωής όλοι μπορούμε να στεφθούμε νικητές!

«*Η Ολυμπιάνα, Ένα συναρπαστικό ολυμπιακό παραμύθι*» – Σπύρος Περδίκης

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 αποτέλεσαν ένα κορυφαίο αθλητικό γεγονός παγκόσμιας ακτινοβολίας. Κάθε βιβλίο για τους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι πολλαπλά χρήσιμο στα παιδιά. Στο εν λόγω βιβλίο παρουσιάζεται η περιπέτεια της προσωποποιημένης ολυμπιακής φλόγας με το όνομα Ολυμπιάνα, ώσπου να καταφέρει να φτάσει από πολύ μακριά στην Αθήνα την παραμονή της έναρξης των Ολυμπιακών αγώνων του 2004 και να ανάψει την ολυμπιακή φλόγα στον βωμό.

«Αρχαίο πνεύμα αθάνατο», Ανθολογία με κείμενα ολυμπιακής παιδείας – Αντώνης Δελώνης, Κωνσταντίνος Παπαμανώλης

Το ανθολόγιο αυτό επιθυμεί να αποτελέσει ένα ελεύθερο ανάγνωσμα, έτσι που οι μαθητές να αποκτήσουν μια σωστή επαφή με το αντικείμενο της Ολυμπιακής Παιδείας, να βιώσουν μέσα από εκλεκτά λογοτεχνικά κείμενα τα βαθύτερα νοήματα και ιδανικά του Ολυμπισμού και να γίνουν οι εθελοντές διάδοσης της ιδέας του. Συλλογή με κείμενα, πεζά και ποιητικά, ειδικά επιλεγμένα και διασκευασμένα για παιδιά δημοτικού και γυμνασίου, αποσκοπεί να τους προσφέρει κατάλληλη ύλη τόσο για την Ολυμπιακή τους Παιδεία, όσο και για τη σωστή καλλιέργεια της γλώσσας τους.

«Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στο νηπιαγωγείο» – Ελπινίκη Κάντζου, Γεωργία Μουντζούρη, Τριανταφυλλιά Νικολούδη

Το βιβλίο αποτελεί μία πρόταση για την ευαισθητοποίηση των παιδιών της προσχολικής ηλικίας σε θέματα Ολυμπισμού και ένα καλωσόρισμα για την επιστροφή των Ολυμπιακών Αγώνων στην κοιτίδα τους, την Ελλάδα. Περιλαμβάνει σχέδια εργασίας που μέσα από διαθεματική προσέγγιση συντελούν στην κατανόηση διαχρονικών αξιών όπως είναι η άμιλλα, η αποδοχή της διαφορετικότητας, η ισότητα, η φιλία και η ειρηνική συνύπαρξη των λαών. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες αναπτύσσονται μέσα από τρεις θεματικές ενότητες: Ολυμπιακά Σύμβολα - Ολυμπιακά Αθλήματα - Αρχαιότητα και Αθλητισμός. Κάθε ενότητα βοηθά τα παιδιά να γνωρίσουν, να εκφραστούν, να δημιουργήσουν ποικιλότροπα και να ενεργοποιήσουν την κριτική τους σκέψη και φαντασία σχετικά με την αρχαία και σύγχρονη ολυμπιακή παράδοση.

«Ολυμπιακοί Αγώνες Ελλήνων δώρο, δώρο θεών» – Αλήθεια Λ. Ευπραξιάδου

Μύθοι και Ιστορήματα με τη γλώσσα του παραμυθιού, γνωστοί και άγνωστοι μύθοι, ιστορίες και ιστορήματα με περίεργες σχέσεις μεταξύ τους, ο πρωταρχικός κόσμος των αρχετύπων. Και από την άλλη πλευρά οι παραμυθάδες να τα εξηγούν όλα αυτά κατά πως τα αισθάνονται, μιας και βλέπουν τα περισσότερα πράγματα απ' όσα έγιναν και γίνονται στη γη, με τα μάτια της καρδιάς. Παραμύθια ελληνικά που έχουν τις ρίζες πολύ παλιές, γεννήθηκαν μέσα από την αθάνατη μυθολογία μας και απευθύνονται σε παιδιά, νέους, αλλά και μεγάλους. Βιβλία γνώσης δοσμένα με την μαγεία του παραμυθιού και στολισμένα με λαμπερά χρώματα και σπάνιες εικόνες

«Ο μικρός Αλκιβιάδης και οι ολυμπιακοί αγώνες, Μια συναρπαστική περιπέτεια στην αρχαία Ελλάδα» – Νίκος Μουρατίδης

Και εντελώς ξαφνικά έγινε αυτό που λέμε μοιραίο! Ο μικρός Αλκιβιάδης, ένα δεκάχρονο αγόρι που ζει στην Αυλίδα και βόσκει πρόβατα, μέσα σ' ένα βράδυ μαθαίνει πράγματα που του αλλάζουν όλη του τη ζωή. Το σκάει με μόνη συντροφιά το γαϊδαράκο και το ξύλινο σπαθί του για να πάει στην Αθήνα να βρει τον πατέρα του. Μετά από απίστευτες περιπέτειες, η Αθήνα απλώνεται μπροστά στα έκπληκτα μάτια του. Ποτέ μέχρι τώρα δεν έχει ξαναδεί μια τόσο μεγάλη πόλη, με τόσο ετερόκλητο πλήθος, τόσους ναούς και αγάλματα. Ποτέ δεν έχει ξαναδεί παιδιά στην ηλικία του! Γνωρίζεται με την Αριστίππη και τον Κρίτωνα, δύο παιδιά δούλους, που τον βοηθάνε στην έρευνα για τον πατέρα του. Όταν κάποια στιγμή βρίσκουν μερικά στοιχεία, έρχεται η απογοήτευση. Ο πατέρας του, που είναι γνωστός υδραγωγός, λείπει στις Συρακούσες και μόλις περάσει ο χειμώνας, θα πάει κατευθείαν στην Ολυμπία για να επισκευάσει το υδραγωγείο, μιας και θα γίνουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Πώς όμως θα πάνε μέχρι εκεί; Πώς θα καταφέρει να εξαγοράσει την ελευθερία των φίλων του και από δούλοι να γίνουν ελεύθεροι πολίτες; Από την άλλη, η Ολυμπία είναι πολύ μακριά και το ταξίδι επικίνδυνο. Είναι σίγουρο ότι θα βρει τελικά τον πατέρα του; Το πείσμα, η τόλμη και η εξυπνάδα κάνουν το μικρό Αλκιβιάδη να μοιάζει ήρωας όχι μόνο στα μάτια των μικρών παιδιών αλλά και των μεγάλων.

Πανανθρώπινα ολυμπιακά και αθλητικά ιδεώδη

Ο Ολυμπιακός Καταστατικός Χάρτης του 2004 και η θεμελιώδης αρχή 2 ορίζει ότι:

«Ολυμπισμός είναι φιλοσοφία ζωής που προωθεί και συνδυάζει, σε αρμονικό σύνολο, τις αρετές του σώματος, του πνεύματος και της ψυχής. Συγκεράζοντας τον αθλητισμό με τον πολιτισμό και την παιδεία, ο Ολυμπισμός προσπαθεί να δημιουργήσει έναν τρόπο ζωής που στηρίζεται στη χαρά της προσπάθειας, την εκπαιδευτική αξία του καλού παραδείγματος και το σεβασμό για οικουμενικές θεμελιώδεις ηθικές αξίες».

Σύμφωνα λοιπόν με τον Κουμπερτέν και φιλοσόφους του ολυμπισμού αυτά τα ιδεώδη είναι:

Διεθνής κατανόηση

Είναι η άνευ εμποδίων ανάπτυξη της επικοινωνίας ανθρώπων και λαών πέρα από παράγοντες διαίρεσης και με πλήρη αποδοχή και σεβασμό των πολιτιστικών και κοινωνικών ιδιαιτεροτήτων. Τούτη προκύπτει από τον σεβασμό στον συνάνθρωπο και συναθλητή, τον σεβασμό και την εξοικείωση με τις πολιτισμικές ιδιομορφίες άλλων χωρών και ηπείρων, τον σεβασμό του διαφορετικού, την ανεκτικότητα, τη διαπολιτισμική προσέγγιση.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες και ο αθλητισμός αρχικά βοήθησαν στη γνωριμία, την αλληλοκατανόηση και την προσέγγιση. Ο Κουμπερτέν επηρεασμένος από τις ιδεαλιστικές αντιλήψεις της εποχής του πρέσβευε ότι «*το να ζητάς από τους λαούς να αγαπούν ο ένας τον άλλο είναι αφελές, να τους ζητάς να σέβονται ο ένας τον άλλο δεν είναι ουτοπία, αλλά μόνο υπό την προϋπόθεση να γνωρίζει ο ένας τον άλλο*». Και αυτό μπορεί να γίνει μέσω του αθλητισμού. Κατά τη γνώμη του ο αθλητισμός δεν αποτελεί μόνο το πιο πρόσφορο, ταχύ και αποτελεσματικό μέσο διαμόρφωσης του ατόμου μα και το πιο άμεσο όχημα επικοινωνίας, κατανόησης και ειρήνευσης των ανθρώπων. Αυτά τα λόγια, που οδήγησαν στη γένεσή των Ολυμπιακών Αγώνων, ακόμη και ως προθέσεις ηχούσαν υπέροχα και αναπαικτικά για τον ταλαιπωρημένο από τους συχνούς πολέμους κόσμο.

Στα στάδια παρουσιάζεται μεταστροφή και η ανωτερότητα που ένοιωθε ο λευκός αθλητής απέναντι στον έγχρωμο έγινε αποδοχή και σεβασμός αφού διαπίστωσε και θαύμασε τις ικανότητές του. Και αυτό είχε και άμεσα κοινωνικό αντίκτυπο και στην αντίληψή της για την ανεκτικότητα και το σεβασμό. Ας μην ξεχνάμε ότι οι Αφροαμερικανοί στις ΗΠΑ κέρδισαν την καταξίωση πρώτα στα στάδια, έγιναν δεκτοί στα κολέγια και κέρδισαν μετά την αναγνώρισή τους στην κοινωνία. Ο σεβασμός αυτός στο διαφορετικό, μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε συναισθήματα αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας. Χαρακτηριστικό από την ολυμπιακή ιστορία είναι το παράδειγμα της σχέσης του Όουενς με τον Γερμανό Λόγκκ, κάτοχο του παγκόσμιου ρεκόρ και μεγάλη ελπίδα της Γερμανίας

για χρυσό μετάλλιο το 1936 στο άλμα σε μήκος. Σε μια περίοδο όπου η Γερμανία διακήρυττε την ανωτερότητα της Άρειας Φυλής σε όλους τους τομείς, και επεδίωκε μάταια τον αποκλεισμό των έγχρωμων αθλητών και των Εβραίων από τους Αγώνες, ο Λόγκ και ο Όουενς απέδειξαν ότι ο αθλητισμός μπορεί να φέρει κοντά ανθρώπους που τους χωρίζουν τόσα πολλά. Ο σεβασμός στον συνάνθρωπο θα μπορούσε κατά τον Κουμπερτέν να οδηγήσει σε έναν ειρηνικό διεθνισμό και σε μια συναδέλφωση.

Αξιοκρατία-Δικαιοσύνη

Αν για κάτι ξεχωρίζει ο αθλητισμός από τις άλλες κοινωνικές δραστηριότητες είναι η παροχή ίσων ευκαιριών στον καθένα. Όλοι οι συμμετέχοντες στέκονται στην ίδια αφετηρία και ο ικανότερος τερματίζει πρώτος. Η ανάδειξη του νικητή είναι ξεκάθαρη για αθλητές και θεατές. Η αξιοκρατία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη δικαιοσύνη και την ισονομία. Ο μόνος χώρος στον οποίο διαχρονικά αποδίδεται η δικαιοσύνη με τον καλύτερο τρόπο, τουλάχιστον στα τέλη του 19^{ου} και μέχρι τα μέσα του 20^{ου}, αιώνα είναι ο αθλητισμός και τα γήπεδα. Ο αθλητισμός είναι αυτός που έθεσε για πρώτη φορά κοινούς αγώνες και ζήτησε να στηθούν στην ίδια γραμμή εκκίνησης αριστοκράτες και δουλοπάροικοι, άνθρωποι διαφορετικών θρησκειών και κοινωνικής καταγωγής, όπως ο νερούλας Σπύρος Λούης με τον Γάλλο αριστοκράτη Λερμυσιώ, η μουσουλμάνα Χασίμπα Μπουλμέρκα και οι χριστιανές συναθλήτριές της το 1992 στη Βαρκελώνη.

Κάθε όμως έννοια της αξιοκρατίας καταλύθηκε κάθε έννοια παροχής ίσων ευκαιριών στον καθένα έπαυσε να υφίσταται με την έναρξη της χρήσης των απαγορευμένων ουσιών στη δεκαετία του 1960. Η χρήση ντόπινγκ σήμερα είναι ιδιαίτερα εκτεταμένη και πανθομολογούμενη στους Ολυμπιακούς Αγώνες και τον υψηλό αγωνιστικό αθλητισμό έστω και αν μόνο λίγοι αθλητές εντοπίζονται θετικοί. Το ντόπινγκ όμως δεν είναι πρόβλημα μόνο του πρωταθλητισμού. Στην σημερινή εποχή όλο και περισσότεροι νέοι χρησιμοποιούν αναβολικά για να αποκτήσουν μυώδες σώμα, να βελτιώσουν την εικόνα τους και να τονώσουν την αυτοεκτίμησή τους. Ο κίνδυνος για το μέλλον δεν είναι απλά η χρήση ουσιών ντόπινγκ από μερικές εκατοντάδες πρωταθλητών ανά τον κόσμο, αλλά η εκτεταμένη διάδοση της χρήσης από τη μεγάλη μάζα των νέων που επιδιώκουν να μοιάσουν στα αθλητικά ή από τον χώρο του θεάματος πρότυπα τους αγνοώντας τους κινδύνους.

Ισότητα

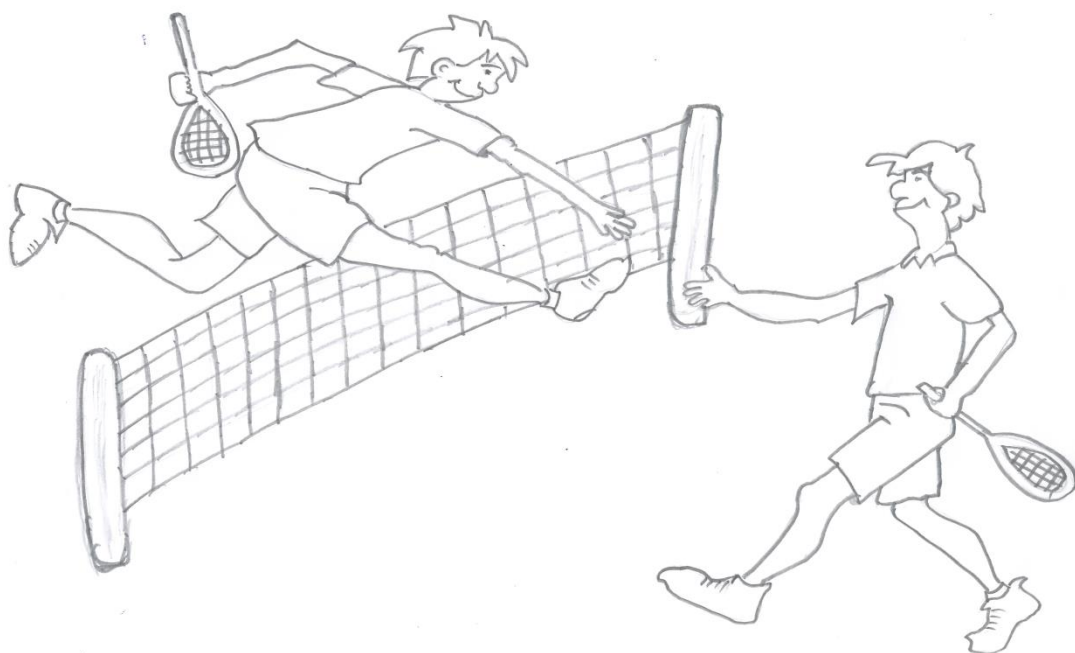
Η ισότητα των ευκαιριών οδηγεί στην ισότητα των συμμετεχόντων. Ο αθλητισμός προσφέρει τη δυνατότητα σε όλους ανεξάρτητα από εθνότητα, φυλή, φύλο, κοινωνική τάξη, θρησκευτικές πεποιθήσεις να συμμετάσχει. Κατά τον Νόρμπερτ Ελίας, απέκτησε αυτή την πρωτόγνωρη

μαζικότητα και την τεράστια απήχηση χάρη στην κατάργηση των κοινωνικών τάξεων και τον παραμερισμό της καταγωγής. Δεν μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι υπάρχουν σήμερα ρατσιστικά φαινόμενα στους Ολυμπιακούς Αγώνες Ρατσιστικές κυρίως εκδηλώσεις συναντούμε στις κερκίδες των σταδίων και όχι μέσα στους αγωνιστικούς χώρους.

Η ισότητα των φύλων σταδιακά οδήγησε και στην ισότητα των φύλων, μέσα από τις ίσες ευκαιρίες στη συμμετοχή. Για τον Έρινγκ Ντάνιγκ ο σύγχρονος αθλητισμός γεννήθηκε ως οχυρό του ανδρισμού που στην πορεία του μετεξελίχθηκε σε πεδίο δράσης και των δύο φύλων, ακολουθώντας παράλληλη πορεία με τη χειραφέτηση των γυναικών. Η γυναίκα δήλωσε και έκανε αισθητή την παρουσία της πολύ νωρίς στον αθλητισμό· έκανε την εμφάνισή της στους Ολυμπιακούς Αγώνες το 1900 στο τένις και το γκολφ και το 1928 στον στίβο, πολύ πριν αποκτήσει πολιτικά δικαιώματα σε χώρες της Ευρώπης.

Αν και ο αριθμός των αθλητριών στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 μόλις που ξεπέρασε το 40% και μολονότι λαμβάνουν μέρος στα 26 από τα 28 αθλήματα, ο δρόμος ακόμη είναι μακρύς. Ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι στο ποσοστό αυτό συμβάλλουν κατά βάση η Βόρειος Αμερική και η Ευρώπη. Ελάχιστες είναι οι αθλήτριες από την Αφρική, την Ασία και τις ισλαμικές χώρες, μόλο που οι πρώτες μουσουλμάνες ολυμπιονίκες καταγράφονται το 1984 και το 1992.

Σεβασμός στους κανόνες, ευγενής άμιλλα (*fair play*, ευ αγωνίζεσθαι)

Σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη ο όρος *fair play* υπονοεί την αποφυγή διεκδίκησης της νίκης με κάθε θυσία. Παραπέμπει σε έναν κώδικα τιμής που αναφέρεται στη συμπεριφορά των αντιπάλων κατά τον οποίο οι συμμετέχοντες οφείλουν να τηρούν τους κανόνες, να σέβονται τους

αντιπάλους, να είναι μεγαλόψυχοι στην ήττα και στη νίκη, να διαγωνίζονται με πνεύμα ιπποτισμού. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι Βιεσλάντερ και Φερνάντο Μπάι, που αρνήθηκαν να δεχτούν τα μετάλλια τα οποία τους έδωσε η ΔΟΕ μετά την αφαίρεση των μεταλλίων από τον Θορπ γιατί πίστευαν στην ανωτερότητά του, και ο Σπύρος Γιαννιώτης, που αρνήθηκε το χρυσό μετάλλιο γιατί δεν ακολούθησε τους κανονισμούς μολονότι τερμάτισε πρώτος. Ωστόσο, η χρήση απαγορευμένων ουσιών καταπατά τις βασικές αρχές της ευγενούς άμιλλας.

Για την καλλιέργεια και προώθηση της ευγενούς άμιλλας εκτός από τις πρακτικές που προτάθηκαν και προάγουν τη συνεργασία και το σεβασμό προτείνεται και η χρήση των στρατηγικών ανάπτυξης της ηθικής συμπεριφοράς:

1. Δημιουργία καταστάσεων με ηθικά διλήμματα στα παιδιά και παρότρυνσή τους να τα επιλύσουν από μόνα τους συζητώντας. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε περιπτώσεις και γεγονότα από την ολυμπιακή ιστορία ή να χρησιμοποιήσουμε κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας με σχετικό περιεχόμενο. Το ποίημα του Ν. Μπόγρη, τα κείμενα του Ν. Καζαντζάκη, μπορούν να παρέχουν σημαντικά ερεθίσματα για προβληματισμό.

2. Διάλογος σχετικά με ηθικά ζητήματα που προκύπτουν. Οι αθλοπαιδιές είναι εργαστήρια και πειράματα επί των ηθικών αξιών και προσφέρουν ευκαιρίες για προβολή αξιών. Έτσι το παιχνίδι ή ο αγώνας μπορεί να είναι η ευκαιρία για μια ηθική συζήτηση και προβληματισμό των παιδιών ιδιαίτερα όταν ζητάμε από παιδιά παρατηρητές να εντοπίσουν στο παιχνίδι καταστάσεις ηθικών παρεκτροπών.

3. Αναγνώριση ηθικών ισορροπιών. Δεν είναι απαραίτητο πάντα να καταλήγουμε ή να προτείνουμε εμείς το σωστό σε ένα ηθικό δίλημμα. Ο προβληματισμός των παιδιών είναι πολύ πιο δημιουργικός από μια έτοιμη λύση.

Ατομικά ιδεώδη Ολυμπιακών Αγώνων και αθλητισμού

Αριστεία, ο αγώνας για συνεχή βελτίωση

Αιέν αριστεύειν και υπέροχον έμμεναι άλλων (πάντα να αριστεύεις και να ξεπερνάς τους άλλους). Η γνωστή αυτή προτροπή έτσι πυκνά διατυπωμένη αποτελεί και σήμερα την πιο καθαρή και ουσιαστική παραίνεση προς τον αθλητή. Η ΔΟΕ εισήγαγε και το ιδιαίτερο ρητό *citius, altius, fortius* (γρηγορότερα, ψηλότερα, δυνατότερα), που σημαίνει διαρκή αγώνας για νέο ρεκόρ, για τη νίκη, τη βελτίωση και την τελειοποίηση. Το μήνυμα του Ολυμπισμού προς κάθε άτομο είναι να αναζητήσει την υπεροχή για να υπερβεί τις ικανότητές του· να ξεπεράσει τον εαυτό του, τα ατομικά του σωματικά, ψυχικά και πνευματικά του επιτεύγματα. Άλλωστε η πιο τρανή και σπουδαία νίκη κατά τον Πλάτωνα είναι η νίκη του εαυτού μας.

Αυτοπειθαρχία-Αυτοεκτίμηση-Αυτοκυριαρχία

Ο αθλητισμός διδάσκει και καλλιεργεί την ικανότητα του ανθρώπου να επιβάλλει στον εαυτό του προγραμματισμένη ζωή, σκληρή προπόνηση, πειθαρχία και να απαρνείται πρόσκαιρα τις χαρές της ζωής για έναν σκοπό. Η αυτοπειθαρχία, η αυτοεκτίμηση και η αυτοκυριαρχία προικίζουν τον αθλητή με δύναμη θέλησης που είναι ένα από τα σοβαρότερα πλεονεκτήματα ενός μεγάλου αθλητή και ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα ενός πετυχημένου ανθρώπου. Δύναμη θέλησης για να αγωνίζεται κανείς μέχρι το τέλος παρά τις αντίξοες συνθήκες όταν ακόμη και αυτές οι σωματικές του δυνάμεις τον εγκαταλείπουν. Χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Ελβετίδας μαραθωνοδρόμου στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λός Άντζελες που τερμάτισε παραπαίοντας έχοντας εξαντλήσει κάθε ικμάδα της σωματικής της δύναμης. Η δύναμη της θέλησης την οδήγησε να τερματίσει έστω και αν επρόκειτο για την 15^η θέση. Η δύναμη της θέλησης οδήγησε και τον Τανζανό αθλητή να τερματίσει αιμορραγώντας με "μανταρισμένο" πόδι τελευταίος στον μαραθώνιο του Μεξικού μιάμιση ώρα μετά τη λήξη του αγώνα. Η δύναμη της θέλησης οδηγεί και τα άτομα με κινητικές αναπηρίες να ξεπερνούν πάμπολλα εμπόδια για να συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες.

Θα μπορούσε κανείς να προσθέσει στα ατομικά ιδεώδη και την επιμέλεια του εαυτού και την υγεία. Βέβαια ο πρωταθλητισμός κάθε άλλο αγαθή σχέση έχει με την υγεία. Η υπερβολή από τα χρόνια του Ιπποκράτη, του Αριστοτέλη, του Γαληνού θεωρούνταν βλαβερή για την υγεία, όπως ακριβώς συμβαίνει και σήμερα αφού σπουδαίοι αθλητές κυρίως μετά την αποχώρησή τους από την αγωνιστική δράση αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα υγείας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Τζόνιερ η οποία το 1988 κατέκτησε τρία παγκόσμια ρεκόρ και ισάριθμα χρυσά μετάλλια και έντεκα χρόνια μετά πέθανε από καρδιοκυκλοφορικά προβλήματα (Αλμπανίδης, 2002).

Το αθλητικό ιδεώδες ως διδακτικό αντικείμενο στο σχολείο

Σκοποί και δεξιότητες του ΠΣ για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας

Σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ βασικός σκοπός της διδασκαλίας της λογοτεχνίας είναι η κριτική αγωγή στον σύγχρονο πολιτισμό, θέτοντας ως αφετηρία το παρόν, τα προβλήματα και τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου, περίπλοκου και δυσνόητου κόσμου, μέσα από τη συνειδητοποίηση της σχέσης της με την ανθρώπινη εμπειρία και, επομένως της σημασίας της για την κατανόηση του κόσμου. Ως άλλος στόχος τίθεται η δημιουργία αναγνωστών, η προώθηση της φιλιαναγνωσίας, η ανασύσταση της σχολικής τάξης ως μιας κοινότητας. Οι μαθητές καλούνται να κατανοήσουν και να αποδεχθούν τη σχετικότητα και την πολλαπλότητα των ερμηνευτικών προσεγγίσεων, καθώς και να αντιμετωπίζουν κριτικά και τις δικές τους ερμηνευτικές προτάσεις· να εντοπίζουν και να αναγνωρίζουν τις αξίες και τις ιδέες που ενυπάρχουν στα λογοτεχνικά κείμενα· να κατανοούν ότι οι πολιτισμικές αξίες σχετίζονται με τον χώρο, τον χρόνο και την κοινωνική ομάδα που τις παράγει· να διερευνούν την ιστορικότητά τους και να τοποθετούνται κριτικά απέναντι σε αυτές. Έτσι, σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα οι μαθητές θα μπορέσουν να εξοικειωθούν με διαφορετικά λογοτεχνικά είδη και να κατανοήσουν ότι αυτά ανταποκρίνονται σε διαφορετικούς σκοπούς και ιστορικές ανάγκες. Οι δεξιότητες που αναμένεται να αποκτήσουν οι μαθητές είναι η ανάπτυξη αιτιολογημένης και τεκμηριωμένης προσωπικής άποψης, αρέσκειας ή απαρέσκειας για τα κείμενα που διαβάζουν και η αυτοαξιολόγηση της δικής τους ερμηνευτικής προσέγγισης καθώς και εκείνης των συμμαθητών τους.

Σύμφωνα με το νέο ΠΣ ιστορική προσέγγιση της λογοτεχνίας σημαίνει ανάδειξη της ιστορικότητας των ποικίλων παραμέτρων του λογοτεχνικού φαινομένου, ανάδειξη της ιστορικότητας ενός θέματος, ανάδειξη των λογοτεχνικών ειδών. Παρακολούθηση της ιστορικής συνέχειας μέσω της εναλλαγής της παράδοσης και της μεταβολής σε επίπεδο ατόμων, έργων, θεμάτων, ρευμάτων και ειδών. Η ιστορία όλων των εκπαιδευτικών συστημάτων χαρακτηρίζεται από συνεχείς μεταρρυθμίσεις. Ιδιαίτερα η ιστορία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, χαρακτηρίζεται από συνεχείς προσπάθειες για ανανέωση και προσαρμογή στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες. Στον τομέα μάλιστα των γλωσσικών μαθημάτων (νέα-αρχαία ελληνική) και της λογοτεχνίας, που στη συνείδηση των Ελλήνων και στην πρακτική της ελληνικής εκπαίδευσης συνδέονταν άρρηκτα, οι αναθεωρήσεις ήταν στην πλειονότητα των περιπτώσεων ριζικές λόγω κυρίως του γλωσσικού ζητήματος, που έφερε σε σύγκρουση δύο γλωσσικές μορφές της νέας ελληνικής (καθαρεύουσα-δημοτική), αλλά και δύο διαφορετικές αντιλήψεις για την ελληνική ταυτότητα. Την τελευταία τριακονταετία που εξέλιπε το

ζήτημα της γλωσσικής σύγκρουσης με την επικράτηση της καθομιλουμένης ως πρότυπης γλώσσας, ανέκυψαν νέες ανάγκες κοινωνικές, παιδαγωγικές και πολιτισμικές, οι οποίες οδήγησαν σε νέες μεταρρυθμίσεις η τελευταία από τις οποίες πραγματοποιήθηκε με την έκδοση νέων Προγραμμάτων Σπουδών το 1999 και το 2003 και διδακτικών βιβλίων. Το χαρακτηριστικό των μεταρρυθμίσεων αυτών ήταν η στροφή προς μορφές της κειμενοκεντρικής και της επικοινωνιακής προσέγγισης οι οποίες έρχονταν σε αντίθεση με παλαιότερες γραμματικοκεντρικές μορφές διδασκαλίας. Στη δεκαετία του '90 σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές στην παγκόσμια σκηνή με τις διεκδικήσεις εθνοτικών και θρησκευτικών ομάδων να έρχονται στο προσκήνιο, με την αμφισβήτηση των συνόρων και την ανάδυση νέων κρατών-εθνών, με την κλιματική αλλαγή, την παγκοσμιοποίηση και τις αναδυόμενες οικονομίες της Ασίας να συμπιέζουν και να μεταβάλλουν τις εδραιωμένες εργασιακές σχέσεις του δυτικού κόσμου, τις αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών λόγω πολιτικών και θρησκευτικών συγκρούσεων αλλά και εξαιτίας της ανέχειας με τη διεύρυνση της οικονομικής ανισότητας και τη συνακόλουθη αβεβαιότητα για το μέλλον, την οποία βιώνουμε με ένταση στις μέρες μας. Παράλληλα, η ανάπτυξη της τεχνολογίας δημιούργησε τις συνθήκες για μια χωρίς προηγούμενο επικοινωνία και ανταλλαγή πληροφοριών, προϊόντων και υπηρεσιών σ' ένα τεράστιο εύρος πληθυσμού. Το νέο αυτό περιβάλλον που δημιουργήθηκε είχε ως αποτέλεσμα τις αλλαγές σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής, τις αλλαγές σε αξίες, συμπεριφορές των ανθρώπων, σε τρόπους προσέγγισης κάποιων πολιτισμικών αγαθών και στη θέαση του παρελθόντος αλλά και του μέλλοντος. Στο επίπεδο της γλώσσας ο σύγχρονος άνθρωπος είναι αποδέκτης μιας τεράστιας ποσότητας κειμένων, προφορικών, γραπτών και υβριδικών που μεταδίδονται τόσο με τα παραδοσιακά μέσα (ραδιόφωνο, τηλεόραση, έντυπα) όσο και με τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας (διαδίκτυο, τηλεφωνία κινητή). Παράλληλα ο ήχος, η εικόνα, το σκίτσο και κάθε άλλη μορφή εικονιστικής αναπαράστασης με ή χωρίς συνδυασμό λόγου είναι παρόντα καθημερινά και σε μεγάλο βαθμό και έκταση. Η νέα διαμορφωμένη αντίληψη συμπαρασύρει αναγκαστικά και τους τρόπους πρόσληψης με τους οποίους προσεγγίζει το νέο άτομο όχι μόνο το λόγο αλλά και όλες τις μορφές πολιτισμικής και πολιτιστικής έκφρασης. Οι κλασικές σπουδές οι οποίες ήκμαζαν έως την δεκαετία του 1980 στην Ευρώπη και γενικότερα στο διεθνή χώρο άρχισαν να φθίνουν σταδιακά. Η διδασκαλία τόσο της αρχαίας ελληνικής γλώσσας όσο και της λογοτεχνίας έμεινε καθηλωμένη για πολλά χρόνια σε παλαιότερα πρότυπα με πολύ μικρές αλλαγές διδασκαλίας με αποτέλεσμα να μην κινητοποιούν το ενδιαφέρον για δημιουργία και φαντασία στους μαθητές. Οι κοινωνικές αλλαγές όμως που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια, οδηγούν σε νέους στόχους και νέα περιεχόμενα, συμβατά με τις διαμορφωθείσες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες. Το σχολείο καλείται να αναπτύξει στους μαθητές ένα εύρος δεξιοτήτων που θα τους επιτρέψει να

κινηθούν με ευελιξία και δημιουργικότητα σε ένα εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον που έχει αυξημένες και μεταβαλλόμενες απαιτήσεις. Αυτές οι συνθήκες οδηγούν λοιπόν σε νέα παιδαγωγική φιλοσοφία που έχει ως επίκεντρο τον μαθητή, που δίνει έμφαση στην καινοτομία και στη χρήση νέων μέσων, στη δημιουργικότητα, στη φαντασία, στην αισθητική καλλιέργεια που εδραιώνει στη συνείδηση των μαθητών τις δημοκρατικές αξίες, τις αρχές της ισονομίας μεταξύ των πολιτών και της αποδοχής της διαφορετικότητας, το σεβασμό στο περιβάλλον και τη λογική της αιεφόρου ανάπτυξης. Ακόμη την ανθρώπινη αλληλεγγύη και την αποδοχή της διαφορετικότητας, ενώ παράλληλα ενισχύει το διερευνητικό και κριτικό πνεύμα απέναντι στη γλώσσα και στον τριπλό ρόλο που αυτή επωμίζεται.

Το αθλητικό ιδεώδες μέσα από το διδακτικό αντικείμενο της νεοελληνικής λογοτεχνίας δίνεται μέσα από λιγιστά κείμενα στο Γυμνάσιο. Συγκεκριμένα στην ύλη συμπεριλαμβάνονται το διήγημα «Ολυμπιακός Ύμνος» του Κωστή Παλαμά, το διήγημα «Δρόμος των 100 μέτρων» του Πέτρου Χάρη, το διήγημα «Η νίκη του Σπύρου Λούη» της Αγγελικής Βαρελλά, το ποίημα «Καλλιπάτειρα» του Λορέντζου Μαβίλλη, το διήγημα «Η τρίπλα των ονείρων» του Δημήτρη Μίγγα, το ποίημα «Τοπική ομάδα» του Ουμπέρτο Σάμπα και το διήγημα «Η εσχάτη των ποινών» του Νίκου Χουλιαρά, όπου γίνεται προσπάθεια να περάσει το νόημα του αθλητισμού και της σωστής αθλητικής συμπεριφοράς.

Στη Φυσική Αγωγή ένα από τα σημαντικά πλεονεκτήματα του μαθήματος είναι ότι μαθαίνουμε διασκεδάζοντας. Για να περάσει όμως αυτή η διασκέδαση σε όλους απαραίτητη είναι η επίδειξη σωστής αθλητικής συμπεριφοράς. Η σωστή αθλητική συμπεριφορά είναι η υπακοή στους κανόνες των παιχνιδιών, η επιβράβευση μιας καλής προσπάθειας προς συμμαθητές-συμπαίκτες και αντιπάλους. Μέσα από το μάθημα επιδιώκεται να μάθουν οι έφηβοι ότι η συμμετοχή σε ένα άθλημα ή αγώνισμα σημαίνει ότι πρέπει να αποδέχονται και να τηρούν κάποιους κανόνες. Οι κανόνες υπάρχουν ώστε να έχουν όλοι την ευκαιρία για να συμμετέχουν, να διασκεδάσουν, να κερδίζουν και να χάνουν, αλλά και να είναι ασφαλείς. Η τήρηση τους βοηθά σε μια ομαλή διεξαγωγή των αγώνων. Ο σεβασμός των διαιτητών ή κριτών, τον οποίο πρέπει να μάθουν να αποδέχονται οι μαθητές, βοηθά στο να αποδέχονται αδιαμαρτύρητα και χωρίς αμφισβητήσεις τις αποφάσεις τους. Δίνεται η ευκαιρία σε μαθητές να περάσουν από τον ρόλο του διαιτητή ή κριτή, μαθαίνοντας τους κανονισμούς των αθλημάτων, και δεσμεύονται ότι θα είναι δίκαιοι και αμερόληπτοι. Αντιλαμβάνονται, έτσι, ότι το λάθος δεν είναι ασυνήθιστο σε αυτούς που εκτελούν τον ρόλο των διαιτητών εφόσον και αυτοί είναι άνθρωποι, και τελικά καταλαβαίνουν το βάρος της ευθύνης που φέρουν οι διαιτητές.

Μέσα από το παιχνίδι οι μαθητές βιώνουν τον σεβασμό στον αντίπαλο ως κάτι αξιόλογο, διότι η έλλειψη αντιπάλων θα οδηγούσε σε μη διεξαγωγή ενός παιχνιδιού. Γίνεται αντιληπτό ότι οι συμμαθητές μπορεί να είναι και αντίπαλοι αλλά και συνάνθρωποί μας. Ο σεβασμός επιζητεί ανάλογη συμπεριφορά και από τις δύο πλευρές και πρέπει να προσφέρεται απλόχερα. Στους σχολικούς αγώνες απαιτείται η συνεργασία, η επιβράβευση καλών προσπαθειών, η ενθάρρυνση, η στήριξη σε άστοχες και λανθασμένες κινήσεις, που θα έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση όλων των μαθητών. Οι ίσες ευκαιρίες που δίνονται σε όλα τα παιδιά να συμμετέχουν ανεξάρτητα από το φύλο, την εθνότητα, τις αθλητικές ικανότητες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μαθητών, γίνεται προσαρμογή από τους καθηγητές Φυσικής Αγωγής ώστε όλοι να μπορούν να παίξουν, να μάθουν και να διασκεδάσουν.

Ένας άλλος κανόνας που διδάσκεται είναι ο αυτοέλεγχος του μαθητή όταν συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες κατά το μάθημα της Φυσικής Αγωγής και όχι μόνο. Τονίζεται ότι ο εκνευρισμός και η επιθετικότητα χαλάνε το κλίμα του μαθήματος, και οι ακραίες και αρνητικές συμπεριφορές μέσα και έξω από το παιχνίδι οδηγούν σε αντικοινωνική συμπεριφορά, αγένεια προς φίλους και αντιπάλους αλλά και στην προσωπική υγεία του καθενός. Το σημαντικότερο ίσως μήνυμα που δίνεται στους μαθητές είναι η προσπάθεια για το καλύτερο και η προσπάθεια για βελτίωση μέσα από το παιχνίδι. Η σωστή αθλητική συμπεριφορά δεν είναι απόρροια μόνο της τήρησης των κανόνων, αλλά περιλαμβάνει και κάποιους άγραφους κανόνες που ισχύουν για όλα τα παιχνίδια. Αυτοί οι κανόνες είναι που διακρίνουν αθλητές με σωστή αθλητική συμπεριφορά, πράξεις αξιέπαινες αλλά όχι απαραίτητα υποχρεωτικές.

Ορισμένες ασκήσεις που δίνονται μέσα από το βιβλίο Φυσικής Αγωγής και το κεφάλαιο «Σωστή Αθλητική Συμπεριφορά», αποτυπώνονται όλες αυτές οι θέσεις, και περνά ο προβληματισμός προς τους μαθητές μέσα από κάποια ιδιαίτερα ερωτήματα σε αληθινές και εικονικές ιστορίες. Η παρουσίαση σκίτσων όπου αποτυπώνεται η αθλητική συμπεριφορά προσεγγίζουν και προβληματίζουν ουσιαστικότερα ίσως τον ψυχικό κόσμο των μαθητών, και αποδεικνύουν περίτρανα το ρόλο του σεβασμού, της συναδελφικότητας, της ανθρωπιάς, της νομιμότητας. Μία άλλη προσέγγιση γίνεται από τον καθηγητή Φυσικής Αγωγής όπου ζητείται από τους μαθητές η καταγραφή συμπεριφορών στα παιχνίδια ποιες είναι σωστές και ποιες λάθος. Όταν καταλήγουν οι μαθητές, ζητείται η κατασκευή ενός πόστερ με την περιγραφή όλων αυτών των συμπεριφορών που αποτελεί τον κώδικα της αθλητικής συμπεριφοράς των μαθητών. Μετά την κατανόηση της σωστής αθλητικής συμπεριφοράς ζητείται από τους μαθητές να σημειώσουν ποιες νέες συνήθειες θα υιοθετήσουν από εδώ και στο εξής δίνοντας το έρεισμα για νέες υιοθετημένες αντιλήψεις.

Ο σύγχρονος αθλητισμός σήμερα έχει να αντιμετωπίσει ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα που είναι η βία στους αθλητικούς χώρους. Το μάθημα της Φυσικής Αγωγής μπορεί να συνεισφέρει στην εξάλειψη αυτού του φαινομένου δίνοντας στους μαθητές τις κατάλληλες γνώσεις και τεχνικές. Ο σεβασμός είναι το πιο σημαντικό στοιχείο της αθλητικής συμπεριφοράς το οποίο οι καθηγητές Φυσικής Αγωγής πασχίζουν να περάσουν στους μαθητές.

Διαθεματικότητα στη διδασκαλία του αθλητικού ιδεώδους

Εισαγωγή

Η παραδοσιακή παιδαγωγική προάγει τη μαθησιακή ικανότητα με βάση κάποια υποδειγματικά γνωστικά μοντέλα. Ο κυριότερος στόχος της είναι ο εφοδιασμός των μαθητών με πληθώρα θεωρητικών γνώσεων, που θα είναι σε θέση να ανασύρουν την κατάλληλη στιγμή, ως ενήλικες πλέον και να δώσουν λύσεις στα προβλήματα που ενδέχεται να τους απασχολήσουν. Αντίθετα, στην προοδευτική παιδαγωγική, η οποία στηρίζεται στη δράση και στην άμεση συμμετοχή και συμβολή του ατόμου, αυτή η προσπάθεια θεωρείται μάταιη επιδίωξη και υποστηρίζεται ότι ο μαθητής πρέπει να μάθει τον τρόπο που αποκτιέται η γνώση, να ασκεί δηλαδή τις ικανότητες που θα τον οδηγούν στην κατάκτηση της επιστημονικής αλήθειας (Χρυσοφίδης, 2003). Στην περίπτωση αυτή μάθηση δε σημαίνει κυρίως μετάδοση γνώσεων, αλλά αλληλεπίδραση των γεγονότων μέσα στο περιβάλλον του ανθρώπου. Το σχολείο πρέπει να είναι μαθητοκεντρικό, κοινωνιοκεντρικό και βιωματικό, με όλους τους συντελεστές του συμμετόχους, χώρος ελκυστικός και όχι μόνο χώρος στερεότυπης διδασκαλίας, χώρος καλλιέργειας της δημιουργικότητας του μαθητή (Αλαχιώτης, 2002). Η αναθεώρηση του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών (Α.Π.Σ.) κινήθηκε στον οριζόντιο και κάθετο άξονα της διασύνδεσης της γνώσης, προσεγγίζοντάς την διαθεματικά και ολιστικά δημιουργώντας ένα στέρεο υπόβαθρο για την εποικοδομητική και την αναλυτική-διερευνητική μάθηση. Αυτή η προσέγγιση της γνώσης ανάγει την αποσπασματική γνώση –που συνεπάγεται ο πλήρης διαχωρισμός των γνωστικών αντικειμένων– σε ολιστική και πραγματική γνώση, που συνδεόμενη με την πραγματικότητα, αξιολογείται στην καθημερινή ζωή (Καρατζιά-Σταυλιώτη, 2002). Οι διαθεματικές οριζόντιες και κάθετες διασυνδέσεις της γνώσης συμβάλλουν στη βελτίωση της μαθησιακής διαδικασίας και την ενίσχυση του σχολικού παιδαγωγικού περιβάλλοντος. Οι μαθητές αντιμετωπίζονται ως ενεργοί συντελεστές, υπεύθυνοι για τη μάθησή τους και ο ρόλος των εκπαιδευτικών γίνεται περισσότερο καθοδηγητικός/συμβουλευτικός. Η διαθεματική προσέγγιση έχει τις ρίζες της τόσο στην Προοδευτική Αγωγή που άνθισε στις Η.Π.Α. κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα όσο και στο Σχολείο Εργασίας που κυριάρχησε στην Ευρώπη κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου και στηρίχτηκε σε παιδαγωγικές θέσεις που ανέλυσαν οι παιδαγωγοί Rousseau, Pestalozzi και Froebel (Τζανή, 2004).

Τι είναι διαθεματικότητα

Με τον όρο διαθεματική προσέγγιση της γνώσης εννοούμε μια πρόταση στον χώρο της γνωστικής ψυχολογίας και της παιδαγωγικής, σύμφωνα με την οποία το «προς μάθηση» αντικείμενο (θέμα)

προσεγγίζεται πιο εύκολα από δρόμους που δεν συμπίπτουν με τη θεώρηση της επιστήμης σε κλάδους. Με πιο απλά λόγια ως διαθεματική προσέγγιση ορίζεται η πολύπλευρη διερεύνηση και μελέτη ενός θέματος που άπτεται πολλών γνωστικών αντικειμένων. Ακόμη με τον όρο «διαθεματικότητα» ή «διαθεματική διδασκαλία» περιγράφεται μία σειρά από εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που επιχειρούν την «ενιαιοποίηση» της σχολικής γνώσης.

Μπορούν να πραγματοποιηθούν είτε στο πλαίσιο των διακριτών μαθημάτων του σχολικού προγράμματος ή να ενσωματωθούν σε ένα διαθεματικό, αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών (Ματσαγγούρας, 2002). Η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης υποστηρίζει την αρχή της συμπληρωματικότητας στην εκπαίδευση, σύμφωνα με την οποία οι οπτικές γωνίες από τις οποίες κάθε διδακτικό αντικείμενο βλέπει το ίδιο σύστημα δεν είναι εξολοκλήρου ούτε ανεξάρτητες ούτε συμβατές μεταξύ τους. Επιπλέον, όλες μαζί αποκαλύπτουν περισσότερες αλήθειες για το σύστημα απ' ό,τι η κάθε μία χωριστά (Ψυχάρης & Γιαβρής, 2003). Τα μοντέλα οργάνωσης των διαθεματικών δράσεων είναι ποικίλα και εκτείνονται από το απλό ή συνδυαστικό μοντέλο ως το συνεργατικό μοντέλο (σύμπραξη πολλών εκπαιδευτικών από διαφορετικές ειδικότητες) και τη μέθοδο «project» (Ματσαγγούρας, 2002). Σύμφωνα με τις γενικές αρχές του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και των επιμέρους Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών (Α.Π.Σ.): α) Εισάγεται η *διαθεματική προσέγγιση* ως όρος γενικότερος του όρου *διεπιστημονικότητα*. Δίνει στον μαθητή τη δυνατότητα να συγκροτήσει ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων, μια ολιστική εν πολλοίς αντίληψη της γνώσης, που του επιτρέπει να διαμορφώνει προσωπική άποψη για θέματα των επιστημών τα οποία σχετίζονται μεταξύ τους, καθώς και με ζητήματα της καθημερινής ζωής, ώστε ο μαθητής να διαμορφώσει τη δική του κοσμοθεωρία, τη δική του άποψη για τον κόσμο που πρέπει να αγαπήσει, να γνωρίσει και να ζήσει. β) Εισάγονται οι θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες, οι οποίες διευκολύνουν τη διάχυση της διαθεματικότητας στα σχολικά βιβλία και οι οποίες αποτελούν βασικούς κρίκους οριζόντιας διασύνδεσης των μαθημάτων, όπως αλληλεπίδραση, συνεργασία, συλλογικότητα, σύγκρουση, εξάρτηση, ενέργεια.

Η διαθεματική διδασκαλία είναι μια εκπαιδευτική διαδικασία στην οποία ενοποιούνται δύο ή περισσότερες γνωστικές περιοχές με σκοπό την αύξηση της μάθησης σε κάθε περιοχή (Cone et al., 1998). Ο Jacobs (1989) αναφέρει ότι διαθεματική διδασκαλία είναι η προσέγγιση γνώσης και προγράμματος που συνειδητά εφαρμόζει τη μεθοδολογία και τη γλώσσα από περισσότερες από μια περιοχές για να εξεταστεί ένα κεντρικό θέμα, πρόβλημα ή εμπειρία. Είναι μια εκπαιδευτική προσέγγιση που προετοιμάζει τα παιδιά για μία δια βίου μάθηση. Οι μαθητές δραστηριοποιούνται για την υλοποίηση μιας διαθεματικής εργασίας με θέμα σχετιζόμενο με το θέμα που διαπραγματεύθηκαν στην υπό εξέταση ενότητα. Στο πλαίσιο αυτό οι μαθητές χωρισμένοι σε

ομάδες εξοικειώνονται με τη διαδικασία οργάνωσης και σύνταξης ενός απλού σχεδίου εργάζονται για τη συλλογή υλικού, την οργάνωσή του, την παραγωγή ποικίλων μορφών λόγου, τη δημιουργία ενός πολυτροπικού κειμένου, την παρουσίαση ενός συγκεκριμένου τελικού προϊόντος στο άμεσο και ευρύτερο σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον. Εξετάστηκαν τα σχολικά εγχειρίδια της Νεοελληνικής Γλώσσας των τριών τάξεων ως ενιαίο σύνολο, όπως ενιαία λογίζεται και η διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν ήταν ότι στην πλειοψηφία των διαθεματικών εργασιών των νέων διδακτικών εγχειριδίων για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο προτείνεται η αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.

Τα σχέδια εργασίας αποτελούν την τέλεια έκφραση της διαθεματικότητας, καθώς επιτρέπουν την αξιοποίηση γνώσεων από ποικίλα γνωστικά πεδία και πολυάριθμων ικανοτήτων και ενδιαφερόντων των μαθητών. Παράλληλα υποστηρίζουν τη συνεργασία εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων, ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν συνολική γνώση για το προσεγγιζόμενο θέμα (Ματσαγγούρας, 2002). Χαρακτηριστικό γνώρισμά τους είναι ότι η γνώση δεν παρέχεται έτοιμη, αλλά προκύπτει μέσα από έρευνα της ομάδας μαθητών με τους εκπαιδευτικούς στις πηγές της γνώσης (Χρυσafiδης, 2003). Επίσης η διαθεματικότητα καταλύει τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων και ενισχύει τη σχολική γνώση γύρω από θέματα που παρουσιάζουν αυξημένο ενδιαφέρον για τους μαθητές (Ματσαγγούρας, 2002). Η αποτελεσματικότητα των διαθεματικών προτάσεων επιβεβαιώνεται από πλήθος ερευνών.

Διαθεματικότητα στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών

Τα Διαθεματικά Πλαίσια Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) επιδιώκουν τη σύνδεση ενός γνωστικού αντικειμένου με άλλα συγγενικά ή εφαπτόμενα και με τον πραγματικό κόσμο. Ένα θέμα μπορεί να προσεγγιστεί από την οπτική και άλλων επιστημών –διεπιστημονικότητα· εκείνο, όμως, που έχει μεγάλη σημασία είναι η διαδικασία για την οικοδόμηση της γνώσης, για να μάθει ο μαθητής πώς να μαθαίνει. Με τα Διαθεματικά Αναλυτικά Προγράμματα επιδιώκεται να δει ο μαθητής με την ολιστική προσέγγιση της γνώσης την ενότητα μέσα από την πολυμορφία είτε στο 10% του χρόνου του ειδικού αντικειμένου είτε στο πλαίσιο της καινοτόμου δράσης της Ευέλικτης Ζώνης, αν πρόκειται για το δημοτικό σχολείο. Αυτή η καθολική παιδεία, συμπληρωματική στην ειδική, που δίνεται με τα ξεχωριστά μαθήματα, αποβλέπει στη βιωματική και συμμετοχική μάθηση, στην άνοδο της ποιότητας στην εκπαίδευση, στην επικαιροποίηση της γνώσης, στην υπεύθυνη πληροφόρηση και στο άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία.

Σύμφωνα με τη νοοτροπία της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης θεωρείται ότι είναι το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα που καθορίζει το αντικείμενο και τις διδακτικές διαδικασίες που ακολουθούνται στα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία της Ελλάδας. Η εισαγωγή της διαθεματικής προσέγγισης στην ελληνική εκπαίδευση προσεγγίστηκε αρχικά ως προβληματισμός περίπου στα μέσα της δεκαετίας του '80, για να συγκεκριμενοποιηθεί αργότερα στα Αναλυτικά Προγράμματα και τα σχολικά βιβλία που γράφτηκαν την επόμενη δεκαετία.

Διαθεματικότητα στη Νεοελληνική Λογοτεχνία

Η διαθεματικότητα μέσα από τα λιγοστά Κείμενα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο γίνεται με το μάθημα της Φυσικής Αγωγής στα παρακάτω κείμενα:

1. Ο «*Ολυμπιακός Ύμνος*» του Κωστή Παλαμά όπου σε συνεργασία με τον καθηγητή Φυσικής Αγωγής οι μαθητές συγκεντρώνουν στοιχεία σχετικά με την ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αρχαία Ελλάδα και προσπαθούν να ανιχνεύσουν ομοιότητες και διαφορές με τους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες. Επίσης ζητείται από τους μαθητές οι οποίοι μπορεί να ήταν παρόντες στους αγώνες ή αυτοί που παρακολούθησαν από την τηλεόραση ή το διαδίκτυο να αφηγηθούν γραπτά για τις εντυπώσεις τους.
2. Στο διήγημα «*Δρόμος 100 μέτρων*» του Πέτρου Χάρη αναφέρονται τρία αγωνίσματα του στίβου: οι δρόμοι, τα άλματα, και τα εμπόδια. Ο καθηγητής Φυσικής Αγωγής καθοδηγεί τους μαθητές ώστε να συλλέξουν πληροφορίες γι' αυτά τα αγωνίσματα, καθώς και για σημερινά αγωνίσματα του στίβου.
3. Στο διήγημα «*Η νίκη του Σπύρου Λούη*» της Αγγελικής Βαρελλά, όπου δύο κοπέλες δένονται με στενή φιλία και βιώνουν εμπειρίες λίγο πριν την αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων και περιγράφουν την μεγάλη νίκη του Σπύρου Λούη, οι μαθητές μπορούν να συλλέξουν πληροφοριακό και εικαστικό υλικό για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και να το παρουσιάσουν στην τάξη τους ή σε κάποια εκδήλωση, καθώς επίσης και σε συνεργασία με τον καθηγητή εικαστικών στην δημιουργία μίας αφίσας ή ενός κολάζ με θέμα τους Ολυμπιακούς Αγώνες.
4. Στο ποίημα «*Καλλιπάτειρα*» του Λορέντζου Μαβίλη, ένα σονέτο που αναφέρεται στην απαγόρευση της παρακολούθησης των αγώνων από τις γυναίκες, οι μαθητές μπορούν να συλλέξουν και να καταρτίσουν δύο καταλόγους: στον πρώτο θα αναφέρονται οι γυναικείες εργασίες και στον δεύτερο οι περιορισμοί που επιβάλλονταν στις γυναίκες από την αρχαιότητα έως σήμερα. Επίσης μπορεί να γίνει έρευνα για το πότε ξεκίνησαν, ποιες επιδόσεις αλλά και ποιες διακρίσεις έχει ο γυναικείος αθλητισμός.

5. Στο διήγημα «*Η τρίπλα των ονείρων*» του Δημήτρη Μίγγα συνδυάζεται ο παλιός ερασιτεχνικός αθλητισμός του ποδοσφαίρου με τον σύγχρονο επαγγελματικό χαρακτήρα. Οι μαθητές μπορούν να κάνουν περιγραφή τόσο για το ποδόσφαιρο ή για κάποιο άλλο άθλημα, τι είναι οπαδός, τι είναι αθλητικογράφος, τι αναπληρωματικός παίκτης, τι είναι ο ενεργός παίκτης.
6. Στο ποίημα «*Τοπική ομάδα*» του Ουμπέρτο Σάμπα ο ποιητής καμαρώνει για την τοπική ομάδα της Τεργέστης. Οι μαθητές μπορούν να γράψουν ένα κείμενο για την αγαπημένη τους ομάδα, τον αγαπημένο τους αθλητή αναλύοντας τους συναισθηματικούς λόγους για αυτή την επιλογή τους και
7. Στο διήγημα «*Η εσχάτη των ποινών*» του Νίκου Χουλιαρά, όπου ο μικρός αθλητής επηρεαζόμενος από μία ήττα ελληνικής ομάδας προσπαθεί να πάρει εκδίκηση δείχνοντας την πραγματική του αξία μέσα από τη συμμετοχή, μπορεί να δώσει το κίνητρο στους μαθητές να γράψουν ένα διήγημα με θέμα την ομαδική δραστηριότητα στην οποία έλαβαν μέρος, και να αναλύσουν τη σημασία που είχε η συμμετοχή τους στη συλλογική προσπάθεια της ομάδας.

Διαθεματικότητα στη Φυσική Αγωγή

Η Φυσική Αγωγή με τον τρόπο που διδάσκεται βοηθά τα παιδιά στη μάθηση μέσω της διασκέδασης. Οι αξίες που διδάσκονται μέσω της σωστής αθλητικής συμπεριφοράς όπως ο σεβασμός στους κανόνες του παιχνιδιού, σεβασμός στις αποφάσεις των διαιτητών και κριτών, ο σεβασμός των αντιπάλων και συναθλητών, οι ίσες ευκαιρίες συμμετοχής όλων, ο αυτοέλεγχος του καθενός καθώς και η διαρκής προσπάθεια για το καλύτερο βοηθούν στην διαμόρφωση του χαρακτήρα των μαθητών. Τα σημαντικά μηνύματα που περνά ο αθλητισμός όπως ισότητα, συνεργασία, νίκη, ήττα, σεβασμός, αγάπη, προσπάθεια, ήθος, θάρρος, έπαινος, κανόνες και πολλά άλλα αποτελούν υλικό για τη δημιουργία ακροστιχίδων, ποιημάτων, δοκιμίων που κεντρίζουν την ενεργή συμμετοχή και το ενδιαφέρον των μαθητών. Επίσης η καλλιτεχνική δημιουργία μέσα από πόστερ, και φωτογραφίες μπορεί να αποτελέσει έναν κώδικα της σωστής συμπεριφοράς των αθλητών· το πόστερ μπορεί να αναρτηθεί και στο γυμναστήριο του σχολείου καθώς και στην τάξη. Έτσι οι μαθητές μπαίνουν στην διαδικασία να υιοθετήσουν πραγματικές αξίες διαμορφώνοντας τη συμπεριφορά τους.

Σύμφωνα με τα Αναλυτικό Πρόγραμμα υπάρχουν προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας και πιο συγκεκριμένα στην Α΄ τάξη Γυμνασίου το θέμα: «Η εκπαίδευση των νέων στην Αρχαία Ελλάδα», (Μουσική-Γυμναστική). Έχουμε εκπόνηση ομαδικών και ατομικών εργασιών με

καθήκοντα τη συλλογή πληροφοριών και στοιχείων που σχετίζονται με το θέμα, την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας (γραπτού και ηλεκτρονικού τύπου), την εικαστική απόδοση της γυμναστικής των νέων στην Αρχαία Ελλάδα, τη συλλογή εικόνων, που έχουν αναφορά στην εκπαίδευση, από αρχαία αγγεία, την κατασκευή οργάνων γυμναστικής της αρχαιότητας, τη συγκριτική παρουσίαση της εκπαίδευσης των νέων στην Αρχαία Ελλάδα με την εκπαίδευση σήμερα. Ως θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες είναι: ο χώρος, χρόνος, πολιτισμός, ομοιότητες-διαφορές, ισορροπία, συνεργασία, επικοινωνία, ομαδικότητα, εξέλιξη, μεταβολή, σύστημα, νόμος. Προεκτάσεις έχουμε στην Αισθητική Αγωγή (Εικαστικά, Μουσική), στην Τεχνολογία, στα Αρχαία, στην Ιστορία.

Στην Β΄ τάξη του Γυμνασίου το θέμα: «Ο αθλητισμός στην Ελλάδα κάποτε». Εκπονούνται ομαδικές και ατομικές εργασίες με καθήκοντα τη συλλογή πληροφοριών που σχετίζονται με το θέμα, με ανασκόπηση της βιβλιογραφίας (γραπτού και ηλεκτρονικού τύπου), την καταγραφή στοιχείων από τις πρώιμες μορφές του αθλητισμού, τον αθλητισμό στην Αρχαία Ελλάδα, τις μονομαχίες της ρωμαϊκής περιόδου, τις μορφές άθλησης στην Βυζαντινή εποχή, τους αθλητικούς αγώνες των αρματολών και των κλεφτών, την εικαστική απόδοση των αθλημάτων της κάθε περιόδου, τη συγκριτική παρουσίαση του αθλητισμού στις διάφορες εποχές. Ως θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες είναι: ο χώρος, χρόνος, πολιτισμός, ομοιότητες-διαφορές, ισορροπία, συνεργασία, επικοινωνία, ομαδικότητα, εξέλιξη, μεταβολή, σύστημα, νόμος. Προεκτάσεις έχουμε στην Αισθητική Αγωγή (Εικαστικά, Μουσική), στην Τεχνολογία, στα Αρχαία, στην Ιστορία.

Ένα δεύτερο θέμα είναι: «Πανελλήνιοι αθλητικοί αγώνες στην Αρχαία Ελλάδα». Εκπονούνται ομαδικές και ατομικές εργασίες γύρω από την καταγραφή των πανελληνίων αγώνων Ίσθμια, Νέμεα, Παναθήναια, Πύθια, Ολύμπια, την παρουσίαση αθλημάτων-αθλητών-επάθλων-δικαιοδοτικών οργάνων, παρουσίαση πολιτιστικών αγώνων της αρχαιότητας, τη συγκέντρωση ποιημάτων αρχαίων συγγραφέων που αναφέρονται στους πανελλήνιους αγώνες. Επίσης την εικαστική απόδοση σκηνών από αυτούς τους αγώνες όπως αθλητές, ελλανοδίκες, αμφικτύονες, θεατές, κήρυκες, φιλοσόφους. Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες είναι: ο χώρος, χρόνος, πολιτισμός, ομοιότητες-διαφορές, ισορροπία, συνεργασία, επικοινωνία, ομαδικότητα, εξέλιξη, μεταβολή, σύστημα, νόμος. Προεκτάσεις έχουμε στην Αισθητική Αγωγή (Εικαστικά, Μουσική), στην Τεχνολογία, στα Αρχαία, στην Ιστορία.

Στην Γ΄ τάξη του Γυμνασίου έχουμε το θέμα: «Άσκηση και Υγεία». Υλοποιούνται εργασίες ατομικές ή ομαδικές συλλέγοντας πληροφορίες που σχετίζονται με το θέμα, με ανασκόπηση της βιβλιογραφίας (γραπτού και ηλεκτρονικού τύπου), την καταγραφή των ωφελειών της άσκησης, τη βιντεοσκόπηση ή τη φωτογράφιση αθλημάτων αναψυχής (ράφτιγκ, πεζοπορία, ορειβασία, αναρρίχηση κ.ά), τη συμμετοχή σε αθλήματα του βουνού και της θάλασσας, τη μελέτη της

πυραμίδας μεσογειακής διατροφής, την κατασκευή αυτής της πυραμίδας στο μάθημα της Τεχνολογίας. Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες είναι ο χώρος, χρόνος, πολιτισμός, παράδοση, ομοιότητες-διαφορές, ισορροπία, συνεργασία, επικοινωνία, ομαδικότητα, εξέλιξη, μεταβολή, σύστημα, άτομο. Προεκτάσεις στην Αισθητική Αγωγή, Τεχνολογία, Οικιακή Οικονομία, Πληροφορική, Λογοτεχνία.

Ένα δεύτερο θέμα είναι: «Νέες Τεχνολογίες και Αθλητισμός». Συνεργασίες ομαδικές ή ατομικές παρουσιάζεται φωτογραφικό υλικό των συνθηκών προπόνησης και άθλησης σε παλαιότερες εποχές σε σύγκριση με τη σημερινή εποχή, συλλέγονται πληροφορίες που σχετίζονται με την εξέλιξη στα όργανα μετρήσεων στα αθλητικά όργανα, στο φώτο φίνις, το αντντόπινγκ κοντρόλ, την παρουσίαση-εκδήλωση στη σχολική μονάδα με θέμα «Νέες τεχνολογίες, Μ.Μ.Ε και Αθλητισμός». Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες είναι ο χώρος, χρόνος, πολιτισμός, παράδοση, ομοιότητες-διαφορές, ισορροπία, συνεργασία, επικοινωνία, ομαδικότητα, εξέλιξη, μεταβολή, σύστημα, άτομο. Προεκτάσεις στην Αισθητική Αγωγή, Τεχνολογία, Οικιακή Οικονομία, Πληροφορική, Λογοτεχνία.

Ο ρόλος των γονέων στην υποστήριξη του αθλητικού ιδεώδους

Ο αθλητισμός αναμφισβήτητα έχει να προσφέρει πάρα πολλά και σημαντικά πράγματα για τα παιδιά όπως σωματικά οφέλη, ωραίο σώμα, υγεία καθώς επίσης χτίζει το χαρακτήρα των παιδιών ηθικά, κοινωνικά ψυχολογικά, συναισθηματικά. Η διασκέδαση της ενασχόλησης και η εκτόνωση που δείχνουν εντοπίζεται τόσο από τους καθηγητές Φυσικής Αγωγής στα σχολεία, όσο και από τους προπονητές διαφόρων αθλημάτων. Πολλές φορές όμως αυτή η χαρά μετατρέπεται σε λύπη και σε βιώματα απόρριψης, μείωσης της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης από μικρή ηλικία και φόρτωση άγχους. Αιτία είναι τόσο οι μεγάλες και μη επιτεύξιμες προσδοκίες γονέων και προπονητών οι οποίοι αυξάνουν το στρες, και με αυτό τον τρόπο οδηγούν στην απώλεια ενδιαφέροντος και στη μειωμένη ευχαρίστηση. Η συμβολή των γονέων είναι καθοριστική και τις περισσότερες φορές δεν είναι σε θέση να αντιληφθούν οποιαδήποτε αρνητική συμπεριφορά των παιδιών τους, η οποία από την εμπειρία του υποψηφίου διπλωματούχου ως προπονητή επί εικοσαετία σε αθλητικό σωματείο αναφέρεται από τα παιδιά προς τους προπονητές. Δείγματα τέτοιων συμπεριφορών από τους γονείς είναι η ανησυχία της αποδόσεως, η συνεχής παρουσία στις προπονήσεις, οι τσακωμοί για τον αθλητισμό, η αρνητική κριτική τόσο του προπονητή όσο και των συναθλητών και το άγχος που επιφορτίζει πολλές φορές η παρακολούθηση παιχνιδιών με τη συμπεριφορά τους να γίνεται εξευτελιστική μπροστά στα μάτια των παιδιών τους.

Ο ρόλος των γονέων θα πρέπει να είναι μόνο συμβουλευτικός και ενθαρρυντικός και μόνο στα πλαίσια που δεν υπεισέρχεται στις αρμοδιότητες άλλων. Στόχος κάθε γονέα θα πρέπει να είναι η σωστή παρακίνηση για συμμετοχή στον αθλητισμό μόνο χωρίς καμία άλλη ανάμειξη. Είναι εμφανής η πίεση και η ανάμειξή τους, η οποία τις περισσότερες φορές οδηγεί στην απώλεια του παιδικού ενδιαφέροντος γιατί δεν μπορούν να σηκώσουν το μεγάλο βάρος του άγχους και προτιμούν να απομακρυνθούν από τον αθλητισμό. Επίσης η αδιαφορία προέρχεται ειδικά στην σημερινή εποχή από κακό προγραμματισμό των δραστηριοτήτων των παιδιών, τον μεγάλο προπονητικό φόρτο από μικρή ηλικία νομίζοντας ότι έτσι θα επιτευχθεί ο πρωταθλητισμός και το βάρος των μαθημάτων και φροντιστηρίων. Σίγουρα οι γονείς θα πρέπει να αναρωτηθούν μήπως μέσα από την επιτυχία των παιδιών τους ικανοποιούν ίσως δικά τους όνειρα, μήπως αισθάνονται επιτυχία από την επιτυχία των παιδιών τους, μήπως οι απαιτήσεις είναι αυξημένες και δεν αντικατοπτρίζουν το χαρακτήρα των παιδιών τους. Στόχος όλων θα πρέπει να είναι ένα ξεκαθάρισμα ρόλων, τόσο των προπονητών όσο και των ιδίων. Αυτό που προέχει είναι η υποστήριξη των παιδιών χωρίς να μας ενδιαφέρει αν χάσουν ή αν κερδίσουν, αρκεί να μάθουν να παίζουν δίκαια και να αντιμετωπίζουν την απογοήτευση της ήττας. Τα παιδιά όμως μαθαίνουν να παίζουν δίκαια όταν έχουν ως πρότυπο τους ίδιους τους γονείς. Η ενθάρρυνση για καλή προσπάθεια, για καλό παιχνίδι, για καλή τύχη θα βοηθήσει τα μέγιστα. Η απόκτηση νέων δεξιοτήτων, η προσωπική βελτίωση, οι πραγματικοί στόχοι που πρέπει να θέτουν, η θετική προσέγγιση του αθλητισμού και η συνεχής προσπάθεια για το καλύτερο είναι τα βασικότερα μηνύματα που πρέπει να περάσουν στα παιδιά τους.

Οι σχέσεις γονέων-προπονητών αυτές πρέπει να βασίζονται στην επικοινωνία και συνεργασία. Ο υποψήφιος μεταπτυχιακός φοιτητής μετά από προπονητική εμπειρία ετών συμπεριλάμβανε πριν από την έναρξη των αθλητικών υποχρεώσεων των παιδιών συνάντηση ενημέρωσης των γονέων για θέματα συμπεριφοράς. Οι γονείς, που τις περισσότερες φορές λειτουργούν ως αυτόκλητοι προπονητές, πρέπει να κατανοήσουν ότι δεν είναι προπονητές. Δεν χρειάζεται η παρέμβασή τους, αλλά μόνο η ενημέρωσή τους για τυχόν προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους. Πρέπει να προσεγγίζουν θετικά την ενασχόληση με το άθλημα και τον ανταγωνισμό, να παρακινούν τα παιδιά τους με μοναδικό στόχο την ευχαρίστησή τους και ποτέ να μην διαπράττουν συγκρίσεις με αντιπάλους ή συναθλητές τους. Η συναισθηματική υποστήριξη παίζει σημαντικό ρόλο όπως και ο θετικός σχολιασμός των αγώνων που ίσως παρακολουθούν. Έτσι βοηθούν τα παιδιά να χειριστούν την ήττα, τα λάθη τους, και να προσπαθούν να χρησιμοποιούν σωστά αθλητικά πρότυπα. Προκειμένου όμως να έχουν την κατάλληλη γνώση θα πρέπει να υπάρχει μια σχετική ενημέρωση για τους κανόνες του αθλήματος των παιδιών τους, να συμπεριφέρονται κόσμια κατά την

παρακολούθηση των αγώνων, να επιβραβεύουν τόσο τις καλές όσο και τις κακές προσπάθειές τους, να δίνουν θάρρος εάν τους απασχολεί κάποιο πρόβλημα.

Μετά από καθημερινή και μακροχρόνια ενασχόληση των παιδιών με τον αθλητισμό οι γονείς μέσα από την παρακολούθηση προπονήσεων και αγώνων συχνά παρατηρείται το φαινόμενο να μπερδεύουν τον ρόλο τους και να μεταπηδούν σε εκείνον του προπονητή με αποτέλεσμα να μπαίνουν στην διαδικασία αξιολόγησης των παιδιών τους προσδίδοντας άγχος και πίεση σ' αυτά. Αποκλειστικά υπεύθυνος είναι ο προπονητής για την επιβολή κάποιων κανόνων και αυτός οφείλει να είναι το πρότυπο για τα παιδιά, όσον αφορά την υπακοή τους σε κανόνες, εκτός από τους γονείς τους. Ίσως αυτό αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την κοινωνικοποίηση τους. Τα παιδιά με την παρουσία των γονέων τους από τη μία πλευρά νιώθουν να έχουν ασφάλεια αλλά από την άλλη πλευρά αποσπάται η προσοχή τους μια και αναζητούν σε κάθε προσπάθειά τους την παρουσία και ταυτόχρονα φοβούνται μην απογοητευτούν οι γονείς σε κάποια αποτυχημένη τους προσπάθεια. Οι γονείς λοιπόν είναι αυτοί που ευθύνονται όταν τα παιδιά αναζητούν το πρόσωπό τους μέσα σε ένα γήπεδο προσπαθώντας να ερμηνεύσουν την αντίδρασή τους σε κάποια προσπάθειά τους.

Ο αρχικός στόχος πριν από την ενασχόλησή τους είναι η διασκέδαση, η χαρά, η απόλαυση, αλλά δυστυχώς μετατρέπεται σε πίεση και άγχος όταν αντιμετωπίζουν τέτοιου είδους συμπεριφορές. Οι έρευνες δείχνουν ότι όσο περισσότερο οι γονείς παρακολουθούν προπονήσεις, όσο περισσότερο εμπλέκονται στο άθλημα του παιδιού, τόσο πιο γρήγορα εκείνο εγκαταλείπει τον αθλητισμό ή προσπαθεί μόνο όταν είναι παρόντες οι γονείς (Ζαρώτης, 2018). Ένας άλλος τρόπος για να απεμπλακούν τα παιδιά θα μπορούσε να είναι η παράλληλη ενασχόληση των γονέων την ώρα της προπόνησης με κάποια άλλη δραστηριότητα όπως περπάτημα, διάβασμα, απασχόληση στο κυλικείο. Η ευθύνη λοιπόν των γονέων είναι τόσο μεγάλη και σημαντική όσο και των προπονητών και η λέξη που πρέπει να κυριαρχεί σε όλους είναι η άμιλλα, διότι όπως λέει κι ο Αριστοτέλης «όπου άμιλλα ενταύθα νίκη εστίν».

Για την εύρυθμη λειτουργία των σωματείων συχνά μοιράζονται διάφορα φυλλάδια με τους κανόνες που πρέπει να διέπουν τους αθλητές οι οποίοι εφόσον εφαρμοστούν από τους γονείς μπορούν να βοηθήσουν ουσιαστικά τα παιδιά. Βασικότερα σημεία που τονίζονται είναι τα παρακάτω:

1. Σεβασμός και συνεργασία με τους προπονητές
2. Να γίνει ιατρικός έλεγχος των παιδιών πριν το ξεκίνημα με τον αθλητισμό
3. Προσπαθήστε να βοηθήσετε τα παιδιά σας ότι είναι καλό για την ομάδα
4. Να παρακολουθείτε και να χειροκροτείτε τα παιδιά σας επευφημώντας την ομάδα

5. Να σέβεστε τις αποφάσεις των διαιτητών οι οποίοι είναι άνθρωποι και μπορεί κάποια στιγμή να σφάλουν άθελά τους
6. Μην γίνεστε προπονητές των παιδιών σας τόσο στην προπόνηση όσο και στους αγώνες, αυτή είναι δουλειά του προπονητή
7. Να έχετε εμπιστοσύνη στα παιδιά σας και να αντιμετωπίζετε πάντα με καλή διάθεση ότι πρόβλημα προκύπτει
8. Τονίστε στα παιδιά ότι ο κύριος στόχος είναι η απόλαυση του παιχνιδιού και όχι μόνο η νίκη
9. Ο προπονητής είναι παιδαγωγός και δουλειά του είναι να διαμορφώνει το χαρακτήρα των παιδιών σας
10. Ποτέ μην δίνετε υλικές ανταμοιβές στα παιδιά σας. Η μόνη ανταμοιβή είναι η διασκέδαση του παιχνιδιού.

Σύμφωνα με την Πατσού Φρόσω σε άρθρο της μία πολύ σημαντική δήλωση έκανε ο διάσημος τενίστας Jimmy Connors *«(...)Οι γονείς μου ήταν τόσο ευαισθητοποιημένοι στον τρόπο που με υποστήριζαν, ώστε δεν με άφησαν ποτέ να χάσω την αυτοπεποίθησή μου. Και τους πίστευα»*, αλλά και ενός νεαρού αθλητή ο οποίος λέει *«(...)Οι γονείς μου λένε ότι δεν δίνουν σημασία στο αποτέλεσμα, αλλά όταν κερδίζω βγαίνουμε για φαγητό, ενώ όταν χάνω, μένουμε στο σπίτι και δεν μιλάμε μεταξύ μας»*. Οι παραπάνω δύο τόσο διαφορετικές δηλώσεις αυτών των αθλητών δείχνουν με ξεκάθαρο τρόπο την επιρροή των γονέων στην αθλητική πορεία των παιδιών τους. Είναι απόλυτα σαφές ότι η στάση τους στον αθλητισμό, εξαρτάται από τον τρόπο, που οι ίδιοι τον αντιμετωπίζουν, και τις προσδοκίες που έχουν, σχετικά με την εξέλιξη του παιδιού-αθλητή. Στην ηλικία των 7-10 χρόνων τα παιδιά βρίσκονται στη φάση της εξειδικευμένης κίνησης και συνήθως είναι σε θέση να εκφράσουν επιθυμίες σχετικά με τη συμμετοχή τους σε κάποιο άθλημα. Η επιλογή αυτή θα γίνει σύμφωνα με διάφορους παράγοντες, κάποιοι από τους οποίους μπορεί να είναι η συμμετοχή του κολλητού φίλου στο συγκεκριμένο άθλημα, η προβολή του αθλήματος μετά από κάποια επιτυχία, η ύπαρξη κάποιου συλλόγου ή αθλητικού κέντρου κάπου κοντά στο σπίτι καθώς, επίσης, και η αρέσκεια και η συμμετοχή των γονιών στο παρελθόν στο συγκεκριμένο σπορ. Όποιος και αν είναι ο λόγος, είναι σχεδόν βέβαιο ότι τα παιδιά, μέσα από τη συμμετοχή τους στον αθλητισμό, αποζητούν την αποδοχή και την επιβράβευση από τους γονείς, αλλά και οι γονείς αποζητούν πολλές φορές συγκεκριμένα οφέλη. Ο ρόλος τους στον αθλητισμό μπορεί να είναι ανασταλτικός ή βοηθητικός για τη μετέπειτα εξέλιξη του αθλητή. Δεν είναι λίγες οι φορές που τα παιδιά έχουν σταματήσει την αθλητική τους δραστηριότητα, εξαιτίας της πίεσης, που τα ίδια αναφέρουν ότι αισθάνονται από τις προσδοκίες και από τις απαιτήσεις των γονιών τους, αλλά και από την κριτική που τους ασκείται μετά από κάποια ήττα. Η συμπεριφορά τους σε κάθε πιθανή

μορφή (οπαδισμός, συναισθηματική υποστήριξη, σύγκρουση κ.ά.τ) συνδέεται με την εξέλιξη και με την ανάπτυξη των παιδιών και η συνεισφορά τους έγκειται στην παροχή υλικής, συναισθηματικής και ψυχολογικής υποστήριξης προς τους νεαρούς αθλητές, προκειμένου να εξελιχθούν σε ώριμους και ολοκληρωμένους πρωταθλητές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ - Προτάσεις για ένταξη της δημιουργικής γραφής στη διδασκαλία του αθλητικού ιδεώδους

Η Δημιουργική Γραφή στο ελληνικό σχολείο

Η Δημιουργική Γραφή αποτελεί ένα νέο –στην Ελλάδα– ερευνητικό αντικείμενο, το οποίο τα τελευταία χρόνια γίνονται κάποιες προσπάθειες να ενσωματωθεί στην εκπαιδευτική πρακτική. Η εισαγωγή της όμως στη σχολική πράξη δεν γνώρισε την αποδοχή που ίσως θα περίμενε κάποιος. Από παιδαγωγική σκοπιά αναντίρρητα δίνει πολλές ευκαιρίες στις μαθήτριες και τους μαθητές να βιώσουν τον λόγο και να εκθέσουν τις ιδέες τους μέσα από την τέχνη με απώτερο σκοπό να παραγάγουν ένα νέο κείμενο, ποιητικό ή πεζό. Εντούτοις τα αναλυτικά προγράμματα ακολουθούν μία ποζιτιβιστική προσέγγιση, με διάκριση μορφής περιεχομένου επιμένοντας σε εργοβιογραφικές πληροφορίες με μία ρομαντική διάθεση για τον Δημιουργό, και μία δομιστική λογική ταυτόχρονα. Τα αναλυτικά προγράμματα ακόμα βλέπουν τη λογοτεχνία ως ένα γλωσσικό μάθημα κι όχι ως καλλιτεχνικό. Παραβλέπεται ότι πρόκειται για ένα διαθεματικό αντικείμενο, εξ ορισμού καλλιτεχνικό. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, με την εμμονή σε φιλολογισμούς, έχασε την αρτιστική της λάμψη στα μάτια των εφήβων καταντώντας ένα θεωρητικό μάθημα στείρων εξετάσεων. Οι μαθητές τη βλέπουν σαν ένα μουσειακό έκθεμα μέσα σε μια προθήκη που δεν επιτρέπεται να πλησιάσουν· δεν επιτρέπεται να ακουμπήσουν το έργο, σαν να απειλείται με "θρυμματισμό" η τέχνη, ζώντας έτσι μία σειρά αντιφάσεων, όπου διδάσκονται πως η τέχνη αφορά τη ζωή, αλλά η ζωή απαγορεύεται να πλησιάσει την τέχνη.

Οι έννοιες της δημιουργικότητας και της επικοινωνιακής διάστασης της Λογοτεχνίας εντάσσονται στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για πρώτη φορά το 1998 (με το Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών). Από το 2011 όμως στα σχολικά εγχειρίδια καταγράφεται μια διαρκώς μειούμενη εμφάνιση δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής από το Γυμνάσιο στο Λύκειο. Όσο μεγαλώνει η βαθμίδα της εκπαίδευσης, τόσο λιγότερο δημιουργικά πράγματα ζητούνται από τους μαθητές (Βακάλη, 2014), φανερώνοντας πως η υιοθέτηση της Δημιουργικής Γραφής τελικά, ως μία μορφή ποιητικής ανατροπής των συντηρητικών αναλυτικών προγραμμάτων και μεθόδων, προϋποθέτει ρήξεις τόσο με τους αρνητές και πολέμιούς της όσο και με την κουλτούρα της «οικονομικής αποτελεσματικότητας» της εκπαίδευσης (Κωτόπουλος, 2014_α:357).

Το 2011 η Δημιουργική Γραφή εμφανίζεται για πρώτη φορά στο Πρόγραμμα Σπουδών της Α΄ Λυκείου (ΦΕΚ 1562/27-6-11)· προτείνονται δραστηριότητες και υποδείξεις ώστε να τις συμπεριλάβει ο εκπαιδευτικός στη μαθησιακή πράξη. Διακρίνεται μια γλωσσική ποικιλότητα και μια προσπάθεια εξοικείωσης των μαθητών με βασικά κειμενικά είδη (2013). Το σχολικό έτος 2016-

17 η Δημιουργική Γραφή εντάσσεται ως ερώτημα/δραστηριότητα στις προαγωγικές εξετάσεις του έτους για το Γυμνάσιο· ζητείται από τους εξεταζόμενους να συγγράψουν δικό τους κείμενο· ωστόσο, στην πραγματικότητα δεν έχει αφιερωθεί επαρκής χρόνος για τη διδακτική της γραφής κατά τη διάρκεια του έτους. Την επόμενη χρονιά εισάγεται στις προαγωγικές εξετάσεις της Α΄ Λυκείου και από το 2019-2020 και στις υπόλοιπες τάξεις του Γενικού Λυκείου. Στο Γενικό Λύκειο οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να απαντήσουν σε τρεις δραστηριότητες που αφορούν την κατανόηση του κειμένου, στην προσέγγιση της δομής και της γλώσσας του κειμένου και την ερμηνεία-παραγωγή λόγου. Στην τρίτη δραστηριότητα οι μαθητές αξιολογούν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδύονται από το εξεταζόμενο κείμενο με βάση είτε τη ρητορική είτε την εποχή συγγραφής του κειμένου. Αναλόγως εισάγεται και στα ΕΠΑΛ στην ανακεφαλαιωτική εξέταση της «Νέας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας» στο Γυμνάσιο και το 2018 για πρώτη φορά η συνεξέταση αφορά και πανελλαδικώς εξεταζόμενο αντικείμενο, την ίδια μέρα σε διάρκεια ενός τριώρου. Στο πλαίσιο της εξέτασης των Νέων Ελληνικών δίνονται στους μαθητές δύο κείμενα: ένα αφορά το γνωστικό αντικείμενο της γλώσσας, και το άλλο, ποιητικό ή πεζό, το διδακτικό αντικείμενο της Λογοτεχνίας. Στο τελευταίο προτείνεται η επιλογή μεταξύ μιας δραστηριότητας αναγνωστικής ανταπόκρισης και μιας δημιουργικής γραφής. Στο θέμα Δημιουργικής Γραφής ζητείται είτε μετασχηματισμός του αρχικού κειμένου ως αναδιήγηση από συγκεκριμένη οπτική γωνία ή να τροποποιηθεί το αρχικό κείμενο, με εισαγωγή διαλόγων, αλλαγής του τέλους της ιστορίας, εισαγωγή εικόνων ή μετατροπή του στίχου κ.τ.λ., είτε με αλλαγή οπτικής γωνίας στην αφήγηση ή σύνταξη νέου κειμένου (Υπ.Ε.Π.Θ, 2016).

Η Δημιουργική Γραφή ως εργαλείο της διαθεματικής προσέγγισης

Η Δημιουργική Γραφή ως έννοια στο άκουσμά της συχνά περιορίζεται νοηματικά μόνο στη λογοτεχνία. Ωστόσο, έχει αποδειχθεί ότι μπορεί να λειτουργήσει ως μία διαφορετική διδακτική προσέγγιση δίπλα σε όλα σχεδόν τα διδακτικά αντικείμενα. Άλλωστε, ο τρόπος που κατανοούμε τα πράγματα είναι μέσω της αφήγησης. Ο δομισμός αντιλήφθηκε πως η ιστοριογραφία μεταχειρίζεται τις ίδιες μεθόδους με τη λογοτεχνία προκειμένου να αφηγηθεί τα γεγονότα. Δεν υπάρχει καθαρό, γυμνό, άμεσα προσβάσιμο γεγονός, επειδή τα ιστορικά γεγονότα τα γνωρίζουμε πάντα έμμεσα, ως κατασκευές λόγου, ως πραγματικότητες που δομούνται μέσα από και μέσα στον λόγο και είναι συνεπώς, πάντα και ήδη ερμηνευμένα. Δεν διαθέτουμε αυτόνομη πρόσβαση στην ιστορική πραγματικότητα που να μην είναι μέρος της ρητορικής η οποία δομεί αυτήν την πραγματικότητα. Το θεσμικό πλαίσιο και η ανάλογη καλλιέργεια των αντιλήψεων για τη Δημιουργική Γραφή υπάρχουν ήδη στο σχολείο, παρά τα όποια προβλήματα εντοπίζουμε. Μέσα από μία διαθεματική

προσέγγιση, η πρότασή μας θέτει τη Δημιουργική Γραφή στην υπηρεσία της Φυσικής Αγωγής ενοποιώντας την τέχνη και τον αθλητισμό σε ένα συμπαγές πολιτισμικό διδακτικό αντικείμενο, που προβάλλει το αθλητικό ιδεώδες και καλλιεργεί μαθητές που σέβονται τον αντίπαλο μακριά από φανατισμούς και καταδικαστέες πρακτικές.

Η *διαθεματικότητα* ως όρος (*thematic or cross thematic approach*) αναφέρεται στη «*θεωρητική αρχή οργάνωσης του αναλυτικού προγράμματος που καταλύει τα διακριτά μαθήματα και επιχειρεί να προσεγγίσει τη σχολική γνώση ενιαιοποιημένη μέσα από τη μελέτη θεμάτων καθολικού ενδιαφέροντος και μείζονος σημασίας για τον πολιτισμό*» (Ματσαγούρας, 2002). Σύμφωνα με τον Θεοφιλίδη είναι «*η μορφή διδασκαλίας κατά την οποία από τη μια το περιεχόμενο διδασκαλίας ενιαιοποιείται και από την άλλη η διδασκαλία είναι εργαστηριακής και ευρηματικής μορφής*». Πρόκειται δηλαδή για μια εκπαιδευτική καινοτομία τόσο ως προς το περιεχόμενο της διδασκαλίας όσο και ως προς τη μέθοδο εργασίας (Θεοφιλίδης, 1997). Ένα ενοποιημένο, διαθεματικό πρόγραμμα μπορεί να παρέχει στους μαθητές μια σφαιρική άποψη της γνώσης και να τους διδάξει δεξιότητες απαραίτητες για τη μεταφορά γνώσης που αποκτήθηκε από μια γνωστική περιοχή σε μια πληθώρα γνωστικών περιοχών ή καταστάσεων προβληματισμού (Cone & Cone, 1999a).

Στα τυπικά προγράμματα Φυσικής Αγωγής η έμφαση δίνεται στη διδασκαλία θεμελιωδών δεξιοτήτων, παιχνιδιών, αθλημάτων καθώς και ανάπτυξης της φυσικής κατάστασης. Παρότι αυτά τα προγράμματα συχνά περιλαμβάνουν στόχους γνωστικής και συναισθηματικής ανάπτυξης, ο βασικός εστιασμός είναι η μάθηση ώστε οι μαθητές να γίνουν ανταγωνιστικοί παίκτες σε αθλήματα ή σε φυσικές δραστηριότητες. Και ενώ πολύ λίγα έχουν γραφτεί για την ενσωμάτωση της Φυσικής Αγωγής σε άλλα επιστημονικά πεδία, υπάρχει σημαντική βιβλιογραφία σχετικά με τη δυνατότητα μάθησης θεμάτων από άλλες επιστημονικές περιοχές στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής (Μυλώσης, 2006:6). Η Φυσική Αγωγή παραμένει προσκολλημένη στην ερβατηριανή αρχή της *παιδαγωγούσας διδασκαλίας*. Θεωρείται δηλαδή πως η διδασκαλία ενός αντικειμένου αρκεί για να εκδηλώσει το άτομο στο μέλλον, λίγο ως πολύ αυτόματα, θετική συμπεριφορά απέναντι σε αυτό το αντικείμενο. Έτσι ως διδακτικό αντικείμενο επιδιώκει σε μεγάλο βαθμό τη συσσώρευση γνώσεων και δεξιοτήτων και όχι την αγωγή των μαθητών για διαρκή χρήση της άσκησης προς όφελος της φυσικής τους κατάστασης και της σωματικής ψυχικής και πνευματικής τους υγείας (Παπαδόπουλος, 2014).

Ωστόσο, από τους εκπαιδευτικούς εκτιμάται ότι υπάρχει μια αντιπαράθεση ανάμεσα σε αυτό που πρεσβεύει η εκπαίδευση (συνεργασία, σεβασμός στους άλλους, συνύπαρξη κ.λ.π.) και σε αυτό που διακηρύττει και προβάλλει η κοινωνία (οπαδισμός, αθλητική βία, πόλεμοι, έλλειψη ανοχής κ.λ.π.). Ο ρόλος του οικογενειακού περιβάλλοντος είναι κοινωνιολογικά ισχυρότερος από

εκείνον του σχολείου, καθώς το τελευταίο προσανατολίζεται σε μία γνωσιοθηρία, ενώ η οικογένεια βιωματικά για σειρά ετών μεταφέρει τα δικά της ήθη και αξίες. Η στείρα ενασχόληση με τα διάφορα αθλήματα δεν επιτρέπει στο παιδί να εσωτερικεύσει το αθλητικό ιδεώδες ως μία σειρά ηθικών αξιών. Αν και στα πρώτα χρόνια κοινωνικοποίησης το παιδικό ήθος αρχικά αναπτύσσεται μέσα από τις διαδικασίες αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον, επιβάλλεται και ελέγχεται αρχικά από τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς με επίβλεψη, αμοιβές και ποινές· τελικά όμως τα παιδιά εσωτερικεύουν τις ηθικές αρχές και αξίες και αναλαμβάνουν την ευθύνη να ρυθμίζουν μόνα τους την ηθική συμπεριφορά τους. Έτσι, είναι αναγκαία περισσότερο από ποτέ μία διαφορετική διδακτική προσέγγιση.

Η Δημιουργική Γραφή προσφέρει τη δυνατότητα μέσα από την ανθρωπιστική οπτική της να ισορροπήσει τόσο το ανταγωνιστικό πλαίσιο όσο και να μεταφέρει μέσα από την γλωσσική και καλλιτεχνική ενασχόληση όλες εκείνες τις αθλητικές αξίες που προτείνει το αναλυτικό πρόγραμμα, αβίαστα. Η λογοτεχνία ως αντικείμενο αποκομμένο από πρακτικούς σκοπούς, υποκινεί σε ιδιαίτερους τρόπους στοχασμού το άτομο. Είναι όχημα ιδεολογίας και ταυτόχρονα εργαλείο για την εξάρθρωση του φανατισμού και της επιθετικότητας. Ένα εργαστήρι Δημιουργικής Γραφής φέρνει πιο κοντά τους μαθητές. Ελεύθεροι από την αξιολογική διαδικασία του σχολείου οι μαθητές αισθάνονται πιο ελεύθεροι και συμπράττουν σε κείμενα, κρίνουν τα έργα άλλων και αλληλοτροφοδοτούνται με ιδέες. Συνδυάζοντας τη Δημιουργική Γραφή ως λογοτεχνική άσκηση των παιδιών με παιγνιώδη χαρακτήρα και απόλυτη ελευθερία, μακριά από βαθμολογική αξιολόγηση, ο μαθητής με επίκεντρο το συναίσθημα αγγίζει το ιδιαίτερο ευαίσθητο θέμα του αθλητικού ιδεώδους.

Μέσα σε ένα τέτοιο διαθεματικό πλέγμα η Δημιουργική Γραφή μπορεί να αγκαλιάσει τον προβληματισμό για την καλλιέργεια του αθλητικού ιδεώδους στους μαθητές, με έναν τρόπο ευχάριστο, παιγνιώδη και συνάμα δημιουργικό. Ο μαθητής είναι πιο δημιουργικός μέσα στο "παιχνίδι", μια μεταβατική ή δυναμική περιοχή της ανθρώπινης εμπειρίας· το εργαστήρι εξασφαλίζει ακριβώς τούτη την παιγνιώδη λογική που ενισχύει τη Δημιουργική Γραφή. Συνεισφέρει με τον ομαδικό του χαρακτήρα στη διέγερση της παιδικότητας/χαλαρότητας, στην παραγωγή ποιημάτων με μία διαδικασία παιγνιώδη για τα χαρακτηριστικά του ενήλικα και κυρίως με έναν τρόπο απαλλαγμένο από τα αυστηρά μαθησιακά και αξιολογικά πλαίσια (Σουλιώτης, 1995). Η κουλτούρα κι ο πολιτισμός βασίζονται στο παιχνίδι ως βασική ανθρωπολογική κατηγορία· ο Freud πίστευε πως ο συγγραφέας όταν γράφει μοιάζει με ένα παιδί που παίζει, ενώ ο Schiller έβλεπε τη λογοτεχνία ως ένα παιχνίδι με λέξεις (Κωτόπουλος, 2011).

Η Δημιουργική Γραφή ως μέθοδος προσεγγίζει με βιωματικό τρόπο τον λόγο και τις δυνατότητές του, συνδυάζοντας το παιχνίδι με τη μάθηση. Στηρίζεται στην αναδόμηση των λέξεων, των προτάσεων ή των κειμένων, ως προϊόν της φαντασιακής δημιουργικής δυνατότητας των μαθητών. Δημιουργική έκφραση θεωρείται κάθε γραφή και αφήγηση, φανταστική λογοτεχνία, ποίηση, ή και μη φανταστική λογοτεχνία, η οποία ξεφεύγει από τα όρια της τυπικής επαγγελματικής, δημοσιογραφικής, ακαδημαϊκής έκφρασης, ή και των τυποποιημένων μορφών της λογοτεχνίας (Παπαδόπουλος, 2013). Στο πλαίσιο της Δημιουργικής Γραφής και αφήγησης δεν αποτελεί φιλοδοξία η δημιουργία έργων υψηλής λογοτεχνικής ή επιστημονικής αξίας, χωρίς βέβαια και να την αποκλείει. Σύμφωνα άλλωστε με τις Πολιτισμικές Σπουδές (*Cultural Studies*), που συμβάλλουν στον αναπροσδιορισμό των εννοιών του πολιτισμού και της δημιουργικότητας, ο πολιτισμός δεν κατανοείται πλέον ως το σύνολο των έργων της υψηλής τέχνης, αλλά ως ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο σύστημα επικοινωνιακών σχέσεων, αξιών και πρακτικών ζωής (Αποστολίδου, 2012).

Η δημιουργική έκφραση είτε γραπτή είτε προφορική απευθύνεται στη συναισθηματική διάσταση της μάθησης, κινητοποιώντας το ενδιαφέρον των παιδιών για τη Φυσική Αγωγή, δίνοντας την αίσθηση ότι η εργασία τους έχει νόημα και διαμορφώνοντας ένα θετικό κλίμα στην τάξη. Μαθήτριες και μαθητές εμπλέκονται μ' ένα γνωστικό αντικείμενο όταν περνούν ευχάριστα στη διαπραγμάτευσή του· αντιλαμβάνονται συναισθηματικά τη χρησιμότητα όσων διδάσκονται, όταν ήδη γνωρίζουν στοιχεία από αυτά που τους διδάσκει ο εκπαιδευτικός κι όταν, κατά τη διάρκεια του μαθήματος, έχουν βιώματα κι εμπειρίες επιτυχίας κι αισθάνονται ισότιμα με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές τους στο ότι μπορούν κι αυτοί να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη κι εφαρμογή του μαθήματος. Το πώς νιώθουν οι μαθητές και οι μαθήτριες, επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο ενεργούν και συμμετέχουν στις μαθησιακές διαδικασίες (Papadopoulos & Seroglou, 2007; Σέρογλου, 2006). Η Δημιουργική Γραφή ξεπερνώντας τη σκόπελο της βαθμολογικής επίδοσης, προσπερνά τις αγκυλώσεις των ίδιων των μαθητών και μαθητριών αναφορικά με τον φόβο τους να συμμετάσχουν στο μάθημα. Έτσι ακόμα και μαθητές χαμηλής σχολικής επίδοσης συμμετέχουν δυναμικά στην παραγωγή κειμένων ή στις προφορικές γλωσσικές ασκήσεις, ανακαλύπτοντας ότι και οι ίδιοι έχουν δεξιότητες πέρα από τις συνήθεις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού συστήματος.

Η γραπτή έκφραση συνδέεται άμεσα με την παραγωγή και κατανόηση του προφορικού λόγου. Οι πολλαπλές και καθημερινές ευκαιρίες ανάπτυξης αυθεντικής προφορικής έκφρασης, ενισχύουν και στηρίζουν τη γραπτή έκφραση των παιδιών. Οι μαθητές και οι μαθήτριες χρειάζονται συχνά τη στήριξη του/της εκπαιδευτικού για να εκφραστούν γραπτά, κυρίως σε θέματα πέρα από την καθημερινότητά τους, στο πλαίσιο μιας μη χρηστικής κατάστασης του μαθήματος της Έκφρασης-

Έκθεσης (Ματσαγγούρας, 2001). Τα παιδιά έχουν ανάγκη ευκαιριών ώστε να ασκήσουν την προφορική και γραπτή τους έκφραση και οι τεχνικές Δημιουργικής Γραφής είναι το μέσο που προσφέρει τις ευκαιρίες αυτές, μέσα σε ένα πλαίσιο πολιτισμικών αξιών. Έτσι είναι δυνατόν να διεισδύσουν οι τέχνες στον αθλητισμό ή ακόμα περισσότερο να οδηγήσουν σε μία ταύτιση, στο πλαίσιο του ελληνικού αθλητικού ιδεώδους, του κάλλους με την αρετή και της αποτύπωσης αυτής της αξίας στη λογοτεχνία. Αθλητισμός και τέχνη στην Αρχαία Ελλάδα είναι έννοιες αλληλένδετες με παράλληλη πορεία. Σε καμία άλλη τέχνη του κόσμου, αρχαίου ή νεότερου, ο αθλητισμός δεν είχε τη θέση που απέκτησε στην τέχνη της αρχαίας Ελλάδας. Για τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη η τέχνη και το κάλλος αφορούσαν την αναπαράσταση ή μίμηση εκφράσεων του φυσικού κόσμου και της ανθρώπινης ζωής.

Η είσοδος της τέχνης στον αθλητισμό εκφράζεται τόσο με την ποίηση όσο και με την αγγειογραφία ή τη γλυπτική. Άλλωστε, ο Πλάτων στην *Πολιτεία* του πραγματεύεται διεξοδικά την εκπαίδευση των νέων τονίζοντας την υποχρεωτικότητα της *μουσικής* και της *γυμνασίας*, μετά την ανάγνωση και τη γραφή. Στα νεότερα χρόνια η σύνδεση αυτή διατηρείται. Με την ανάθεση των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων το 1896 αρκετοί ποιητές υπέβαλαν προτάσεις, για να ανατεθεί τελικά ο Ολυμπιακός ύμνος στον Κωστή Παλαμά. Άλλωστε «*το αγωνιστικό πνεύμα και ο αθλητισμός αποτέλεσαν κύρια πηγή έμπνευσης της ελληνικής τέχνης και στην πνευματική και στην εικαστική της έκφραση*» απαθανατίζοντας τις αθλητικές νίκες στη γλυπτική και την Ποίηση (Βαλαβάνης, 1996:66). Μπορεί οι αισθητικοί και ιδεολογικοί προσανατολισμοί των Ολυμπιακών Αγώνων, της κορυφαίας και εμβληματικής αυτής διοργάνωσης, να άλλαξαν και να υποτάχθηκαν σε μια ποικιλία συμφερόντων, αυτό όμως που διατηρήθηκε σταθερά είναι η πολιτική εικαστικής έκφρασης, ώστε κάθε χώρα να προωθεί μέσα από την Τέχνη τα κυρίαρχα στοιχεία της εθνικής της ταυτότητας σε συνδυασμό και με τα διεθνικά στοιχεία του Ολυμπιακού Κινήματος.

«Η σχέση της Τέχνης με τον Αθλητισμό στο συγκεκριμένο περιβάλλον των Ολυμπιακών Αγώνων επικαθορίζει και διαμορφώνει διαχρονικά την ταυτότητά τους τόσο στην αρχαιότητα όσο και στη σύγχρονη εποχή μέσα από την χειραφετημένη επικοινωνία των κυρίων υποκειμένων της, δηλαδή του αθλητή και του καλλιτέχνη» (Τζαχρίστα, 2018).

Ακόμα και κατά τη βιομηχανοποίηση του αθλητισμού και εν μέσω μικρών ή μεγάλων σκανδάλων που αφορούν παραβιάσεις των κανόνων περί ενισχυτικών ουσιών, η ποίηση εξακολουθεί να εμπνέεται από τον αθλητισμό, με κυρίαρχο άθλημα το ποδόσφαιρο. Η σχέση της ποίησης με το ποδόσφαιρο είναι πολύπλευρη· οι ποιητές αναλαμβάνουν να καταστήσουν αθάνατα τα επιτεύγματα των αθλητών, όπως έκανε ο Πίνδαρος, και συχνά αποκαθιστούν την υστεροφημία ενός ποδοσφαιριστή. Εκφράζουν τον θαυμασμό τους για το άθλημα ή τους αθλητές εξισώνοντας τα

ιδεώδη του αθλητισμού μέσα από τα ποιήματα για τη στρογγυλή θεά. Προβάλλονται πλευρές του αθλήματος, δεξιότητες αθλητών η ομορφιά του σώματος (βλ. Παράρτημα Α'). Κατά την Γνησιού (2015:132)

«για τους μεταπολεμικούς ποιητές η προσφορά του ποδοσφαίρου δεν περιορίζεται μόνο στα 90 λεπτά του αγώνα ούτε στην ψυχαγωγική του λειτουργία, αλλά εκτείνεται πολύ πέρα από αυτά καθώς ποδοσφαιριστές γίνονται ημίθεοι και ήρωες ικανοί να προσφέρουν υγιή πρότυπα ωφελώντας πολύπλευρα και ευρύτερα την κοινωνία».

Αρχαίοι και σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες

Σε όλους τους λαούς εντοπίζονται αθλητικές εκδηλώσεις που σκοπό έχουν να αναδείξουν τον ικανότερο πολεμιστή ή κυνηγό, ανάλογα τον πολιτισμό. Οι μελέτες της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας έχουν συντείνει από διάφορες οπτικές στη λειτουργία πολλών αθλητικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο φεστιβαλικών ή θρησκευτικών λειτουργιών. Από τα αγωνίσματα των αρχαίων όπλων έως τις φεστιβαλικές εκδηλώσεις όπου ακούγονταν το αρθουριανό έπος του ΙΒ αιώνα μ.Χ. μέχρι και το πέταγμα της πέτρας στη Σκοτία, όλα αποτελούν αθλητικές εκφράσεις.

Μόνο όμως οι Έλληνες κατάφεραν να οικοδομήσουν θεσμοθετημένες τέτοιες εκδηλώσεις με χαρακτήρα που κάλυπτε όλη την ομοεθνή/ομόγλωσση λαότητα, ξεπερνώντας τα στενά όρια της φυλής ή του κράτους. Κάτι που δεν εντοπίζεται ούτε στον πολυεθνικό περσινό πολιτισμό ή τον πανίσχυρο αιγυπτιακό. Και βέβαια, αυτός ο πανελλήνιος χαρακτήρας συνδέεται άμεσα με τα δημοκρατικά ιδεώδη, ως σπέρματικά ιδεώδη που εντοπίζονται ακόμα από τα ομηρικά έπη. Έτσι, ενώ στα ομηρικά έπη καταγράφονται μόνο άθλα θεών τε και ηρώων/βασιλέων, αργότερα έμφαση δίνεται στο ελεύθερο άτομο. Οι τέσσερις κυριότεροι τέτοιοι αγώνες –Ισθμια, Νέμεα, Παναθήναια, Πύθια και Ολύμπια– αποτέλεσαν βασικό κορμό του ελληνικού πολιτισμού, καθώς μέσα από την αναζήτηση κοινών κανόνων αναπτύχθηκε η ιδέα του πρωταθλητή ως ήρωα (που κρατά έως τις μέρες μας με τις δεκάδες εκδηλώσεις οπαδών και φιλάθλων) και του αθλητικού ιδεώδους, ως ελάχιστο σημείο αναφοράς κι αρχών γύρω από τους αγωνιζόμενους. Οι δε Ολυμπιακοί Αγώνες συνδέθηκαν με την εκεχειρία, ξεπερνώντας για πρώτη φορά τη σκόπελο των συνοριακών συγκρούσεων. Σύμφωνα με την παράδοση, άρχισαν να διεξάγονται το 776 π.Χ., όταν ο βασιλιάς της Ήλιδας Ίφυτος συνθηκολόγησε με τον βασιλιά της Σπάρτης Λυκούργο. Στην συμφωνία περιλαμβανόταν ο τρόπος διεξαγωγής των αγώνων, ενώ προβλεπόταν πως όποιος επιθυμούσε να παραστεί σ' αυτούς μπορούσε να διασχίσει άφοβα περιοχές που βρίσκονταν σε σύγκρουση μεταξύ τους. Πρώτος ολυμπιονίκης ήταν ο Κόροιβος από την Ηλεία. Ωστόσο, η αρχαιολογική σκαπάνη έδειξε πως αγώνες γίνονται στην Ολυμπία και πριν από το 776 π.Χ. Βέβαια παρά τη μυθολογία και

την εξιδανίκευση του αρχαίου παρελθόντος που επικρατεί γύρω από τους Ολυμπιακούς, δεν ήταν λίγες οι φορές που κατηγορήθηκαν νικητές για χρήση αθέμητων μέσων ή κριτές για δωροληψία και μεροληψία.

Οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες, μέσα από την ιστορική τους εξέλιξη, την αύξηση των αγωνισμάτων και της σταδιακή συμμετοχή των γυναικών και αργότερα των ατόμων με διάφορες αναπηρίες, έχει εντελώς διαφορετικό χαρακτήρα. Τα αθλήματα δεν συνδέονται άμεσα με τις πολεμικές δεξιότητες, μολονότι επιμένουν στην σωματική διάπλαση. Τα σύγχρονα αθλήματα έχουν ξεφύγει από τη λογική της πολεμικής ανδρείας. Έχουν ενταχθεί αθλήματα τόσο δημοφιλή που γεμίζουν στάδια, με ό,τι σημαίνει αυτό από οικονομική άποψη. Οι μετανεωτερικοί Ολυμπιακοί αποτελούν σχεδόν το ίδιο σημαντικό γεγονός για τους αθλητές, μα πλέον και για τη χώρα διεξαγωγής. Τα απαιτούμενα οικονομικά ποσά για τις υποδομές είναι μία δυσβάσταχτη υποχρέωση και μία επίδειξη της οικονομικής δύναμης μιας χώρας. Παρά τις καταγγελίες για εμπορευματοποίηση του αθλητισμού και τα σοβαρότατο πρόβλημα της χρήσης ενισχυτικών ουσιών (αναβολικά), τούτα δεν κατάφεραν να μειώσουν στη συνείδηση του κοινού και των αθλητών τη σημασία τους. Μολονότι το αθλητικό κι ολυμπιακό ιδεώδες δέχονται διαρκώς πληγές με υποθέσεις διαφθοράς και θετικών εξετάσεων για ντόπινγκ, παραμένει το κορυφαίο αθλητικό γεγονός.

Ωστόσο, δίπλα στους Ολυμπιακούς Αγώνες σήμερα, όπως και στην αρχαιότητα, υπάρχει κι ένα ακόμα πλήθος διεθνών αθλητικών συναντήσεων. Αν και στην προχριστιανική Ελλάδα οι αγώνες κάλυπταν ένα πλήθος διαφορετικών αγωνισμάτων, σήμερα οι αθλητικές συναντήσεις κορυφής, πάντα υπό τη σημαία μιας χώρας ως εκπροσώπηση, αναφέρονται σε συγκεκριμένο κορμό αγωνισμάτων (στίβος, ενόργανη κτλ) ή αποκλειστικών αθλημάτων ανά διοργάνωση (μουντιάλ ποδοσφαίρου, καλαθοσφαίρισης κτλ).

Β' ΜΕΡΟΣ – ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

Εισαγωγή

Η λογοτεχνία στα μάτια των μαθητών, ειδικά στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, αποτελεί ένα μουσειακό είδος που τους απαγορεύεται να πλησιάσουν. Η λειτουργία της ως ένα άλλο γλωσσικό μάθημα, όπου η καλλιτεχνική λειτουργία υποβιβάζεται, της έχει δώσει μία διάσταση ελιτισμού· κάτι που αφορά μόνο τους άλλους κι όχι τον νέο. Η πρότασή μας, μέσα από τη διαθεματική προσέγγιση και παράλληλα μέσα από τη δημιουργική συμμετοχή των παιδιών διατηρώντας τον παιγνιώδη χαρακτήρα της συγγραφής, αποσκοπεί στην προσέγγιση της λογοτεχνίας και της φυσικής αγωγής με στόχο τη βιωματική επαφή των μαθητών με το αθλητικό ιδεώδες. Πολλοί έχουν μιλήσει για τη λυτρωτική δύναμη της ποίησης. Η ποίηση με το μόνο επαναστατικό μέσο που διαθέτει, την ομορφιά των λέξεων, αναδομεί και ανακατατάσσει τα υλικά του κόσμου. Η ποίηση είναι κατά κοινή ομολογία το είδος που προκαλεί τη μεγαλύτερη αμηχανία σε εκπαιδευτικούς και μαθητές. Είναι το πιο *σχολειοποιημένο* είδος, μολυσμένο από τη φορμαλιστική και τυποποιημένη διδασκαλία. Μα τούτη είναι κι εξ ορισμού δύσκολη· ο μύθος της δυσκολίας βραχυκυκλώνει την αναγνωστική επαφή μαθητών και δασκάλων με την ποίηση (Καλογήρου, 2016). Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας, για πολλές δεκαετίες, στηρίχθηκε επιστημολογικά στη φιλολογία και σκοποθετικά στη σημασιολογία της ως «μίμησης» και ως διαμορφώτριας ήθους. Μέσα από το διδακτικό αντικείμενο της Δημιουργικής Γραφής οι μαθητές πειραματίζονται σε ποικίλα λογοτεχνικά είδη χωρίς το φόβο σωστού ή λάθους (Morley, 2007:6), ενώ ταυτόχρονα δίνεται έμφαση στη δημιουργική δραστηριότητα, στην αυτο-αποκάλυψη μέσω της γλώσσας και στην ευφάνταστη αξιοποίηση προσωπικών εμπειριών και συναισθημάτων (Protherough, 1983:56).

Σε ένα πρότζεκτ με σκοπό την ανάπτυξη του αθλητικού ιδεώδους υιοθετούμε τη λογική της Δημιουργικής Γραφής μετατρέποντας την τάξη σε ένα συγγραφικό και ποιητικό εργαστήριο, δίχως τον φόβο της βαθμολογίας, χωρίς κανόνες και πρέπει, όπου ο εκπαιδευτικός θα διατηρεί τον ρόλο του εμπυχωτή κι όχι του διδάσκοντος. Η μάθηση δεν είναι μία στείρα διαδικασία μεταβίβασης γνώσεων στις μαθήτριες και τους μαθητές· είναι μια διαδικασία αυτομάθησης με τον εκπαιδευτικό στον νέο αλλά ουσιαστικό ρόλο του διαμεσολαβητή (Καράλλης, 2006), αφήνοντας περιθώρια για αυτόνομη και ελεύθερη δράση των μαθητών, που εκκινεί από τις δικές τους πρωτοβουλίες, κατά παράβαση ίσως των κανόνων. Ως *project* (*σχέδιο εκπαιδευτικής δράσης, σχέδιο εργασίας*) εννοείται η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα, συλλογικής κατά βάση μορφής, η οποία αναπτύσσεται σε πλαίσιο ελεύθερης επιλογής, με βάση σχέδιο (Ματσαγούρας, 2002). Αποβλέπει στη διερεύνηση, οργάνωση και διαχείριση γνώσεων, υλικών, αξιών και δράσεων, οι οποίες ενδιαφέρουν άμεσα τους εμπλεκόμενους μαθητές ως άτομα ή ως μέλη κοινωνικών ομάδων (Ντολιοπούλου,

2005). Η διαθεματική προσέγγιση, αποτελώντας την κορωνίδα της σύγχρονης εκπαιδευτικής αντίληψης και βασιζόμενη στη φιλοσοφία της ενιαιοποιημένης γνώσης, επιχειρεί τη διαπραγμάτευση θεμάτων που σχετίζονται με την καθημερινή ζωή, χωρίς να αποκλείει τον συγκερασμό γνώσεων από διαφορετικά γνωστικά πεδία (Πανταζής & Σακελλαρίου, 2003). Η πρότασή μας εκτιμώντας πως το ελληνικό σχολείο πρέπει να ξεπεράσει τις αγκυλώσεις που ορίζει η καθημερινή επανάληψη των ίδιων διδακτικών μεθόδων και αναπαραγωγή της ύλης ως ρουτίνα, προχωρά σε μία άλλη διδακτική προσέγγιση, προκειμένου να καταφέρει ανταπεξέλθει στις νέες κοινωνικές κι εκπαιδευτικές συνθήκες.

Η σχολική τάξη μπορεί να αντλήσει πολλά από την εμπειρία εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής στα Μεταπτυχιακά Προγράμματα Δημιουργικής Γραφής, αντλώντας από την ποικιλία της διδακτικής μεθοδολογίας που αναπτύσσεται στα παραπάνω πλαίσια: μετωπική διδασκαλία, ατομική ανάγνωση και σύνθεση, ομαδικές εργασίες, συζήτηση και έλεγχος από την ομάδα, ανατροφοδότηση, αναστοχασμός, πιθανή επαναγραφή (Νικολαΐδου, 2012). Σε ένα εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής στο πλαίσιο του σχολείου, η τάξη μετατρέπεται από έναν "άχαρο" χώρο μάθησης, σε έναν τόπο πειραματισμού με τις λέξεις που επιτρέπει να αναδειχθούν οι καλλιτεχνικές πρωτοβουλίες των μαθητών. Ο έφηβος, αντιμέτωπος με το κείμενο αναφοράς, "παίζει" –η λέξη κλειδί της όλης διαδικασίας– με τις λέξεις ώστε να φτάσει στην παραγωγή ενός νέου κειμένου. Η θέση του μεταβάλλεται και δεν καθίσταται κέντρο της διαδικασίας ο εκπαιδευτικός, αλλά ο ίδιος ο μαθητής και η μαθήτρια ως πρωταγωνιστές με αυτενέργεια. Η εκπαιδευτική διαδικασία αλλάζει αφαιρώντας την αυθεντία από τον ρόλο του δασκάλου και μεταφέροντας ευθύνες δράσης στον μαθητή διαλύοντας ό,τι βλέπει το παιδί ως καταπίεση μέσα στην τάξη.

Σκοπός – Μεθοδολογία του σχεδίου εκπαιδευτικής δράσης

Το προτεινόμενο project απαιτεί τη συνεργασία του φιλολόγου της τάξης και του γυμναστή. Σκοπός είναι οι μαθητές μέσα από τη συγγραφή να βιώσουν την αθλητική άμιλλα και να την προσεγγίσουν μέσα από άλλη οπτική, μακριά από τη σύνθεση "άνοστων" κειμένων τύπου Έκφρασης-Έκθεσης. Επιμέρους στόχοι είναι η γλωσσική καλλιέργεια, η αισθητική αγωγή των μαθητών μέσα από την επαφή με λογοτεχνικά έργα που δε διδάσκονται στο πλαίσιο της σχολικής ύλης, καθώς και η ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης των μαθητών. Για τον Gardner (2003) η νοημοσύνη είναι πολλαπλή και τροφοδοτείται από οκτώ διαφορετικές περιοχές του ανθρώπινου εγκεφάλου· ούσα πολυπαραγοντική οι τύποι που βλέπει αλληλοεπιδρούν στο άτομο και ορίζουν την προσωπικότητά του. Διακρίνει τη *λογικομαθηματική*, τη *γλωσσική*, τη *μουσική* και *κιναισθητική*, την *ενδοπροσωπική*, τη *διαπροσωπική* και τη *φυσιογνωστική*.

Οι βιωματικές ασκήσεις συμβάλλουν στην ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης –και η ποίηση δεν είναι τίποτα περισσότερο από μία καλλιτεχνική έκφραση τούτης της συναισθηματικής νοημοσύνης. Οι Salovey και Mayer ορίζουν ως *συναισθηματική νοημοσύνη* τις ικανότητες που επεκτείνονται σε πέντε βασικούς τομείς: τη γνώση των συναισθημάτων, τον έλεγχό τους, την εξερεύνηση κινήτρων, την αναγνώριση των συναισθημάτων των άλλων και τον χειρισμό των σχέσεων (Salovey & Mayer, 1990). Γι' αυτό τον λόγο μπορεί να φαίνεται σαν μια τεχνητή κατάσταση, αποτελεί όμως μια άμεση εμπειρία, που φέρνει τον συμμετέχοντα σε επαφή με τους άλλους. Το βίωμα είναι αυθεντικό, γιατί ο καθένας μέσα σε αυτή τη δράση είναι ο εαυτός του· τα συναισθήματά του, οι αντιδράσεις του και η γνώση/δεξιότητα που παίρνει είναι γνήσια γιατί προέρχονται από την προσωπική του εμπλοκή (Αρχοντάκη & Φιλίππου, 2010:75). Οι ασκήσεις και τα σχόλια επί των ποιημάτων αναφοράς υιοθετούν μια λογική κριτικής κι ερμηνευτικής εξέτασης της μεθόδου σύνθεσης του ποιήματος.

Η Φυσική Αγωγή, από την άλλη, στα μάτια των μαθητών συχνά ταυτίζεται με ένα ωριαίο "διάλειμμα". Είναι ευνόητο ότι οι μαθητές θα δυσανασχετήσουν στην περίπτωση που το μάθημα αντικατασταθεί από ένα λογοτεχνικό αντικείμενο –και μάλιστα εντός αιθούσης αντί του αύλειου χώρου ή των γηπέδων και του γυμναστηρίου. Θα αντιδράσουν όταν επιχειρηθεί να μεταφερθεί η αθλητική δραστηριότητα και το *παιχνίδι* από τον φυσικό χώρο του γηπέδου στη μουντή τάξη. Και είναι λογικό. Οι μαθήτριες και οι μαθητές έχουν ανάγκη τόσο να εκτεθούν σε ψυχοκινητικές δραστηριότητες όσο και να απόσχουν από την τετριμμένη μαθησιακή διαδικασία. Το σχέδιο εκπαιδευτικής δράσης προτείνεται να αποκτήσει τη μορφή μιας εβδομαδιαίας ώρας ή ενός δίωρου ανά δεκαπενθήμερο σε κάποια από τις ώρες του φιλολόγου της τάξης, κατά προτίμηση της λογοτεχνίας. Έτσι, θα υπάρξει και μία άλλη αντίληψη για την λογοτεχνία εμπλουτίζοντας το ίδιο το φιλολογικό μάθημα. Δημιουργώ σημαίνει εμπνέομαι, ενεργοποιούμαι, εξερευνώ, ανακαλύπτω, συνθέτω, παράγω, αισθάνομαι, εκφράζομαι, πειραματίζομαι, τολμώ, καινοτομώ, πρωτοτυπώ με τον δικό μου ιδιαίτερο και προσωπικό τρόπο. Η δημιουργικότητα είναι χαρά και ευχαρίστηση, άνθιση της παιδικής έκφρασης μέσα στην τάξη. Οι δημιουργικές εργασίες βοηθούν τους μαθητές να εκδηλώσουν και να αξιοποιήσουν το δημιουργικό τους ταλέντο, να αυτενεργήσουν, να σκεφτούν και να πράξουν μουσικά. Ο ρόλος του δασκάλου είναι να θέσει το πρόβλημα και οι μαθητές "δουλεύουν" για τη λύση του.

«Γράφω, άλλωστε, σημαίνει οργανώνω τον κόσμο, εξυφαίνω συστήματα αξιών και μέσα από διαρκείς, φανερές ή σιωπηρά σημαίνουσες, διασυνδέσεις ανάμεσα στο κείμενο και τα ιδεολογικά του συμφραζόμενα, διεγείρω προβληματισμούς και ενεργοποιώ αναγνωστικές στάσεις και συμπεριφορές μικρών αλλά και "μεγάλων" παιδιών» (Σουλιώτης, 2010).

Στην αρχή έμφαση δόθηκε έμφαση στην ελευθερία των μαθητριών και των μαθητών να γράφουν ελεύθερα, χωρίς κανόνες, χωρίς πρέπει, χωρίς τον φόβο σωστού και λάθους ή χαμηλής βαθμολογικής αξιολόγησης. Αυτό κατέστησε τους εφήβους πιο δεκτικούς στο project και τις νέες αρχές που ανατρέπουν όσα έχουν μάθει για τη λογοτεχνία και τη μελέτη της. Διδάχθηκαν οι βασικές αρχές σύνθεσης ενός ποιήματος. Η επαφή τους τόσο με την ποίηση από την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και τη Δευτεροβάθμια όσο και με το δημοτικό ή εμπορικό τραγούδι αποτελεί κάτι που μπορεί να επικαλεστεί ο διδάσκων. Δεν είναι ανάγκη να κινηθεί ο εκπαιδευτικός στον ιστό της θεωρίας. Στα εργαστήρια –σε αντίθεση με τη σχολική πράξη, όπου η θεωρία κατέχει έναν κεντρικό ρόλο– η Δημιουργική Γραφή ήρθε να αλλάξει τον τρόπο σκέψης που για χρόνια ταλαιπωρούνταν από την ανούσια επέλαση και την επικράτηση λογικών που υπηρετούσαν άκριτα γραμματολογικές και φρονηματιστικές επιδιώξεις. Και βέβαια η θεωρία κατέχει μία σημαντική θέση, καθώς δεν απορρίπτεται, αλλά μόνο η ενθουσιώδης υιοθέτησή της και η στερεότυπη χρήση κάποιας εκδοχής της (Τζιόβας, 1996:354-365, Πασχαλίδης, 2000:31-32). Η ηλικιακή ομάδα που εξετάζουμε, σύμφωνα και με τη θεωρία του Appleyard, είναι αυτή του *διανοητή*. Ο έφηβος αναζητά στις ιστορίες που διαβάζει το νόημα της ζωής, τις αξίες και τα πιστεύω, τις ιδανικές μορφές και τα πρότυπα που αξίζουν τη μίμηση. «*Το παιδί είναι ο ιδεώδης αναγνώστης*» (Τσιλιμένη, 2003:11), είναι ένας άδολος κριτικός, που απορρίπτει ό,τι δεν τον ενδιαφέρει και δεν τον ενδιαφέρει οτιδήποτε είναι ξένο προς τις ψυχικές ανάγκες του και τα αναγνωστικά ενδιαφέροντα της ηλικίας του.

Διδακτικό υλικό

Ως διδακτικό υλικό ο διδάσκων μπορεί να επιλέξει από ένα πλήθος ποιημάτων που αφορούν τον αθλητισμό ή επιμέρους σημεία για το αθλητικό ιδεώδες. Υπάρχουν αρκετά ποιήματα, ορισμένα εκ των οποίων παραθέτουμε στο Παράρτημα Α'. Ακολουθούν ενδεικτικά ορισμένες ασκήσεις που μπορούν να γίνουν μέσα στο εργαστήριο. Καλό είναι ο διδάσκων να αποφύγει να δίνει εργασίες για το σπίτι, εκτός αν το θέλουν οι συμμετέχοντες μαθητές και βέβαια ανάλογα με τη χρονική διάρκεια του μαθήματος, καθώς στο πλαίσιο της μίας σχολικής ώρας είναι αδύνατο να γίνει και παρουσίαση και συζήτηση πάνω στο κείμενο αναφοράς και να παραχθούν ποιήματα που θα διαβαστούν από όλους τους μαθητές. Αρχικά καταθέτουμε ορισμένες εργασίες για τη σύνθεση ποιημάτων και σε δεύτερο κατάλογο μία σειρά γλωσσικών ή ασκήσεων ύφους. Όλες οι ασκήσεις που προτείνονται συνδέονται τόσο με τις προτεινόμενες διδακτικές ενότητες του προηγούμενου κεφαλαίου όσο και με τα ποιήματα του Παραρτήματος 1. Κατατίθεται επιπλέον ένα ολοκληρωμένο ενδεικτικό μάθημα διδασκαλίας έμμετρης ποίησης, ακόμα κι αν ξεφεύγει από τη συγκεκριμένη θεματική του

αθλητικού ιδεώδους. Πολλές από αυτές μπορούν να γίνουν ομαδικά, ενώ άλλες να γίνουν προφορικά ώστε να μην κουράζουν και να δώσουν μία διδακτική ποικιλία.

ποιήματα σχετικά με τον αθλητισμό

Ο εκπαιδευτικός προτείνεται να ξεκινήσει σε μία ήπιας λογικής ιστορική αναδρομή με ποιήματα του Πινδάρου, ώστε οι μαθητές να συνδέσουν τον αθλητισμό με τους επίνικιους ύμνους και τον σεβασμό που ενέπνεαν οι αθλητές όπου φαίνεται από τη γενικότερη καλλιτεχνική προβολή τους (λυρική ποίηση, αγγειοπλαστική, γλυπτική). Οι *επίνικοι* αποτελούν και πρότυπο για ορισμένα από τα ποιήματά της μεταπολεμικής περιόδου που αφορούν τον αθλητισμό. Σημαντικό είναι όμως ο διδάσκων να αξιοποιήσει και ποιήματα της σύγχρονης περιόδου, όπως αυτά που καταθέτουμε στο Παράρτημα Α'. Σε κάθε όμως περίπτωση, τα ποιήματα δεν συγκροτούν κάποιο λογοτεχνικό κανόνα· δίνουν απλά μια εικόνα πλουραλιστική, ώστε να εκφράζει πλήρως τη σύνδεση ποίησης και αθλητισμού. Στόχος είναι οι μαθητές μέσα από τα ποιήματα αυτά να δουν τον τρόπο που σημαντικοί ποιητές ύμνησαν αθλητές. Χωρίς αυτούς, η αθλητική αρετή και οι ικανότητες των αθλητών θα χάνονταν στον χρόνο. Στον αθλητικό χώρο, δοκιμάζεται και επιβεβαιώνεται η αξία.

Οι αγώνες, κατά τον Πίνδαρο, είναι η πείρα (τα «άσπρα μαλλιά» του στίχου) και ο έλεγχος της αξίας των θνητών. Με τους *επίνικούς* του ο λυρικός επαινούσε τους αθλητές, οι οποίοι διακρίνονταν στους μεγάλους αθλητικούς αγώνες της αρχαιότητας (6ος-5ος αι. π.Χ.). Το σώμα, κι όχι η ψυχή, είναι υπεύθυνο για τα αθλητικά εκείνα έργα, με τα οποία ο άνθρωπος κερδίζει τη δόξα και την εύνοια των θεών. Τη μοίρα του σωματικού θανάτου δεν μπορεί κανείς να ξεπεράσει, αλλά μπορεί να κατακτήσει την αιώνια δόξα. Στο πλαίσιο του project αν και χρησιμοποιήθηκαν συνθέσεις με αναφορά στο ποδόσφαιρο, η συσχέτιση των ποιημάτων αυτών με τις πινδαρικές συνθέσεις βοηθά τους μαθητές και τις μαθήτριες να αντιληφθούν το χρονικό βάθος και την πανανθρώπινη αξία του αθλητικού ιδεώδους. Δόθηκε η ευκαιρία να γίνουν και αναφορές στους Ολυμπιακούς Αγώνες και τους *επίνικους* σε μία διαθεματική επαφή με την Ιστορία και τις Εικαστικές Τέχνες (γλυπτική).

Το ποίημα του Δικταίου ακολουθεί στη δομή αλλά και στο μεγαλόπρεπο ύφος του πινδαρικού επίνικου. Αρχικά δίνονται πληροφορίες για τον σκοπό της ωδής: ο Ηλίας Υφαντής με τα αθλητικά του επιτεύγματα δοξάζει την οικογένειά του, την πόλη του, την ομάδα του και γίνεται το αιώνιο παράδειγμα για τις επερχόμενες γενιές αθλητών. Αναλόγως, ο Θωμάς Κοροβίνης υμνεί τον παίκτη του ΠΑΟΚ Γιώργο Κούδα. Αντίστοιχα, ο Γιώργος Μαρκόπουλος υμνεί τον Χρήστο Αρδίζογλου της ΑΕΚ· τον επαινεί για την ταπεινή του καταγωγή και τη δεξιοτεχνία του στο ποδόσφαιρο, αλλά και για το ότι έκανε με τις επιτυχίες του υπερήφανους τους Έλληνες· μια αισιόδοξη νότα διακρίνει

το ποίημα, ενώ ο αθλητής συνδέεται με την εθνική δόξα που αναπτερώνει τους Έλληνες, υπογραμμίζοντας έμμεσα ότι το ποδόσφαιρο είναι ένα λαϊκό άθλημα. Την εθνική υπερηφάνεια αξιοποιεί και ο Γιάννης Κουβαράς.

Ενδιαφέρον έχει να δουν οι μαθητές πώς μπορεί ο αθλητισμός να συνδεθεί με την ποίηση ακόμα και πέρα από τον ύμνο των αθλητών. Χαρακτηριστικό είναι το ποίημα του Δημήτρη Σολδάτου όπου ο μαθαραθωνοδρόμος ταυτίζεται με τον ποιητή και οδηγεί σε ένα ποίημα περί ποιητικής. Το ποίημα του Καβάφη «Φιλέλλην» διαπραγματεύεται με ένα μοναδικό τρόπο την αρχαιοελληνική αντίληψη για το κάλλος, εμπεριέχοντας ταυτόχρονα μία αναφορά στον δισκοβόλο· η βιβλιογραφία έχει αναλύσει εκτενώς την καθαφική αντίληψη για το κάλλος. Αναλόγως προτείνονται ποιήματα και για άλλα αθλήματα, ακόμα κι αν αυτά δεν στοχεύουν ακριβώς στην εξύμνηση του αθλητισμού. Σε ένα ευρύ πλαίσιο ως κείμενα αφορά και προκειμένου να αναπτυχθεί μία ευρύτερη αντίληψη για το αθλητικό πνεύμα δόθηκαν και ποιήματα για το σκάκι. Στα τελευταία ποιήματα διακρίνεται μία συμβολική μεταχείριση του αθλήματος· πολιτική προσέγγιση (Χλωπτσιούδης), συντροφικότητα (Αναγνωστάκης), κοινωνική (Καβάφης) ή φιλοσοφική (Μπόρχες). Σε μία τέτοια λογική αξιοποίησης με συμβολικό τρόπο των αθλημάτων και των σπορ κατατίθεται και προτάσεις συγκεκριμένων ασκήσεων.

Ασκήσεις ποιητικού λόγου

δημιουργία ακροστιχίδας

Ζητείται από τους μαθητές να σχηματίσουν ακροστιχίδες με λέξεις που εκφράζουν το αθλητικό ιδεώδες (ευγενής άμιλλα / ευ αγωνίζεσθαι, ισότητα, αλληλεγγύη, συναδέλφωση και ειρήνη, επιδίωξη όχι υλικών αλλά ηθικών και ψυχικών απολαβών). Μπορεί να δώσει πολλές λέξεις ο διδάσκων ώστε να επιλέξουν ελεύθερα οι συμμετέχοντες ή να δώσει κάποιες λέξεις για εργασία στο σπίτι.

- Η ακροστιχίδα είναι σχετικά εύκολη και λειτουργεί ως ένα πρώτο βήμα προς την οργανωμένη ελευθερόστιχη ποιητική άσκηση. Έχει συντελεστή δυσκολίας στην "οικοδόμηση" του στίχου και επιβάλλει να σκεφτούν δημιουργικά οι μαθητές.

Καταθέτουμε τρεις δικές μας ποιητικές ακροστιχίδες με τις λέξεις *άμιλλα*, *ισότητα* και *σεβασμός*. Οι ποιητικές ακροστιχίδες δεν έχουν ανάγκη από τίτλο· ως τίτλος λειτουργεί η σχηματιζόμενη λέξη.

Αγωνίζεται ο νέος	Ιδιόλεκτο αθλητικό	Στων γηπέδων
Μαθαίνει να παλεύει στη ζωή	Συνθέτουν	Εγείρουν εμπόδια τη
Ίσος απέναντι σε ίσους χωρίς	Οι μαθητές,	Βία οι μαθητές
Λαθραίες πρακτικές	Τον αθλητισμό τιμούν,	Ανάσα απέναντι
Λαχτάρα γιομάτος	Ήθη νέα φέρνουν,	Στα ήθη του
	Την κοινωνία	Μίσους που
		Οργανωμένα μαθήματα άσκησης

άσκηση με τρίστιχα ή τετράστιχα

Οι μαθητές μπορούν να συνθέσουν 3-6 τέτοια ποιήματα με κεντρικό θέμα το εξεταζόμενο θέμα (για στοιχεία του ιδεώδους, όπως ο σεβασμός, η άμιλλα, η αλληλεγγύη, η συναδέλφωση). Τα ολιγόστιχα ποιήματα καλό είναι να μη συνδέονται άμεσα και να εστιάζουν στην περιγραφή μιας εικόνας ή σκέψης για τον αθλητισμό.

- Η μικρή φόρμα έχει έναν πιο αυξημένο συντελεστή δυσκολίας και συμβάλλει στην ανάπτυξη συναισθηματικής κλιμάκωσης στο ποίημα. Ένα σύντομο ποίημα μπορεί να έχει ισχυρότερη κορύφωση από ένα μεγάλο.
- Η άσκηση στοχεύει στην σταδιακά κλιμακούμενη σε έκταση συγγραφή ποιημάτων. Η απαίτηση για πολύστιχα ποιήματα τρομάζει τους απαίδευτους μαθητές και οδηγεί σε τυφλή μίμηση χωρίς να επιτρέπει την ανάπτυξη της δικής τους άποψης.
- Πραγματολογικά στοιχεία ο εκπαιδευτικός μπορεί να βρει εύκολα από τη διεθνή ειδησεογραφία.

Καταθέτουμε δύο σχετικά δικά μας ποιήματα με αθλητικό περιεχόμενο³.

Στη Nikki Hamblin από τη Νέα Ζηλανδία

Σαν έπεσαν οι δυο γυναίκες
δεν έτρεξε προς τον τερματισμό
τη φίλη της, την αντίπαλο, σήκωσε
και μαζί πέρασαν τη γραμμή

Για το ήθος του Σπύρου Γιαννιώτη

Αρνήθηκε την ένσταση
Κι ας είχε περάσει πρώτος
τη χρυσή γραμμή
οι κανονισμοί όμως δεν τηρήθηκαν
τι να κάνει το αγνώριό

ομαδική σύνθεση

Μετά την ανωτέρω άσκηση ο εκπαιδευτικός μπορεί να συνενώσει δύο ή τρία τέτοια ποιημάτια προκειμένου να συνθέσει ένα ομαδικό ποίημα, θυμίζοντας τη βαθμολογία των ατομικών αθλημάτων σε επίπεδο ομάδας.

- Τα ποιήματα μπορούν να προέλθουν είτε από εργασία που θα φέρουν από το σπίτι, είτε –κατά προτίμηση– από συνθέσεις που θα παραχθούν μέσα στο εργαστήρι-τάξη.
- Η συνένωση θα γίνει με βάση τη θεματική και με γνώμονα την ανάδειξη της ομαδικής δουλειάς, δίνοντας έτσι μία ομαδοσυνεργατική διάσταση στο μάθημα.

δημιουργία χιονόμπαλας

Οι μαθητές μπορούν να συνθέσουν τέτοια ποιήματα με θέμα μία σκηνή που αξίζει τον σεβασμό, όπως για παράδειγμα δύο αντίπαλοι που υποστηρίζουν ο ένας τον άλλο ή μία χειραψία (τένις). Η **χιονόμπαλα** είναι ένα ποίημα όπου η πρώτη λέξη στην πρώτη στροφή αποτελείται από μία συλλαβή, η δεύτερη με δύο, η τρίτη με τρία κ.ο.κ. Αντίστροφα, μπορεί να είναι **χιονόμπαλα που λιώνει** όπου η πρώτη στροφή αποτελείται από μία λέξη από Χ αριθμό συλλαβών και σε κάθε στίχο μειώνονται οι συλλαβές με σταθερή αναλογία.

- Η προσπάθεια διατηρεί ένα ανάλογο επίπεδο δυσκολίας με τις προηγούμενες ασκήσεις και μορφοποιεί το ποίημα.

οι

άθλοι

σήμερα

συμβαίνουν πια

στα γήπεδα μέσα

μαζί παρελαύνουν αθλητές

με χρώματα και σημαίες

κάθε λογής φυλή

έθνη πολλά ζουν

πλάι πλάι

³ Οι συνθέσεις αφορούν τη Nikki Hamblin (<http://www.runningnews.gr/item.php?id=27951>) και τον Σπύρο Γιαννιώτη (https://www.alfavita.gr/koinonia/195130_terastios-athlitis-me-terastio-ithos-o-gianniotis-mplokare-tin-enstasi-gia-hryso).

- Οι μαθητές θα δουν πως στην ποίηση, αν και ηχητική τέχνη, συχνά έχει μεγάλη σημασία η οπτική απεικόνιση. Άλλωστε, πολλά ποιήματα σήμερα έχουν μια ποικιλία τυπογραφικής στοίχισης.
- Θα γίνει βαθύτερα κατανοητός ο ρυθμός απαγγελίας, καθώς ο χωρισμός των στίχων κατέχει σημαντικό ρόλο στον στιχουργικό ρυθμό.

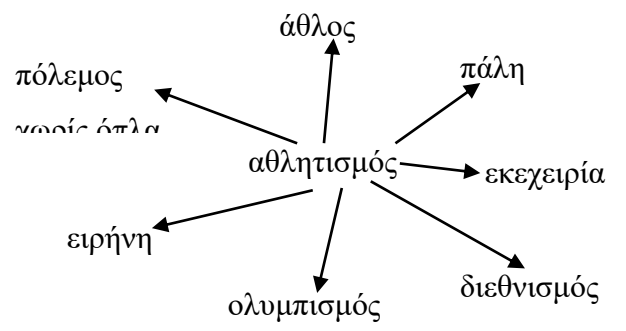
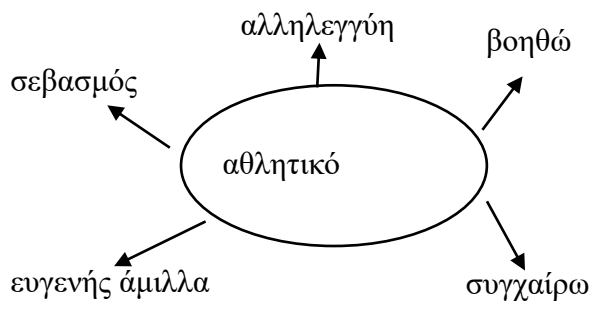
παρηχητικά σύνολα

Παρεμφερής άσκηση είναι πάνω σε μία λέξη-θέμα να καταγράψουν σε λίγα λεπτά λέξεις που συνδέονται με αυτήν **παρηχητικά**. Μπορούν τα παιδιά να πειραματιστούν με ζεύγη λέξεων με παρήχηση ή που κινούνται πλησίον φθογγικά και να ενταχθούν σε ποιήματα (ας μην βγαίνει εντελώς νόημα).

- προτείνεται η άσκηση να γίνει σε προφορικό επίπεδο και οι μαθητές να κρατούν σημειώσεις τόσο για τις δικές τους απαντήσεις όσο για τις απαντήσεις των συμμαθητών τους. Οι προφορικές ασκήσεις είναι σημαντικές γιατί είναι πιο ευχάριστες και χαλαρώνουν το κλίμα στην τάξη.
- ασκήσεις τέτοιες βοηθούν τους μαθητές να βρουν τις κατάλληλες λύσεις στην επιλογή λέξεων για κάποιο ποίημα.
- παράδειγμα παρηχήσεων: *ήρωας-Μίνωας, αθλητής-ποιητής, άθλος-θλαύση* κτλ.

ιδεοσύννεφα

Ας δοκιμάσουν μερικά **ιδεοσύννεφα** με λέξεις που αναφέρονται στο αθλητικό ιδεώδες και τον αθλητισμό. Η πρόταση αφορά ομαδική προσπάθεια και προφορική, ώστε να υπάρχει εναλλαγή προσεγγίσεων. Αφού γράψουν λέξεις με συνειρμική λογική προχωρούν στη **δημιουργία ονοματικών συνόλων ή φράσεων** με μεταφορική χροιά.

η επανάληψη στο ποίημα

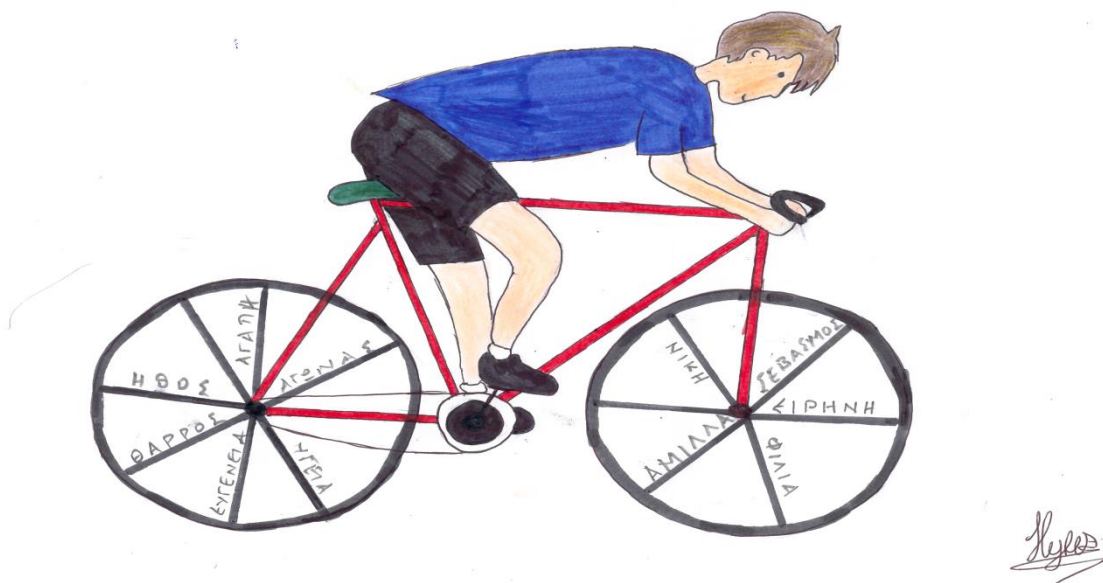
Οι συμμετέχοντες γράφουν ποιήματα σε ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο ή στοιχισμένων επαναλαμβανόμενων λέξεων ώστε να δημιουργήσουν εκείνες ένα μοτίβο.

- η επανάληψη είναι η πιο απλή μέθοδος για την απόδοση ρυθμού σε ένα ποίημα.
- αντιλαμβάνονται τα υπέρ και τα κατά (κούραση αναγνώστη κι ευκολία ρυθμού) ώστε να μάθουν να επιλέγουν εκείνο το ύφος που ταιριάζει καλύτερα στη συναισθηματική κλιμάκωση και τον στιχουργικό ρυθμό, καθώς όλα διατηρούν έναν λειτουργικό ρόλο μέσα σε ένα ποίημα.

δημιουργία καλλιγραφήματος

Οι μαθητές μπορούν να κάνουν καλλιγραφήματα (concrete poems) με θέμα τον αθλητισμό· μία μπάλα, εστία ποδοσφαίρου, ένα ποδήλατο ή ρακέτα του τένις.

- αν και δεν πρόκειται για κάποιο σύγχρονο είδος, στα παιδιά αρέσει να πειραματίζονται ζωγραφίζοντας.

conversation poems

Αφού συζητηθεί κάποιο από τα ποιήματα του Παραρτήματος 1, μπορεί ο διδάσκων να ζητήσει οι μαθητές να γράψουν ένα δικό τους που να απαντά ή να συνδιαλέγεται διακειμενικά με το ποίημα αναφοράς.

- οι μαθητές μαθαίνουν όχι μόνο να συνομιλούν με ποιητικά κείμενα, αλλά και πλησιάζουν με άλλο μάτι συνθέσεις που τους αρέσουν φέρνοντάς τις στην

προβληματική του παρόντος.

σκυταλοδρομία ποίησης.

Πρόκειται για μία ομαδική άσκηση, που προτείνεται να γίνει σε προφορικό επίπεδο. Οι μαθητές με τη σειρά φτιάχνουν προφορικά σύντομα ποιήματα –το πολύ ενός δύο στίχων– ή μόνο φράσεις με μεταφορική έκφραση συμπληρώνοντας τα προηγούμενα στιχάκια.

- Λειτουργεί στο πνεύμα του conversation poem, με τη διαφορά ότι οι ασκούμενοι συμπληρώνουν το προηγούμενο, δεν του απαντάνε.
- Ένας μαθητής ή ο διδάσκων τα καταγράφει και στην πραγματικότητα συνθέτουν ένα ποίημα ομαδικό, όπως ακριβώς και το ομαδικό άθλημα της σκυταλοδρομίας.

προσδιοριστική ποίηση

Σε ένα ποίημα αναφοράς από το Παράρτημα Α΄ ζητείται να αντικατασταθούν επιλεγμένες από τον εκπαιδευτικό λέξεις με βάση το σημαινόμενό της από άλλες λέξεις (συνώνυμες ή περιφραστικά) με τη βοήθεια του λεξικού.

- αποκαλύπτονται τόσο οι αλληγορικές σχέσεις στην ποίηση όσο και ασκούνται οι μαθητές στην κριτική αποδόμηση μιας σύνθεσης με νέες λεκτικές επιλογές.
- ανακαλύπτουν πώς μπορεί να μεταμορφωθεί ένα ποίημα αν αλλάξουμε τις λέξεις κάθε φορά με άλλες με παρεμφερές νόημα. Παρατηρούν ότι η αντικατάσταση των λέξεων δεν αλλάζει μόνο το νόημα, αλλά κυρίως το αναδυόμενο συναίσθημα.

αντωνυμική ποίηση

Σε ένα ποίημα αναφοράς από το Παράρτημα Α΄ αντικαθίστανται επιλεγμένες λέξεις με αντώνυμους τους.

- πρόκειται για μία καθαρά γλωσσική άσκηση, που πολλές φορές αποκαλύπτει νέους δρόμους στην έκφραση του συναισθήματος και του μηνύματος, μέσα από τις αντιθέσεις.

μυθικό/ιστορικό αθλητή

Μπορεί να ζητηθεί να γράψουν ένα ποίημα με επίκεντρο ή σύντομη αναφορά σε κάποιο αρχαίο αθλητή, ιστορικό πρόσωπο ή μυθικό. Το πρόσωπο μπορεί να εξεταστεί μέσα από τρόπο συμβολικό ή και να δοθεί αφηγηματικά, αλλά με ένα συναισθηματικό ή στοχαστικό προσανατολισμό στο σήμερα.

- πρόκειται για μια εισαγωγή στην παρωδία. Η μυθολογία, η ιστορία και η θρησκεία προσφέρουν πλήθος έτοιμων συμβόλων και μεταφορικών σχημάτων, άμεσα αντιληπτών από το κοινό.
- πρόσωπα μπορούν να αντληθούν είτε την πρόσφατη ιστορία του αθλητισμού ως ύμνοι αθλητών (Νίκος Γκάλης στο μπάσκετ ή άλλοι) ή ακόμα κι ιστορικές προσωπικότητες (Ντε Κουμπερτιέν, Τζέσε Όουενς κ.τ.λ.)

ειρωνεία και σάτιρα

Η ειρωνεία στην ποίηση είναι πολύ συνηθισμένο ύφος. Σήμερα ειδικά το φαινόμενο της **ποιητικής ειρωνείας** είναι πολύ έντονο. Η ποιητική ειρωνεία δεν περιορίζεται μόνο στο λεκτικό επίπεδο του σαρκασμού, αλλά συνδέεται με την επική και την τραγική (που ήδη γνωρίζουν οι μαθητές) με καταγωγή από τον Ρομαντισμό. Η ποιητική ειρωνεία συντελείται με πλήθος εκφραστικών μέσων: αρνήσεις, απρόοπτο κλείσιμο ενός ποιήματος, αντιθέσεις, σαρκασμός και μεταφορές (Χλωπτσιούδης, 2016 και Χλωπτσιούδης, 2018).

Μπορεί να ζητηθεί από τους μαθητές να γράψουν ποιήματα με ειρωνική διάθεση χρησιμοποιώντας αντιθέσεις ή ανατροπές στην "πλοκή" που να αφορούν το **ντόπινγκ** ή κάποιο άλλο **κοινωνικό αθλητικό ζήτημα**, όπως οι "στημένοι" αγώνες (ενάντια στην ευγενή άμιλλα), ο **φανατισμός** και ο **οπαδισμός**.

σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα

Σταδιακά οι μαθητές μπορούν να προχωρούν σε βαθύτερους προβληματισμούς και γλωσσικούς πειραματισμούς. Έτσι δίνεται ως θέμα κάποιο ζήτημα από τη **σύγχρονη αθλητική πραγματικότητα**, κατά πρόταση να κρίνουν περιστατικά βίας ή άμιλλας (ελεύθερα, αφηγηματικό που να αποτυπώνει ένα κοινωνικό στιγμιότυπο).

ποίημα για το κάλλος κ.ά.

Στο πρότζεκτ δόθηκε ως θέμα το **κάλλος** ώστε οι μαθητές να συνθέσουν πάνω στην ομορφιά του γυμνασμένου, υγιούς σώματος. Το θέμα αυτό μπορεί να συνδεθεί με τη γυμνότητα, τον αντι-σεξισμό, την αισθητική.

μεταφορά, αλογία και αλληγορία

Στα ποιήματα που συνθέτουν οι μαθητές μπορούν να αξιοποιούν τη δυναμική της **αλληγορίας**, της **μεταφοράς** ή των **αντιθέσεων**, ακόμα και **σχήματα κύκλου**. Η αφαιρετικότητα της ποίησης και η

δισημία με τα πολλαπλά επίπεδα ερμηνείας που δημιουργεί μετατρέπον το υποκειμενικό βλέμμα του δημιουργού-μαθητή σε συλλογική εντύπωση.

- σκοπός είναι οι μαθητές να αντιληφθούν πρωτίστως τον τρόπο που η αλληγορία, η μετωνυμία και η αλογία διεγείρουν τις αισθήσεις και συμβάλλουν στη συναισθηματική κλιμάκωση των ποιημάτων.
- παράλληλος στόχος είναι η γλωσσική εξάσκηση των παιδιών.
- προτείνονται:
 - ποίημα για τον *διεθνισμό του ολυμπιακού πνεύματος*. Αξιοποιείται η συμβολική διάσταση της συναισθηματικής ποιητικής γλώσσας (αντιεθνικισμός-εθνισμός/πατριωτισμός≠εθνικισμός, ανάπτυξη εθνικής υπερηφάνειας μέσα από τη συμβολοποίηση αθλητών ή σημαντικών επιτυχιών με την αξιοποίηση εικόνων).
 - ποίημα για την *ολυμπιακή εκχειρία* (ειρήνη των λαών όσο διαρκούν οι πόλεμοι, σύμβολα από την αρχαιότητα, κλαδί ελιάς ως σύμβολο κ.τλ.).
 - ποίημα την *ευγενή άμιλλα* (με λεκτικές ή οπτικές εικόνες οι μαθητές περιγράφουν μία σκηνή άμιλλας ή σεβασμού –πχ ο γύρος του θριάμβου στη ναζιστική Γερμανία μπροστά στον Χίτλερ του Γερμανού πανευρωπαϊκού πρωταθλητή, Λουτζ Λονγκ, πλάι στον τετράκις ολυμπιονίκη του 1936, Τζέσε Όουενς⁴).

συμβολισμός

Μπορεί να ζητηθεί από μαθητές να συνθέσουν ποιήματα χρησιμοποιώντας με συμβολική διάθεση οικείους όρους αθλημάτων ή ακόμα και το ίδιο το όνομα του αθλήματος. Οι μαθητές είναι πια σε καλό δρόμο ώστε να μπορούν να εκθέσουν μικρούς ή μεγαλύτερους προβληματισμούς:

- μέσω συμβόλων.
 - στίβος=δυσκολίες της ζωής
 - μπάσκετ=στόχοι της ζωής
 - τρίποντο=μεγάλη/δύσκολη επιτυχία
- ή με χρήση μεταφορικών φράσεων από όρους αθλημάτων.
 - στο *κόρνερ του ονείρου*, στα *πέναλτι του σχολικού ελέγχου*, στο *σερβίς των εξετάσεων* κ.ά.τ

⁴ Πραγματολογικές πληροφορίες από εδώ: <https://www.e-daily.gr/themata/118282/o-germanos-poy-agkaliase-ton-tzese-ooyens-mprosta-ston-xitler-pics-video> (11/02/2019).

- καλό είναι πριν την άσκηση να προηγηθούν σε προφορικό επίπεδο (κρατώντας ενδεχομένως σημειώσεις) –με τη συμμετοχή όλης της τάξης, ώστε όλοι να ακούν και να "κλέβουν" ιδέες από τους άλλους– ιδεοσύννεφα πάνω σε αθλήματα και συνήθειες όρους.

για ένα έκθεμα του αρχαίου πολιτισμού σε ξένο μουσείο

Προτείνεται η διαπραγμάτευση ενός ποιήματος με θέμα τον «**δισκοβόλο**» του **Μύρωνα** από το μουσείο Βατικανού.

- το θέμα αυτό είναι απαιτητικό και ενδείκνυται ως άσκηση για το σπίτι, ώστε οι ασκούμενοι να μελετήσουν βαθιά το θέμα τους, με τη βοήθεια του διαδικτύου.
- έτσι, σε μία λογική **ποίηση για την τέχνη** με διακειμενική αναφορά στο αρχαίο μνημείο θα βιώσουν την επαφή των τεχνών μεταξύ τους.
- σαφής η σύνδεση του θέματος με τις αρπαγές μνημείων του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού από τις Μεγάλες Δυνάμεις (ή και μνημεία άλλων χωρών). Μπορεί λοιπόν το θέμα να αξιοποιηθεί και συμβολικά (πρόσφυγας ο δισκοβόλος, μη ευγενής άμιλλα σε επίπεδο πολιτισμού, εμπορευματοποίηση του πολιτισμού-αθλητισμού κ.τ.λ.)
- οι μαθητές μπορούν να συνδέσουν το αρχαίο άγαλμα με το ομώνυμο άγαλμα του Δημητριάδη, να τα συγκρίνουν και να μελετήσουν τις διαφορετικές τεχνικές.
 - Ένα ποίημα για ένα **ιστορικό πρόσωπο** (κάθε εθνικότητας, κατά προτίμηση Έλληνα) που να συνδεθεί έμμεσα με το παρόν.
 - Και οι δύο ασκήσεις πέρα από την επαφή που φέρνουν στους ασκούμενους με το ιστορικό παρελθόν, τους δίνουν μία ευκαιρία να συνδέσουν το παρελθόν με το παρόν είτε ως μορφή παρωδίας είτε συμβολικά.

δημιουργία επιμυθίων

Σε ένα υπάρχον ποίημα ή κάποιο νέο οι μαθητές προσθέτουν **επιμύθιο**.

- Στόχος είναι καλλιεργήσουν την αποφθεγματική διατύπωση, είτε με μεταφορικό λόγο είτε ως γνωμικό.
- θα προσέξουν ότι ο χαρακτήρας του ποιήματος αλλάζει· η ολιγόστιχη καταληκτική στροφή εκτοξεύει το συναίσθημα και ενισχύει τη συναισθηματική κλιμάκωση και κορύφωση.

το εγώ ως άλλος

Οι μαθητές μπορούν να πειραματιστούν με ποιήματα όπου το **ποιητικό εγώ είναι κάποιος άλλος**, μία υποκριτική μίμηση. Μπορούν να γράψουν ως ο Άλλος αθλητής:

- για έναν πρόσφυγα αθλητή που δεν έχει εθνική ομάδα.
- για την Εθνική Προσφύγων της Ολυμπιάδας.
- για την *Ολυμπιάδα των παραγκουπόλεων* του Ρίο.
 - διδακτικός σκοπός είναι να εξασκήσει με τη *μίμηση*.
 - παράλληλος στόχος είναι η ανάπτυξη της ενσυναίσθησης και του ιδεώδους της συνεργασίας και του σεβασμού.
 - η διαπραγμάτευση του θέματος απαιτεί προσοχή εκ μέρους του αθλητή ώστε έμμεσα να αναπτύξει τον σεβασμό στις ανάγκες του πρόσφυγα, δίχως να φορτώσει ενοχές ή άλλα ανάλογα συναισθήματα τους εφήβους.

Ενδεικτικό μάθημα έμμετρης ποίησης

Καθώς οι μαθητές ενός Μουσικού Σχολείου, σαν αυτό που εργάζεται ο Υποψήφιος Μεταπτυχιακός, είναι ήδη εξασκημένοι στη μουσικότητα του στίχου, εισαγωγικά ο εκπαιδευτικός επικαλέστηκε τη γνώση τους στη Βυζαντινή Μουσική συνδέοντας έτσι τη δημιουργία και την άσκηση σε ποιήματα με τη μελωδικότητα του στίχου και τη σύνθεση. Στο πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος Ευρωπαϊκής και Βυζαντινής Μουσικής οι μαθητές του Μουσικού Σχολείου ασκούνται στις δημιουργικές εργασίες: σύνθεση μουσικής, μουσική με ζωγραφική, μουσική με χρήση νέας τεχνολογίας (μουσική τεχνολογία), μουσική και δημιουργική γραφή (μουσική με ποίηση, μουσική με λογοτεχνία), μουσική με χορό, μουσική και θεατρικό παιχνίδι (θεματικά στιγμιότυπα). Η Δημιουργική Γραφή ολοκληρώνει την καλλιτεχνική κατεύθυνση του σχολείου, καθώς πλάι στα γνωστικά και τα μουσικά διδακτικά αντικείμενα, ο μαθητής εκτίθεται και στην ποίηση.

Είναι όμως δεδομένη, σε κάθε περίπτωση και κάθε τύπου σχολείου, η επαφή των μαθητών με το δημοτικό και το λαϊκό τραγούδι κι έτσι είναι εύκολη η μεταπήδηση στη μετρική αντίληψη. Βέβαια, στόχος ενός τέτοιου μαθήματος δεν είναι η ανακύκλωση της θεωρίας που ήδη αναλύθηκε σε φιλολογικά μαθήματα, αλλά και η εξοικείωσή τους με τον ιδιαίτερο ρυθμό του παραδοσιακού ποιητικού λόγου. Καθώς οι μαθητές ήδη γνωρίζουν πως οι λέξεις ως ήχος δεν παράγουν μόνο νόημα, αλλά και ρυθμό, η παρουσίαση θα διαρκέσει λιγότερο χρόνο. Στο δικό μας μοντέλο προτείνεται όχι περισσότερο από 15 λεπτά της ώρας με έμφαση στο *τα τά* και μία γρήγορη αναφορά στα μέτρα της νεοελληνικής και στο δημοτικό μέτρο. Αρκεί να κατανοήσουν οι μαθητές τον ρόλο του δυναμικού τονισμού στη νέα ελληνική και τη μουσικότητα που επέρχεται με την εναλλαγή άτονων και τονισμένων συλλαβών και τη λογική των συνιζήσεων.

1ο μάθημα

Δίνεται ένα ποίημα γραμμένο σε έμμετρο στίχο τυπωμένο σε πολλές και διαφορετικές παραλλαγές ως προς την στιχουργική, χωρίς να φανερώσουμε από την αρχή την αυθεντική και ζητούμε να παρατηρήσουν και να σχολιάσουν τις επιλογές. Σκοπός είναι να αντιληφθούν οι μαθητές πόσο διαφορετικό είναι το αποτέλεσμα. Αν δεν είναι εξοικειωμένοι με το μέτρο τότε μπορούμε να "παίζουμε" με τους τόνους πάνω σε καθημερινές λέξεις και φράσεις, όπως τα ονόματα της τάξης (*Θωμάς/ιαμβικό, Νίκος/τροχαϊκό, Σολωμός/αναπαιστικό/ Αντώνης/ μεσοτονικό κλπ*) και να δοκιμάσουν το ίδιο και με **ονόματα αθλητών** ή ποιητών (*Καβάφης/μεσοτονικό, Γιαννιώτης/μεσοτονικό, Πετρούνιας/μεσοτονικό, Γκάλης/τροχαίος κτλ*) σε απλές σατιρικές ή

αστείες φρασούλες. Αυτές οι φράσεις μπορούν να αποτελέσουν συνδυασμένες, ως μία σκυταλοδρομία ποίησης/στίχου, ένα ενιαίο ποίημα της τάξης.

Ακολουθεί ένα δικό μας ποίημα σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο με επίκαιρο (μη αθλητικό) θέμα που συμβάλλει και στην ευαισθητοποίηση των μαθητών και ήδη έχει τη ρυθμικότητα του δημοτικού τραγουδιού.

Η οδύσσεια της προσφυγιάς

Στα κύματα παιδεύονται με βάρκες ταξιδεύουν
 οι πρόσφυγες τον πόλεμο ν' αφήσουν στη Συρία
 τον πόνο κάνουν φουσκωτό κουπί τ' όνειρο έχουν
 να φύγουν σ' άλλα μέρη μακριά απ' τις οβίδες
 σε γη καινούρια ειρηνική να βρουν λίγη γαλήνη.
 Ξεριζωμένοι ζούνε πια σε ξένους, ξένοι μένουν.
 Οι Άλλοι, Διαφορετικοί, παλεύουν σ' άλλη γη
 χαθήκανέ τους όλοι από δικούς κι οικείους
 με των ρατσιστών τον τρόπο συνέχεια ζούνε κάθε μέρα
 σε κέντρα φιλοξενίας στο κρύο της ορφάνιας
 νέοι μ' όνειρα στέκονται τις βόμβες να ξεχάσουν
 στ' αντίσκηνο τον παγετό ζεσταίνουν την ελπίδα
 στην ξένη γη να λυτρωθούν, αναπαμό να ζήσουν
 και της πατρίδας το χώμα με γόνατα να νιώσουν.

Αφού τα παιδιά αντιληφθούν τη μετρική του ποιήματος και θέσουμε το θέμα τονισμού και λειτουργίας του εν λόγω στίχου (ο στίχος χωρίζεται σε δύο ενότητες-ημιστίχια με ολοκληρωμένο νόημα: τονίζονται η 6^η ή η 8^η συλλαβή και η προτελευταία, ενώ απαγορεύεται ο τονισμός στην 7^η) ζητάμε στην ίδια διδακτική ώρα να μετατρέψουν τον δεκαπεντασύλλαβο σε ελευθερωμένο στίχο, όπου κάνουμε εν τάχει και μία διάκριση σε ελευθεροστιχία και ελευθερωμένο στίχο. Χωρίζουμε την τάξη σε δύο ομάδες, ώστε η μία να το χωρίσει βάσει ημιστιχίων και η άλλη σε πιο μικρό συλλαβικά στίχο. Ως δείγμα καταθέτουμε τις δικές μας προτάσεις:

Η οδύσσεια της προσφυγιάς

Στα κύματα παιδεύονται
 με βάρκες ταξιδεύουν οι πρόσφυγες τον πόλεμο

ν' αφήσουν στη Συρία, τον πόνο κάνουν φουσκωτό
 κουπί τ' όνειρο έχουν να φύγουν σ' άλλα μέρη
 μακριά απ' τις οβίδες σε γη καινούργια ειρηνική
 να βρουν λίγη γαλήνη.

Ξεριζωμένοι ζούνε πια
 σε ξένους, ξένοι μένουν. Οι Άλλοι, Διαφορετικοί,
 χαθήκανέ τους όλοι από δικούς κι οικείους
 στων ρατσιστών τον τρόπο συνέχεια ζούνε κάθε μέρα
 σε κέντρα φιλοξενίας στο κρύο της ορφάνιας
 νέοι με όνειρα καμένα στου αντίσκηνου τον παγετό
 ζεσταίνουν την ελπίδα στην ξένη γη να λυτρωθούν,
 αναπαμό να ζήσουν και τ' άγιο χώμα της πατρίδας
 με γόνατα να νιώσουν.

Η οδύσσεια της προσφυγιάς

Στα κύματα
 παιδεύονται με βάρκες
 ταξιδεύουν
 οι πρόσφυγες τον πόλεμο
 ν' αφήσουν στη Συρία
 τον πόνο κάνουν
 φουσκωτό
 κουπί τ' όνειρο έχουν
 να φύγουν σ' άλλα μέρη
 μακριά απ' τις οβίδες
 σε γη καινούργια
 ειρηνική, να βρουν
 λίγη γαλήνη.
 Ξεριζωμένοι ζούνε πια
 σε ξένους, ξένοι μένουν.
 Οι Άλλοι,
 Διαφορετικοί,

χαθήκανέ τους όλοι
 από δικούς κι οικείους
 στων ρατσιστών τον τρόμο
 συνέχεια ζούνε
 κάθε μέρα σε κέντρα φιλοξενίας
 στο κρύο
 της ορφάνιας
 νέοι με όνειρα καμένα
 στου αντίσκηνου
 τον παγετό
 ζεσταίνουν την ελπίδα
 στην ξένη γη να λυτρωθούν,
 αναπαμό να ζήσουν και τ' άγιο
 χόμα της πατρίδας
 με γόνατα
 να νιώσουν.

Με τα στιχουργικά σπαράγματα έχουμε την ευκαιρία να εξηγήσουμε στους μαθητές ότι ο ρυθμός του στίχου βασίζεται στα ολοκληρωμένα νοήματα, ενώ στίχοι με πολύ λίγες λέξεις –ή και μία– δίνουν έμφαση μεγαλύτερη στο συναισθηματικό βάρος των λέξεων, χωρίς να υπάρχει «σωστό» ή «λάθος».

Ως άσκηση για το σπίτι προτείνεται:

(α) τους δίνουμε ένα υπάρχον τραγούδι που μετέτρεψε ο διδάσκων σε ελευθερωμένο στίχο ώστε να το ξαναχτίσουν σε παραδοσιακό δεκαπεντασύλλαβο οι μαθητές ή

(β) τους δίνουμε ένα δικό μας –στο ίδιο θέμα– ώστε να πειραματιστούν "σπάζοντάς" το σε μικρότερους στίχους:

οι Άλλοι

γεμάτα πάρκα με παιδιά, φωνές παντού χαρίζουν
 κραυγές διαφορετικές, της φύσης ποικιλία,
 μιλιές από αλλού ηχούν, πλουτίζει η αλάνα
 κουλτούρες αγκαλιάζονται, χαμόγελα και μάτια
 με έμφαση στον Άνθρωπο και όχι στη φυλή του
 εμπρός βαδίζ' η κοινωνία, το μίσος λησμονώντας,

σε κατακόμβες θάβοντας πολέμου μνήμες μαύρες

2^ο μάθημα

Καθώς η Δημιουργική Γραφή διατηρεί έναν παιγνιώδη χαρακτήρα μπορούμε την επόμενη εβδομάδα να αλλάξουμε το κλίμα και να μελετήσουμε ένα δικό μας ποίημα ερωτικό. Προτείνονται δύο διαφορετικά ποιήματα:

ερωτικό τραγούδι

στη θύρα τη μισάνοιχτη σε περιμένω πέρα
να ξεδιπλώσει τ' όνειρο, ερωτική οπτασία.
Το φως το σβήνω πιο νωρίς, να ανατείλει πάθος
πριν ξημερώσει ο ουρανός και ήλιος ξεπροβάλει
με θησαυρό στην αγκαλιά με βρίσκει ο έρωτάς σου.

Μα τ' όνειρο εγίνηκε εφιάλτης την αυγούλα
κακός ο χρόνος στάθηκε απέναντί μου πάλι
με κράτησε τη νύχτ' αυτή μονάχο μου στην κλίνη.
Αν σου ζητήσει η καρδιά χαμόγελα και πάλι
μην αρνηθείς την πεθυμιά να ζήσεις τη ζωή σου,
εγώ ας μείνω μόνος μου τη μνήμη σου να τρέφω
ενάντια στα κύματα η βάρκα της αγάπης,
στης θάλασσας τα έγκατα να χάνεται ναυάγιο
ζωής μοναχικής πικρής στου έρωτα το άλγος.

με τον τρόπο του σκυλάδικου

Στης εκκλησιάς το ιερό προσκύνησα εσένα,
γυναίκα μου σαν έγινες και την καρδιά μου πήρες
με μάρτυρες την Παναγιά και τους αγίους όλους
να στέκεσαι πιστή γυνή σ' εμπόδια και γλέντια.
Μα συ δραπέτευσες νωρίς κι εχάθης από πλάι,
αφήνοντάς με μόνο μου στην πυροστιά της θλίψης,
να καίγομαι χωρίς χαρές, να ρίχνω μαύρο δάκρυ,
να με κοιτούν, να με γελούν, στου καλοκαιριού τον θρήνο.

Αφού θυμίσουμε τον τρόπο λειτουργίας του ελευθερωμένου στίχου και του σύγχρονου ολιγοσύλλαβου, ζητάμε από τους μαθητές να μετατρέψουν σε ελευθερωμένο στίχο τα παραπάνω ποιήματα, είτε χωρισμένα σε ομάδες από ένα είτε και τα δύο, ανάλογα τις ανάγκες της τάξης. Το πρώτο από τα δύο το χωρίσαμε σε δύο στροφικά συμπλέγματα και δύναται να "σπάσει" ώστε να σχηματιστούν τρεις ομάδες με ισόστιχα ποιήματα για τις ανάγκες της άσκησης στην τάξη. Ο γράφων υπολογίζει ότι θα χρειαστεί περισσότερο από μία διδακτική ώρα και άρα θα χρειαστεί το ένα να γίνει στο σπίτι ως άσκηση.

Ως άσκηση στο σπίτι μπορεί να τους ζητηθεί:

(α) να δημιουργήσουν ένα δικό τους ολιγόστιχο (έως 8 στίχων) ποίημα σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο ή

(β) τους δίνουμε ένα δικό μας ποίημα –με κενά ώστε οι μαθητές να συμπληρώσουν όποια λέξη ταιριάζει και θέλουν (χωρίς να υπάρχει σωστό και λάθος, αρκεί να ταιριάζει το τονικό)– με ένα ποίημα σε θέμα πιο "ταξιδιάρικο" (επιλέξαμε να συνθέσουμε για τη Θεσσαλονίκη ως την πιο τραγουδισμένη πόλη), ώστε να λειτουργήσει ως ευκαιρία να μιμηθούν το ύφος και να συνθέσουν ένα δικό τους όπου θα εκθέσουν τα τοπικά μνημεία [στην ακόλουθη σύνθεση όπου υπάρχει υπογράμμιση, μπορούμε να αφαιρέσουμε τις λέξεις για να τις συμπληρώσουν οι μαθητές]:

Βόλτα στη Θεσσαλονίκη

Στης Σαλονίκης τα στενά εκίνησα και πάλι,
την πόλη να χαρώ ξανά, των εκκλησιών τα κλίτη.
Τα κάστρα πάτησα βαριά, την πόλη να θαυμάσω,
την θάλασσα εκοίταζα του λιμανιού τα μήκη,
τα κύματα σαν έλουζαν στην παραλία κάτω
της νύφης τα φορέματα που άπλωσε ο χρόνος.
Τον Πύργο τον Λευκό να δω, στο άστυ προστασία
που 'δινε σ' αιώνες παλιούς πριν φυλακές να γίνει.
Από τα κάστρα τα ψηλά, Θεοδοσίου μνήμη,
φωτογραφίες έκλεβα της πόλης τα μνημεία

Για την καλύτερη εκπαίδευση των μαθητών μπορεί ο διδάσκων να ετοιμάσει κάποιους στίχους εσφαλμένους και να ζητήσει από τους μαθητές να καταδείξουν τα μετρικά λάθη (το γιατί έχει

σημασία) και μετά να προσπαθήσουν να βρουν δικές τους λέξεις που να ταιριάζουν ρυθμικά: [με υπογράμμιση η λάθος λέξη και σε παρένθεση η σωστή μετρική με προτεινόμενες δικές μας λέξεις]

η θάλασσα

Φουρτουνιασμένη θάλασσα, σε (σ') ανέμους ξελογιάστρα,
Δίχως ύδατα (χωρίς νερά) γαλήνια ταξίδεψε η καρδιά (μου)
 το φως της αστραπής παίζει (βουτά), ελπίδα μου χαρίζει
 σε μια στιγμή το πέρασμα σ' ενός λεπτού το έπαθα (σώσμα),
τη ζωή (τον βίο) μου τον πέρασα στις μπόρας τα κύματα.
 Αν έχει η νυχτιά (νύχτα) όνειρα, εγώ ποτέ δεν είδα
 τη μοναξιά μου αγκάλι (αγκαλιά), τον καημό (πόνο) μαξιλάρι
 και το μαντίλι της σιωπής, να τυλίξω (δέσω) το πλήγμα (την πληγή) μου

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει τη σχολική ύλη διαθεματικά και να δώσει συνθέσεις, με άλλο θέμα, όπως οι παρακάτω.

Άγιο Πάσχα

Χριστός Ανέστη ψάλλει ο παπάς, φως ιερό μας δίνει
 του Γολγοθά τα πάθη Του αναγεννά το Πάσχα
 κι εμείς μες την κατάνυξη ξεχνάμε το σταυρό μας
 και τα καρφιά που μας πονούν απ' της ζωής τα βάρη.
 Ανάσταση προσμένουμε να νιώσουμε στο βίο,
 να δούμε την ανατολή, το φως και στη ζωή μας
 απ' το περβόλι τ' ουρανού, τα πάθη μας να γιάνει,
 να μας ζεσταίν' η άνοιξη και τ' άνθη να μας λιάζουν.
 Μια πόρνη αποφάσισε τα πόδια Του να πλύνει
 κι εμείς ακόμα στέκουμε αντίθετοι στους ξένους.
 Εκείνος εσυγχώρεσε της πόρνης τ'ς αμαρτίες
 κι οι Χριστιανοί παλεύουμε τ'σ Άλλους ν' αλλάξουμε
 και ίδιους να τους κάνουμε με τα δικά μας πάθη.
 Παραβολές αφήσαμε στη λήθη να σαπίζουν,
 τον Σαμαρείτη κάψαμε, κεριού καυτή ανάσα,
 και Φαρισαίοι γίναμε, υποκριτές και ψεύτες.

νόστος

Γυμνά χορεύουν σύγνεφα π' Απρίλης εκρέμασε
σκιές υγρές γεμίσανε της άνοιξης τον ήλιο
φώτα πολλά στον ουρανό κι εγώ πεινώ ακόμα
και τούτο το πουκάμισο έχω να ετοιμάσω
το αδειανό που πίσω της εξέμεινε χαμένο.

Κάλπικο κέρμα έδωσα 'λεημοσύνης χρέος
σ' ανάπηρο μονόχειρα, οικονομίας θύμα,
μα κείνος το εχάρισε σε μια τσιγγάνα μόνη,
την υποχρέωση στο βιο να ξεπληρώσει πόνους.

Μην ψάχνεις την Ιθάκη μας, αυτή 'ναι στην καρδιά μας,
σε όνειρα ανήλικα, λανθάνει σ' οπτασίες.
Σε θάλασσ' αναστεναγμών ναυαγισμένοι πλέμε
με χαλασμένα όργανα σ' ωκεανούς χτυπάμε
της μοίρας μας τις συμφορές, των δισταγμών τ' αλάτι,
στης αμφιλύκης τη γραμμή τα όνειρα χαθήκαν.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – Αξιολόγηση του project

Το συγκεκριμένο project εξαρχής αποσκοπούσε σε μία διδακτική πρόταση του αθλητικού ιδεώδους στους μαθητές, μακριά από την καθ' έδρας διδασκαλία. Η λογοτεχνία θεωρήθηκε ότι μπορεί μέσα από μία άλλη προσέγγιση να λειτουργήσει ως όχημα μέσα από την καλλιτεχνική διεύρυνση των οριζόντων των μαθητών να μεταφέρει και ιδέες. Αν και ο γράφων αρνείται τη χρήση της Λογοτεχνίας ως μέσο μεταφορών ηθικών αξιών, καθώς τούτο θα μείωνε την καλλιτεχνική της διάσταση και θα την καταντούσε ένα στείρας ανάλυσης αντικείμενο, εντούτοις αναντίρρητα, η λογοτεχνία είναι τμήμα της ιδεολογίας. Η ιδεολογία για τον Althusser είναι το σύνολο των πεποιθήσεων και των πρακτικών που δημιουργεί μία κέντρωση· διεισδυτική και ασύνειδη διακρίνεται από μία σειρά σαφών δογμάτων, ως ένας χώρος σημείων και κοινωνικών πρακτικών που συνδέει το υποκείμενο με την κοινωνική δομή και του δίνει την αίσθηση ότι προορισμός και ταυτότητα έχουν συνοχή (Eagleton, 1996).

Ελέγχοντας τη διαδικασία του project κάνουμε έναν βασικό απολογισμό και προχωρήσαμε σε κάποια συμπεράσματα. Στο project ο υποψήφιος Μεταπτυχιακός-γυμναστής ανέλαβε εκείνος το μάθημα, παρόντος του συνεργαζόμενου φιλόλογου. Ακολουθήθηκε μία πιο ευέλικτη μορφή από την προγραμματισμένη. Συχνά γίνονταν συναντήσεις και εκτός ωρολόγιου προγράμματος. Δόθηκε έτσι μια διάσταση εξωσχολικής δράσης, κάτι που αγαπήθηκε από τους μαθητές και ελευθέρωσε την ομάδα από την πίεση του χρόνου, προς όφελος της ουσιαστικότερης συμμετοχής των μαθητών στη δράση. Μετά τις πρώτες μέρες και δημιουργώντας ένα ευχάριστο περιβάλλον, ο υποψήφιος Μεταπτυχιακός αυτονομήθηκε από τον φιλόλογο και η παρουσία του τελευταίου δεν ήταν αναγκαία στις εκτός σχολείου δράσεις. Εκτός προγράμματος το εργαστήριο έφτανε τις δύο σχολικές ώρες και συχνά τρεις, ανάλογα με το πρόγραμμα εξωσχολικών δραστηριοτήτων των μαθητών, αφού ήταν οργανωμένο στη δική τους εθελοντική διάθεση και παρουσία. Συντελέστηκε μια πρώτη ποιητική προσέγγιση τόσο της λογοτεχνίας όσο και του αθλητισμού υπό τη σκοπιά της τέχνης. Η βιωμένη εμπειρία των μαθητών προέρχεται από επάλληλους κύκλους ζωής, οι οποίοι βαίνουν προοδευτικά από το πιο ατομικό και προσωπικό επίπεδο σε μορφές ζωής στενότερα και ευρύτερα κοινωνικές· συνδέονται με βιώματα και προσωπικές προβολές για να απολήξουν τελικά για κάποιους μαθητές σε ένα επίπεδο ζωής, όπου η αισθητή εμπειρία βιώνεται σε σχέση με και αναφορά σε υπεραισθητές παραδοχές.

Σε αυτό ακριβώς το σημείο όμως εντοπίζεται και η θετική συμβολή της Δημιουργικής Γραφής στη διαδικασία συγκρότησης και διαπραγμάτευσης των ιδεών από τους ίδιους τους μαθητές, η διαπραγμάτευση με άλλη οπτική ενός θέματος που ως τότε προσέγγιζαν εξωτερικά, ως θεατές ειδήσεων, ή εσωτερικά, ως οπαδοί, ως μέρος μιας φανατισμένης ομάδας. Γιατί η δημιουργική

γραφή, ως «*ενέργημα αλληλεγγύης*» (Barthes, 1953:24), με τα στάδιά της και με τα κείμενα των άλλων, δημιουργεί για τους εμπλεκόμενους συνθήκες διάδρασης με τα κείμενα. Σε αυτό συμφωνούν και οι Chabanne και Bucheton (2002) θεωρώντας την εμπλοκή των μαθητών σε μια αναστοχαστική διαδικασία συγγραφής και συζήτησης, όχι μόνο ως εργαλείο μάθησης, αλλά ως μέσο κατασκευής την ταυτότητας. Για τον Iser (1989:250) η λογοτεχνία αποκαλύπτει την ανθρωπολογική κατασκευή του αναγνώστη· δεν μεταφέρει γνώσεις, αλλά επιτρέπει την αναγνώριση και την κριτική διερεύνηση των τρόπων με τον οποίο με τους οποίους το λογοτεχνικό φαινόμενο συνδέθηκε με ποικίλες κοινωνικές ομάδες σε διάφορες ιστορικές και χωροχρονικές συνθήκες. Για τη Φρυδάκη οι αναγνώστες που αφομοιώνουν βαθμιαία ένα κείμενο, ένα μέρος της προσωπικότητάς τους μετασχηματίζεται, κατά τρόπον ώστε η διάδραση με το κείμενο να «*αποβαίνει μέσο αυτοσυνείδησης και αυτογνωσίας*» (2004:72). Και ενώ οι μαθητές αντιμετώπιζαν την ποίηση ως ένα «*δύσκολο*» έργο τέχνης, «*αδιάφορο*» ή μακριά από αυτούς, τελικά το είδαν ως κάτι πολύ κοντά στα δικά τους ενδιαφέροντα. Ειδικά η επαφή με κείμενα που αφορούν αθλητές, τους κατέδειξαν ότι η ποίηση μπορεί να αποτελεί και μία "λαϊκή" τέχνη, μία υψηλή τέχνη που αγγίζει την καθημερινότητα των ανθρώπων. Οι ποιητές δεν είναι ένα "έκθεμα" μουσείου, αλλά ένας άνθρωπος που ζει στην κοινωνία, που αγωνιά για τις αθλητές ομάδες, συμμετέχει στις χαρές και τις λύπες κι επαινεί το αθλητικό πνεύμα ή τη σωματική ρώμη.

Η Δημιουργική Γραφή, μέσω της αλληλεπίδρασης με τα κείμενα, δίνει σε όλους τους μαθητές τη δυνατότητα να (ανα)γνωρίσουν, να επεξεργαστούν και να διαπραγματευτούν την ταυτότητά τους, ώστε αυτή να εμπλουτισθεί, να εξελιχθεί κατά τις προτεραιότητες και τις επιδιώξεις του καθενός και τελικά να ενδυναμωθεί (Αλεξίου, 2017:103). Το πρόβλημα της ταυτότητας αποτελεί κομβικό θέμα στη λογοτεχνία. Η λογοτεχνία δεν την έχει θέσει ως κεντρικό της ζήτημα, αλλά ήταν δυναμική η συμβολή της στην κατασκευή της ταυτότητας των αναγνωστών. Η ερμηνεία αποτελεί μια λειτουργία ταυτότητας, αφού ο αναγνώστης κατά την ανάγνωση συμβολίζει και κάνει μέρος του κειμένου τον ίδιο του τον εαυτό (Holland, 1975). Η λογοτεχνία συνδέθηκε με την ταύτιση εμπειριών και την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης των αναγνωστών. Ενθαρρύνει την ταύτιση με χαρακτήρες, προβάλλει τα πράγματα μέσα από τη δική τους οπτική· εξερευνά τα σχήματα ή τις κατηγορίες, απεμπλέκει τον αναγνώστη από τον συνηθισμένο τρόπο σκέψης και επιχειρεί να κάμψει να αναπλάσει τα σχήματα και τις ταυτότητες που εκείνος πλάθει και τους τρόπους με τους οποίους στοχάζεται. Η λογοτεχνία ως προνομιακό συμβολικό σύστημα ενεργοποιεί ποικίλες αναπαραστάσεις της πραγματικότητας μέσα από τις οποίες γίνεται αντιληπτή η πραγματική και φαντασιακή θέαση του κοινωνικού κόσμου. Από αυτή την άποψη, η ανάγνωση συνδέεται οργανικά

με την ιδεολογία, τόσο ως διαδικασία αισθητικής εμπειρίας όσο και ως ευρύτερη πολιτισμική πρακτική (Παπαθεοδώρου, χ.χ.).

Η Δημιουργική Γραφή, ως λογοτεχνική γραφή πρωτίστως, φαίνεται να προσφέρει στους μαθητές όχι απλώς μια άχρωμη συμβολή στην αντίληψή τους για το αθλητικό ιδεώδες, αλλά κάτι πολύ πιο ουσιαστικό. «Πιστεύω», σημείωνε η J. de Romilly, «στη βοήθεια που μπορεί να προσφέρει στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, όπως πιστεύω και στη σπουδαιότητά της –στο πλαίσιο ολόκληρου του πολιτισμού– για την ανθρώπινη κοινωνία» (2013:100). Η Δημιουργική Γραφή στο σχολείο «αποτελεί ένα ακόμα διδακτικό εργαλείο. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δόλωμα ή άρτυμα της διδασκαλίας. Ως παίγνιο, που ανατάσσει τις παγιωμένες ισορροπίες στη σχολική τάξη και δίνει στα παιδιά την όρεξη να γράψουν» (Νικολαΐδου, 2016:15). Αναδείχθηκε ένα πολύτιμο εργαλείο προσέγγισης του λογοτεχνικού κειμένου, ιδεολογίας και σχηματισμού ταυτότητας των μαθητών μέσω της ταύτισης με προβληματικές ή θετικές συμπεριφορές. Παρά τις αρχικές επιφυλάξεις του υποψήφιου μεταπτυχιακού για την προσοχή των μαθητών, φάνηκε τελικά πως εκείνοι είδαν θετικά την όλη διαδικασία. Όχι μόνο συμμετείχαν με χαρά, αλλά σε διάλογο με τους ίδιους και με την διδάσκουσα φιλόλογο της λογοτεχνίας, άρχισαν να αντιμετωπίζουν τη λογοτεχνία πιο θετικά: την έβλεπαν ως ένα μέρος της τέχνης που απευθύνεται και σε μαθήτριες και μαθητές. Για τον Καραγιάννη «η Δημιουργική Γραφή εμπεριέχει και μια πτυχή διασκέδασης, συνδέεται σαφέστατα με δεξιότητες και λειτουργίες που συναντώνται και στο παιχνίδι, όπως είναι η αίσθηση της περιπέτειας, της φαντασίας, του πειραματισμού, της περιέργειας» (Καραγιάννης, 2010).

Μέσα από την άσκηση εξοικειώθηκαν με τα δομικά στοιχεία και τεχνικές της ποίησης πάνω σε ένα θέμα που τους απασχολεί. Οι μαθητές και οι μαθήτριες ήρθαν για πρώτη φορά σε επαφή με τη Δημιουργική Γραφή και την άσκηση σε συγγραφικές πρακτικές ποιητικού λόγου και έγραψαν δικό τους ποίημα. Στο επίπεδο αυτό εργαζόνταν όλοι/ες πρόθυμα μέσα στην τάξη, συχνά σε συνεργασία. Τα υποκείμενα αγάπησαν και ενστερνίστηκαν το πρόγραμμα, που με τη διαφορετικότητά του το ένιωσαν σαν δικό τους. Ο παιγνιώδης χαρακτήρας, οι διάλογοι κατά τη διάρκεια λειτουργίας του εργαστηρίου δεν κούραζαν τα παιδιά και επέτρεπαν τη συνεργασία μεταξύ τους. Στο πλαίσιο του εργαστηρίου ασκήθηκαν και σε μία εκπαιδευτική ομαδοσυνεργατική διαδικασία. Η συμμετοχή τους στο πρόγραμμα υπήρξε μια καλή ευκαιρία να ασκηθούν στον τομέα του αλληλοσεβασμού, αφού τα ποιήματα και οι δραστηριότητες συζητούνταν σε ομαδική βάση και τούτο παρείχε τη δυνατότητα της μεταγνώσης και τις κριτικής αποτίμησης ώστε να στοχάζονται στο πώς μπορούν να αξιοποιήσουν το καινούριο που έγραψαν. Το πρόγραμμα μπόρεσε σε σημαντικό βαθμό να προωθήσει την αλληλεπίδραση τόσο των παιδιών μεταξύ τους, όσο και των παιδιών με τις

παιγνιώδεις δραστηριότητες. Δεδομένου του θέματος, που ενείχε αθλητικό ενδιαφέρον, η λειτουργία ενός ελεύθερης έκφρασης εργαστηρίου προσμοίασε με την αθλητική ομαδικότητα, υπό το χαλαρό πνεύμα της μη αξιολόγησης. Η μαθητική ομάδα αναδείχθηκε, όπως σημείωνε ο Ματσαγγούρας, σε «*συλλογικό σώμα έκφρασης της κοινής συναίνεσης για το τι είναι ορθό, επιτρεπτό και αναμενόμενο*» (Ματσαγγούρας, 2002:189). Σε τούτο χαρακτηριστικά είναι τα οκτώ πρώτα ποιήματα του Παρατήματος Β'.

Παρά τις όποιες αρχικές δυσκολίες, κατά την αναγνωστική ανταπόκριση, προσέγγισης κάποιων έργων και των ποιητικών τους χαρακτηριστικών, φάνηκε όχι μόνο να κατανοούν εύκολα τα ποιήματα, αλλά και να αξιοποιούν τη χρήση του καθημερινού λεξιλογίου με μία πιο καλλιτεχνική αντίληψη. Με τη βιωματική αυτή μέθοδο διδασκαλίας της ποίησης οι μαθήτριες και οι μαθητές κατανόησαν βαθύτερα –συγκριτικά με την παραδοσιακή διδασκαλία– την ποιητική λειτουργία της γλώσσας και τη συγκινησιακή της χρήση. Έγινε με βιωματικό τρόπο αντιληπτό ότι η ποιητική γλώσσα παρέχει δυνατότητες να καταγράφουν με τη συνδρομή της φαντασίας, τις πρωτότυπες σκέψεις και τα συναισθήματά τους, υπόρρητα και αφαιρετικά. Αναπτύχθηκαν σημαντικά οι μεταγλωσσικές ικανότητες των παιδιών. Η διαδικασία της Δημιουργικής Γραφής στο βαθμό που για πρώτη φορά την γνώρισαν και την ακολούθησαν και ανάλογα με την προσωπική τους ανταπόκριση ο καθένας και η καθεμιά, τους οδήγησε και στην αναγνώριση της ύπαρξης της «προσωπικής» φωνής μέσα στα δικά τους ποιήματα και ευρύτερα στην ποίηση. Αντιλήφθηκαν την πολυσημία του ποιητικού λόγου, τους συνειρμούς και τις εικονιστική δύναμη του ποιητικού λόγου, πριν επιχειρήσουν να γράψουν ένα δικό τους ποίημα.

Στα ποιήματα αποτυπώνεται σαφώς μία δυσκολία στη γραφή, αλλά θεωρείται φυσιολογικό και αναμενόμενο, δεδομένης της μη εξοικείωσής τους με την ποιητική γλώσσα. Η για πρώτη φορά προσέγγιση της ποιητικής γλώσσας (αφαιρετικότητα, ανοικείωση και μεταφορά) και η διάκρισή της πρακτικά από την πρακτική γλώσσα είχε ενδιαφέρον για τον διδάσκοντα. Τα ποιήματα βεβαίως είναι πρωτόλεια και ζητήματα ποιητικότητας δεν τίθενται βεβαίως σε αυτό το αρχικό επίπεδο. Στη διάρκεια των συναντήσεων τα παιδιά αξιοποίησαν εποικοδομητικά την εμπειρία τους από το project ώστε να προβούν σε εξεύρεση πρωτότυπων –όσο είναι εφικτό– σχημάτων και ποιητικού γλωσσικού υλικού, κάτι που καταδεικνύει την εθελούσια διάθεσή τους να δημιουργήσουν. Παρέθεσαν την προσωπική τους πινελιά στα ποιήματα που δημιούργησαν. Έπλασαν κείμενα πρωτότυπα και εφοδιάστηκαν με γενναίες δόσεις αυτοπεποίθησης, μολονότι αρχικά δίσταζαν ακόμα και να αποτυπώσουν τις σκέψεις τους στο χαρτί.

«Η Δημιουργική Γραφή ανοίγει δρόμο σε μαθητές και μαθήτριες να συνθέσουν τις εμπειρίες ζωής με τις γνώσεις που αποκτούν στην εκπαίδευση: να συνδυάσουν την ατομική εμπειρία της σχολικής

αυλής με τις γνώσεις φυσικής ιστορίας και περιβάλλοντος σ' ένα φανταστικό επίπεδο» (Σουλιώτης, 2012:14).

Δόθηκε έμφαση στη δημιουργική δραστηριότητα, στην αυτο-αποκάλυψη μέσω της γλώσσας και όχι στη στεία μετάδοση πληροφορικών και γνώσεων. Αν και κυριαρχεί το διδακτικό β' ενικό πρόσωπο, τούτο δεν οδηγεί σε κάποια υστέρηση.

Στο Παράρτημα Β' παραθέτουμε ένα μέρος των ποιημάτων που παρήχθησαν στο εργαστήριο, δέκα στον αριθμό. Παρεμβάσεις δεν έγιναν, πλην λίγων γραφιστικών παρεμβάσεων αφαίρεσης των ονομάτων των παιδιών, για τη δική τους προστασία. Οι ίδιοι δεσμεύθηκαν –από μόνοι τους– να προσπαθήσουν να μελοποιήσουν το καλύτερο ποίημα, με στόχο να θεσπιστεί ως μουσικός ύμνος της Αθλητικής Ημέρας.

Οι ιδέες τους, μετά το πέρας του προγράμματος, έχουν εμβαθύνει περισσότερο στο ολυμπιακό ιδεώδες και απέκτησε ένα πιο "δημοκρατικό" χαρακτήρα, με τάσεις μείωσης του φανατισμού για αναζήτησης τρόπων διαχείρισής του σε επίπεδο κοινωνίας. Το ενδιαφέρον τους εστιάζεται στο πώς να δημιουργήσουν ένα ελκυστικό κείμενο που να το αγαπάνε και στο οποίο να δώσουν το δικό τους ύφος χωρίς να υφέρπει και να εμφιλοχωρεί η άνωθεν οδηγία ή παρέμβαση. Τονώθηκε η αυτοπεποίθησή τους: έμαθαν να εμπιστεύονται περισσότερο τις δυνάμεις τους, αλλά –καθώς μιλάμε για καλλιτεχνικό σχολείο– καλλιεργήθηκαν και οι φιλοδοξίες και οι προσδοκίες τους. Κι αξίζει να γίνει μία σύγκριση με τα κείμενά τους πριν την επαφή τους με τη Δημιουργική Γραφή: εκείνα ήταν χαώδη, συνήθως ενός συναισθήματος που "εκβίαζε" τον αναγνώστη να του "επιβληθεί". Όταν τολμούσαν να εκφράσουν αυτό που πραγματικά ένιωθαν, επηρεασμένα από την παραδοσιακή αξιολόγηση και θεώρηση των κειμένων, κατέληγαν και σε ανάλογη ρητορική, συχνά ως τυφλή μίμηση, θεωρώντας αυθεντικά ότι πρόκειται για το μόνο σωστό. Μα στη Δημιουργική Γραφή δεν υπάρχουν "πρέπει" ή κανόνες: πρόκειται για έννοιες ασύμβατες με τη θεωρία της δημιουργικότητας. *«Οι κανόνες υπάρχουν για να καταργούνται, για να παραβιάζονται».*

Μάς δημιουργήθηκε η αίσθηση πως οι έφηβοι διατηρούν έντονη την ανάγκη να εκφράσουν τις ιδέες και τα συναισθήματά τους γράφοντας μικρά ποιήματα ή στιχάκια για προσωπική τους ευχαρίστηση, είτε περιπαιχτικά είτε συνθηματικά. Άλλωστε, ο αθλητισμός συνδέεται ως εμπειρία με συνθήματα ή με οπαδικούς ύμνους. Έτσι, η μετάβαση δεν ήταν δύσκολη.

«Το εύρημα αυτό επαληθεύεται και από τα ποιοτικά δεδομένα (συνεντεύξεις) σύμφωνα με τα οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες που αγαπούν την ποίηση εξέφρασαν τη γνώμη ότι από τη διδακτική παρέμβαση και μετά άρχισαν να γράφουν ή θέλουν να γράφουν ποιήματα» (Παπαγεωργίου, 2018:149).

Το σχέδιο εργασίας, ον διαθεματικό, δημιούργησε ένα κλίμα ενιαιοποίησης της διδασκαλίας ως μεθόδου εργασίας, η οποία τελικά και ενθαρρύνει την αυτενέργεια των μαθητών, αξιοποιεί σε μεγάλο βαθμό τη φυσική εποπτεία και τέλος προάγει την αγωγή τους. Με τη διαθεματική προσέγγιση της γνώσης ο μαθητής από «παθητικός δέκτης» γίνεται «ενεργός συμμετέχων» της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Δεδομένου ότι οι μαθητές αποτελούν το έμπυχο υλικό ενός Μουσικού Σχολείου η δημιουργικότητα κι η αυτενέργεια μοιάζει εγγενές στοιχείο του σχολικού περιβάλλοντος. Χαρακτηριστικό προς τούτο είναι ότι πολλά ποιήματα είναι έμμετρα και ομοιοκατάληκτα (βλ. Παράρτημα Β'). Ακόμα κι εκείνα που δεν έχουν ομοιοκαταληξία έχουν μία εσωτερική μουσικότητα και εσωτερική ομοιοκαταληξία.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες τοποθετήθηκαν μπροστά σε καταστάσεις δημιουργίας που προϋπόθεταν δράση από τους ίδιους/ίδιες. Για να αποκτήσει το άτομο μόρφωση χρειάζεται να δραστηριοποιηθεί: να παρατηρήσει, να σκεφτεί, να συγκρίνει, να βγάλει συμπεράσματα, να εκφέρει κρίσεις, να ταξινομήσει γνώσεις και συμπεράσματα, να δοκιμάσει λύσεις στα προβλήματά του, να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα και τις απορίες του, να βιώσει ενθουσιασμό και απογοήτευση στις προσπάθειές του αυτές, να συγκρίνει πείρα και γνώσεις. Στόχος της αυτενεργούς διδασκαλίας είναι να βοηθήσει τους μαθητές να γίνουν άτομα δημιουργικά, ικανά να μαθαίνουν από μόνα τους με το δικό τους ρυθμό εργασίας, αναζητώντας λύσεις στα διάφορα προβλήματα που έχουν μπροστά τους, ικανοποιώντας έτσι τα ενδιαφέροντά τους και τη διάθεσή τους για ορμή και δράση (Θεοφιλίδης, 1997).

Αν και αναδείχθηκε και από άλλες έρευνες πως το αναλυτικό πρόγραμμα ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ αφήνει το περιθώριο χρήσης των εναλλακτικών μεθόδων διδασκαλίας στη Φυσική Αγωγή μόνο στην προσχολική εκπαίδευση που οι δραστηριότητες είναι μεν κατευθυνόμενες αλλά το περιεχόμενο τους πιο ελεύθερο, η δική μας προσέγγιση το επιβεβαίωσε από την οδό της Δημιουργικής Γραφής.

«Οι εναλλακτικές μέθοδοι διδασκαλίας της Φυσικής Αγωγής μπορούν να επιφέρουν καλύτερα αποτελέσματα οδηγώντας στην πιο γρήγορη ανάπτυξη δεξιοτήτων. Οι ερευνητικές προσπάθειες που υπάρχουν αναφορικά με τις εναλλακτικές μεθόδους διδασκαλίας της φυσικής αγωγής που σχετίζονται με τις τέχνες είναι εξαιρετικά περιορισμένες και επικεντρωμένες περισσότερο στην προσχολική ηλικία που το περιεχόμενο της διδασκαλίας είναι πιο ελεύθερο» (Γεροδήμος, 2017:68).

Καθώς οι έφηβοι συμμετέχουν σε δράσεις ανάλογα με τα κίνητρα που τους παρέχονται σε συνδυασμό με την επιθυμία ανάδειξης της εικόνας, της προσωπικότητάς τους και να διασκεδάσουν, η εισαγωγή ενός καλλιτεχνικού, πρωτόγνωρου, αντικειμένου αποτέλεσε σημαντικό κίνητρο για την ενασχόληση τους. Επιβεβαιώθηκε και στη σύμπλευση με το διδακτικό αντικείμενο της Φυσικής

Αγωγής ότι η εμπειρία της Δημιουργικής Γραφής καλλιεργεί πολύπλευρα το παιδί, αυξάνει την αυτοπεποίθησή του, ενώ ταυτόχρονα δρα ως υποστήριξη σε άλλα γνωστικά αντικείμενα, βελτιώνοντας τη γλωσσική, διανοητική και συναισθηματική εξέλιξη του μαθητή.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπεράσματα – προσωπική αποτίμηση διδάσκοντος

Ξεκινώντας την πραγματοποίηση του project με τους μαθητές του Μουσικού Σχολείου Σιάτιστας, όπου είναι τοποθετημένος οργανικά ο γράφων, κατά την εφαρμογή του προγράμματος «Θεματική Εβδομάδα» που εδώ και λίγα χρόνια εφαρμόζεται στα Γυμνάσια της χώρας, υπήρχαν κάποιες επιφυλάξεις και ενδοιασμοί διότι ήταν η πρώτη φορά που ως καθηγητής Φυσικής Αγωγής θα έπρεπε να προσεγγίσουμε από μία άλλη σκοπιά το γνωστικό αντικείμενο «ολυμπιακό ιδεώδες».

Μέσα από αυτή τη διαδικασία πρώτα απ' όλα εντοπίσαμε και μελετήσαμε ποιητές που έγραψαν εξάισια ποιήματα για τον αθλητισμό, καθώς επίσης και βρήκαμε έναν άλλο τρόπο να δημιουργήσουμε μαθήματα που να προσελκύουν το ενδιαφέρον, τη δημιουργία, τη φαντασία, την ευρηματικότητα και το ξετύλιγμα της Δημιουργικής Γραφής των μαθητών. Ένα θετικό στοιχείο ήταν ότι τα παιδιά αγαπούν το μάθημα της Φυσικής Αγωγής και μέσα από αυτό εκφράζουν πιο έντονα τον χαρακτήρα και την προσωπικότητά τους. Σ' αυτό το διδακτικό αντικείμενο επίσης δεν υπάρχει η πίεση του διαβάσματος, το άγχος, κάνοντάς τα να συμμετέχουν σε όλες τις εκφάνσεις του μαθήματος. Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα είδαμε με έκπληξη, παρά την εικοσαετή εμπειρία στη μάχιμη εκπαίδευση, τη μεγάλη θέρμη και το αγκάλιασμα της ιδέας από τους μαθητές. Με άφησε έκθαμβο. Αντικρύσαμε μαθητές να προσπαθούν είτε μόνοι τους είτε σε ομάδες για την καλύτερη δημιουργία ενός ποιήματος έκπληξη. Οι λέξεις φιλία, αγάπη, νίκη, ειρήνη, ελπίδα, ισοπαλία, ισότητα, ήττα, συναγωνισμός, ήρθαν και έπλεξαν το στίχο των ποιημάτων που πραγματικά ήταν αριστουργήματα. Η διαφορετικότητα του μαθήματος κέντρισε τους μαθητές διότι πραγματοποιήθηκε σε ημέρες που έτυχε ο καιρός να είναι άστατος και έτσι το μάθημα της Φυσικής Αγωγής με άλλη όψη ενθουσίασε.

Διπλά ενθουσιασμένος έμεινα εγώ γιατί έχοντας κατά νου το « ο τολμών νικά» κατάφερα να εθιστώ πολύ περισσότερο στη γραφή πρότυπων ποιημάτων, τόλμησα σε αυτό το επιχείρημα και βγήκα νικητής αφού έγινε αποδεκτή η πρότασή μου. Δεν ήταν λίγοι οι μαθητές που με παρότρυναν να επαναλάβω αυτό το πρότζεκτ και την επόμενη σχολική περίοδο, και επίσης δεσμεύθηκαν από μόνοι τους να προσπαθήσουν την μελοποίηση του καλύτερου ποιήματος, ώστε να θεσπιστεί ως ο μουσικός ύμνος της Αθλητικής Ημέρας που πραγματοποιείται κάθε χρόνο σε όλα τα σχολεία.

Βιβλιογραφία

ελληνόγλωσση

- Αλαχιώτης, Σ. (2002). Για ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, 7-18.
- Αλαχιώτης, Σ., & Καρατζιά-Σταυλιώτη, Ε. (2006). Η εισαγωγή της διαθεματικότητας στο νέο έντυπο εκπαιδευτικό υλικό: αρχική αξιολόγηση. *5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελληνικής Παιδαγωγικής και Εκπαιδευτικής Έρευνας*, Θεσσαλονίκη.
- Αλεξίου, Α. (2017). *Η συμβολή της Δημιουργικής Γραφής στην κατασκευή και διαπραγμάτευση της ταυτότητας των μαθητών λυκείου*. (ανέκδοτη διπλωματική εργασία). Αθήνα: ΕΚΠΑ.
- Αλμπανίδης, Ευ. (2002). *Τα ολυμπιακά και αθλητικά ιδεώδη, ατομικές & κοινωνικές αξίες στην εκπαίδευση*. Ανέκδοτες σημειώσεις.
- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (2004). Λογοτεχνία και Ολυμπιακοί αγώνες. *Διαδρομές*, 13.
- Appleyard, A. J. (2017). *Η διαμόρφωση του αναγνώστη, η λογοτεχνική εμπειρία από την παιδική ηλικία έως την ενηλικίωση*, μτφρ. Δεσποινιάδης Κ. Αθήνα: Gutenberg.
- Αποστολίδου, Β. (2012). *Η λογοτεχνία στα νέα περιβάλλοντα των ΤΠΕ: Κυβερνολογοτεχνία και e-books, ψηφιακές κοινότητες αναγνωστών, δημιουργική γραφή και αφήγηση στον ψηφιακό κόσμο*. Θεσσαλονίκη: Έκδοση Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (ΕΣΠΑ).
- Αρχοντάκη, Ζ., & Φιλίππου, Δ. (2010). *Βιωματικές Ασκήσεις για Εμπύχωση Ομάδων Ψυχοθεραπείας, Κοινωνικής Εργασίας, Εκπαίδευσης*. (6^η εκδ.). Αθήνα: Καστανιώτης.
- Βακάλη, Α. (2014). *Η παραγωγή γραπτού λόγου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση μετά το 1975: από την έκθεση στη δημιουργική γραφή*. Ανέκδοτη διδακτορική διατριβή. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Βαλαβάνης, Π. (1996). *Άθλα, αθλητές και έπαθλα: Ολυμπιακοί αγώνες και αθλητισμός στην Αρχαία Ελλάδα*. Αθήνα: Ερευνητές.
- Βιδάκη, Ε. (2002). Διαθεματική - Ολική προσέγγιση στη Διδασκαλία και τη Μάθηση με τη Βοήθεια των Νέων Τεχνολογιών: Μια κριτική εκπαιδευτική έρευνα δράσης. *Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση, Τόμος Α', (Επιμ. Α. Δημητρακοπούλου), Πρακτικά 3ου Συνεδρίου ΕΤΠΕ*, 26-29 Σεπτεμβρίου 2002, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος. Καστανιώτη.
- Γεροδήμος, Κ. (2017). *Εναλλακτικές Μέθοδοι προσέγγισης του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής μέσα από την Τέχνη (Χορός, Μουσική, Θέατρο) στην (Προ)σχολική Εκπαίδευση*. (ανέκδοτη διπλωματική εργασία). Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

- Γκοτζαρίδη, Χ., Παπαϊωάννου, Α., Αντωνίου, Π., & Αλμπανίδης Ε. (2007). Επίδραση ενός Διαθεματικού Προγράμματος στην Παρακίνηση Μαθητών της Α΄ Τάξης Γυμνασίου στο Μάθημα της Φυσικής Αγωγής. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 5 (1), 52 - 62.
- Γνησίου, Μ. (2015:132). Η εξύψωση των ιδανικών του αθλητισμού μέσω των ποιημάτων για το ποδόσφαιρο στη μεταπολεμική ποίηση. *Ύσπληξ*, 1 – <http://www.fa3.gr/arthra/tripodis/progr/Tefxos-1.pdf> (07/02/2019).
- Γώτη, Ε., Δέρρη, Β., & Κιουμουρτζόγλου, Ε. (2006). Γλωσσική Ανάπτυξη Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας μέσω της Φυσικής Αγωγής. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 4 (3), 371-378.
- Corbin, C., Lindsey, R., Welk, G. (2001). Άσκηση, Ευρωστία, Υγεία. Αθήνα: Ιατρικές εκδόσεις Πασχαλίδη.
- ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ Γυμνασίου - <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/> (22/03/2019).
- De Romilly, J. (2013). *Τι πιστεύω*. μτφρ. Τριανταφύλλου, Σ. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.)*, (2001). Τόμος Α΄ & Β΄. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο - <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/> (22/03/2019).
- Eagleton, T. (1996). *Εισαγωγή στη θεωρία της λογοτεχνίας*. μτφρ. Τζιόβας Δ. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Ζαρώτης, Ι. (2018). *Η «εκπαίδευση» των γονέων*. Στο <http://www.psychology.org.gr/> (22/03/2019).
- Ζερβού Ε., Δέρρη Β., & Πατεράκης Α. (2004). Ανάπτυξη της Γνώσης Μαθητών της Δ΄ Τάξης για τους Αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες Μέσω Διαθεματικών Κινητικών και Θεωρητικών Προσεγγίσεων. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 2 (2), 148-154.
- Hargreaves, A., & Fullan, M. G. (2008). *Η εξέλιξη των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Πατάκης.
- Θεοφιλίδης, Χ. (1997), *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Καλογήρου, Τζ. (2016). Η Ποίηση ως "όραμα" και «άκουσμα»: Διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις και δραστηριότητες στη διδασκαλία της ποίησης. *Κείμενα*, 22 – <http://keimena.ece.uth.gr/main/t22/02-kalogirou.pdf> - (07/02/2019).
- Καραγιάννης, Σ. (2010). *Η δημιουργική γραφή ως καινοτόμος δράση στο Σχολείο*. - <https://www.scribd.com> (21/06/2019).
- Καράλλης, Γ. (2006). *Η διαθεματικότητα στο πλαίσιο της επαναδιαπραγμάτευσης του ρόλου της παιδείας*. Κύπρος: Δελτίο Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου.
- Καρατζιά-Σταυλιώτη, Ε. (2002). Η διαθεματικότητα στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών: Παραδείγματα από την ευρωπαϊκή εμπειρία και πρακτική. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, 52-65.

- Κασκαντάμη, Μ. (2006). Αξιολόγηση της εισαγωγής της διαθεματικότητας στο νέο έντυπο εκπαιδευτικό υλικό. Διαθεματικές εργασίες στα νέα διδακτικά εγχειρίδια για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο: περιθώρια αξιοποίησης των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας. *5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελληνικής Παιδαγωγικής και Εκπαιδευτικής Έρευνας*, Θεσσαλονίκη.
- Κοκαρίδας, Δ. (2004). *Μαθητές με ειδικές ανάγκες που μπορεί να συναντήσει ο γυμναστής σε κανονικό σχολείο*. Θεσσαλονίκη: Α& Π. Χριστοδουλίδης.
- Κόκοτας, Π. (2004). *Διδακτική των φυσικών επιστημών*. Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Κωστοπούλου, Ν. (2005). *Το ολυμπιακό πνεύμα στα παιδικά λογοτεχνικά αναγνώσματα*. Ανέκδοτη πτυχιακή εργασία. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης.
- Κωτόπουλος, Τρ. (2011). Από την ανάγνωση στη λογοτεχνική ανάγνωση και την παιγνιώδη διάθεση της δημιουργικής γραφής. Στο Παπαντωνάκης, Γ. Δ. & Κωτόπουλος Η. Τρ, *Τα ετεροθαλή* (2011). Αθήνα: Ίων, 21-36.
- Κωτόπουλος, Τρ. (2014_α). Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής: η ποιητική της ανατροπής στη σύγχρονη εκπαιδευτική πράξη ή ένας δομικός εναγκαλισμός με την κουλτούρα της οικονομικής αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης στο σύγχρονο ευρωπαϊκό καπιταλισμό;. Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου Πολιτικής Ιστορίας *Από τη Ρόζα Λούξεμπουργκ στο Τερατώδες Είδωλο της Ευρώπης*. Φλώρινα: 11-12 Δεκεμβρίου.
- Κωτόπουλος, Τρ. κ.ά. (2012). Εφηβική Ελληνική Λογοτεχνία & Κοινωνικό Περιθώριο. *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας*, 114. Πρακτικά διημερίδας (21 και 22 Ιανουαρίου 2011). Φλώρινα: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Μανικάρου, Μ. (2016). Φιλιαναγνωστικές εμπνεύσεις με επίκεντρο διηγήματα για την ολυμπιακή ιδέα. *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.)*, 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο 18,19 Νοεμβρίου - http://www.elliepek.gr/documents/8o_synedrio_eisigiseis/manikarou.pdf (15/02/2019).
- Ματσαγγούρας, Η. (2001). *Κειμενοκεντρική προσέγγιση του γραπτού λόγου ή αφού σκέφτονται γιατί δε γράφουν*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). Διεπιστημονικότητα, διαθεματικότητα και Ενιαιοποίηση στα νέα Προγράμματα Σπουδών: Τρόποι οργάνωσης της σχολικής γνώσης, *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, 24-31.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2002). *Διαθεματικότητα και σχολική γνώση*. Αθήνα: Γρηγόρης.

- Morley, D. (2007). *The Cambridge Introduction to Creative Writing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Μυλώσης, Δ. (2006). Η Διαθεματική Προσέγγιση στη Διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 4 (2), 182– 197 – <http://www.fa3.gr/arthra/27c-Diathematiko-Physical-education.htm> (07/02/2019).
- Νικολαΐδου, Σ. (2012). Δημιουργική Γραφή στο σχολείο. Το τερπνόν μετά του ωφελίμου. *Κείμενα: Ηλεκτρονικό Περιοδικό Παιδικής Λογοτεχνίας*, 15 – <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/05-nikolaidou.pdf> (07/02/2019).
- Νικολαΐδου, Σ. (επιμ.) (2016). *Η δημιουργική γραφή στο σχολείο, οδηγός εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ντολιοπούλου, Ε. (2005). *Η εφαρμογή της μεθόδου Project σε ελληνικά νηπιαγωγεία*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Ολυμπιακή Παιδεία (2011). *Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ-Ο.Ε.Ο.Α.
- Πανταζής, Σπ. & Σακελλαρίου. Μ. (2003). Η προοπτική της διαθεματικής προσέγγισης της μάθησης στην προσχολική εκπαίδευση. *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 2, 171-180.
- Παπαγεωργίου, Μ. (2018). *Διδασκαλία της ποίησης στο λύκειο με την αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής*. (ανέκδοτη διπλωματική εργασία). Θεσσαλονίκη. ΑΠΘ.
- Παπαδόπουλος Π. (2013). Δημιουργική γραφή και αφήγηση στις φυσικές επιστήμες. *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου «Ποια Φυσική έχει νόημα να διδάσκονται τα παιδιά μας σήμερα;»*, Θεσσαλονίκη: 9 - 10 Μαρτίου – <http://saph2013.web.auth.gr/files/praktika.pdf> (07/02/2019).
- Παπαδόπουλος, Ι. (2014). Η τέχνη μόνο παιδιά ή και σπουδή και αγωγή ήθους; διερεύνηση στο πλαίσιο μιας ολιστικής θεώρησης και του μαθήματος της φυσικής αγωγής, *Υσπληξ, 1* – <http://www.fa3.gr/arthra/tripodis/progr/Tefxos-1.pdf> (07/02/2019).
- Παπαθεοδώρου, Γ. (χ.χ.). Ιδεολογία και ανάγνωση. *Σελιδοδείκτες* - <http://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1628> (ανάκτηση 28/02/2019).
- Παπαϊωάννου, Α. Θεοδωράκης, Γ. & Γούδας, Μ.(2003). *Για μια καλύτερη Φυσική Αγωγή*, Θεσσαλονίκη: Α& Π. Χριστοδουλίδης
- Παππάς, Γ. Ποδόσφαιρο και λογοτεχνία. περ. [ο αναγνώστης](#) (14/02/2019).
- Πασχαλίδης, Γ. (2000). Γενικές αρχές του προγράμματος. Στο Β. Αποστολίδου – Ε. Χοντολίδου (επιμ.) *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο....* Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Πατσού, Φ. (2015). *Ο ρόλος του γονέα στην εξέλιξη του αθλητή*. ιστοσελίδα healthmag - <http://healthmag.gr/post/1800/o-rolos-toy-gonea-sthn-ekseliksh-toy-athlhth> (22/03/2019).

- Σέρογλου, Φ. (2006), *Φυσικές επιστήμες για την εκπαίδευση του πολίτη*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Σουλιώτης, Μ. (2012_α). Αντί Προλογικών και Εισαγωγικών. *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας*, 5. Πρακτικά διημερίδας (21 και 22 Ιανουαρίου 2011). Φλώρινα: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Σουλιώτης, Μ. (2012_β). *Δημιουργική Γραφή, Οδηγίες Πλεύσεως*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού.
- Σουλιώτης, Μίμης (1995). *Αλφαβητάριο για την ποίηση*. Θεσσαλονίκη: Δεδούση.
- Συμεωνίδης, Π. (1992). *Ορθοπαιδική*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Τζαχρίστα, Β. (2018), Ολυμπιακοί Αγώνες και Τέχνη, περ. *άθληση και κοινωνία*, 61, 21-31 – <http://ojs.staff.duth.gr/ojs/index.php/ExSoc/article/download/359/348> (07/02/2019).
- Τζιόβας, Δ. (1996). Η ηθική της παιδαγωγικής και το αντίπαλο δέος της λογοτεχνικής θεωρίας. Στο Ε. Γ. Καψωμένος & Γ. Πασχαλίδης (επιμ.) *Η ζωή των σημείων*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Τσιλιμένη, Τ. (2003). Συμπληρωματικός φάκελος στο μάθημα: Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας. Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις
- Τσιλιμένη, Τ. (2004). Όταν η διαχρονικότητα μετατρέπεται σε επικαιρότητα: Οι Ολυμπιακοί αγώνες σε σύγχρονα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία. *Διαδρομές*, 14, 101-106.
- Φρυδάκη, Ε. (2003). *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.
- Χατζηστεφάνου-Παπαέλληνα, Κλ. (2006). «Ευ αγωνίζεσθαι»: Από τη θεωρία στην πράξη. *Πρακτικά 9ου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου* - <http://bit.ly/2fQIbR0> (15/02/2019).
- Χλωπτσιούδης, Δ. (2016). Ανατροπή και θάνατος στην ποίηση του Ιάσονα Λειδινού. ιστοσελ. tvxs.gr – <https://tvxs.gr/news/alles-texnes/anatropi-kai-thanatos-stin-poiisi-toy-iasona-leidinox> (11/02/2019).
- Χλωπτσιούδης, Δ. (2016). Η ειρωνεία στην ποίηση και η περίπτωση του Σταύρου Καμπάδαη. *Βακχικόν*, 36 (Δεκέμβριος).

ξενόγλωσση

- Barthes, R. (1953). *Le degré zéro de l'écriture*. Paris: Éditions de Seuil.
- Barton, G., Kirby, K., Nazario, C., & Brooks, S. (2000). Let's Speak Spanish in Physical Education. Integrating Spanish BSE Terms in Physical Education. *Teaching Elementary Physical Education*, Jan., 28-30.
- Chabanne, J.-C., & Bucheton, D. (2002). *Parler et écrire pour penser, apprendre et se construire: L'écrit et l'oral réflexifs*. Presses Universitaires de France - Ανακτήθηκε από <https://hal.archivesouvertes.fr/hal00922031> (07/06/2016).

- Cone, T. P., Werner, P., Cone, S. L., & Woods, A. M. (1998). *Interdisciplinary teaching through physical education*. Champaign IL: Human Kinetics.
- Cone, T.P., & Cone, S.L. (1999a). The integrated curriculum. The interdisciplinary puzzle. Putting the pieces together. *Teaching Elementary Physical Education*, 10, 8-11.
- Derri, V., Aggelousis, N., & Petraki, Ch. (2004). Health-related fitness and nutritional practices: can it be enhanced in upper elementary school students? *The Physical Educator*, 61, 35-41.
- Fahey, T., Insel, P. & Roth, W. (1998). *Fit&Well: core concepts and lamps in physical fitness and wellness* (2nd ed) California: Mountain View.
- Fountain, S. & Goodwin, L.(2002). PE to 16 (2nd ed), Oxford: Oxford University Press.
- Gardner H. (2003), *Frames of mind. The theory of multiple Intelligence*, New York, Basic Books.
- Holland, N. N. (1975). Unity identity text self. *PMLA*, 90 (5), 813-822 - <https://www.jstor.org/stable/461467> (προσπέλαση: 18/02/2019).
- Huberman, M. (1992). Teacher development and instructional mastery. In A. Hargreaves & M. G. Fullan (Eds), *Understanding Teacher Development* (pp. 122-142). New York: Cassel.
- Iser, W. (1989). *From reader response to literary anthropology*. Baltimore: John Hopkins university press
- Jacobs, H. H. (1989). *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Papadopoulos, P. & Seroglou, F. (2007). A Progressive Sequence of Theatre Techniques for Teaching Science. Proceeding of the *9th International History, Philosophy and Science Teaching Conference* (June 24-28), Calgary: Alberta. Canada.
- Protherough, R. (1983). *Encourage Writing*. London & New York: Methuen.
- Salovey, P. & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185-211. – http://ei.yale.edu/wp-content/uploads/2014/06/pub153_SaloveyMayerICP1990_OCR.pdf (11/2/2019).
- Weinberg, R. & Goyld, D. (1999). *Foundations of Sport and Exersise Psyhology*. Chmpaign, IL: Human Kinetics.

Παράρτημα Α' – ποιήματα αναφοράς

Πίνδαρος

*Γλόπτης δεν είμαι, για να φκιάνω αγάλματα,
 που στέκονται στην ίδια πάντα βάση ασάλευτα,
 Τραγούδι εσύ γλυκό, σ' όποιο καράβι ανέβα
 και σ' όποια βάρκα, κι απ' την Αίγινα
 φέρε παντού το μήνυμα για τον Πυθέα, του Λάμπωνα
 τον γιο τον αντρειανό,
 στα Νέμεα πως επήρε το στεφάνι
 νικώντας στο Παγκρήτιο, πριν ακόμα
 το πρώτο χνούδι δείξει- σαν το κλήμα
 που πρωτανθίζει- στ' απαλά του μάγουλα*

*Αυτός είμαι στην γρηγοράδα
 τα χέρια κι η καρδιά μου δεν πάνε πίσω.
 Άσπρα μαλλιά βγάζουν συχνά κι οι νέοι
 κι ας δείχνουν αυτά παράκαιρα στην ηλικία τους.*

(Ολυμπιονίκος IV, στίχοι 24 -27)

*Αν κάποιος έχει πλούτη και στην ομορφιά
 ξεπερνάει τους άλλους και στους αγώνες
 δείχνει δύναμη νικώντας, να 'χει στον νου του
 πως φοράει σάρκα θνητή και στο τέλος
 φόρεμά του θα γίνει το χώμα*

(Νεμεόνικος XI, στίχοι 13 -16)

Άρης Δικαίου, *Επίνικος*, 1959⁵

Στη συντεχνία των ποιητών, ο τελευταίος
 δε λογίζομαι. Έτσι, κάποια μέρα,
 στο πανελλήνιον όχι, αλλά στους φίλους
 της περιέργειας και της ρέμβης θα θυμήσης,
 τραγούδι μου, ότι ο Ηλίας, του Υφαντή
 γιος, την αντίπαλη εστίαν εκπορθώντας
 πάλι και πάλιν, έδωσε και πάλι στην μεγάλην
 ομάδα του, το κύπελλο της νίκης, στους αγώνες
 για το πρωτάθλημα της ποδόσφαιρας, τιμώντας,
 έτσι, τους Πειραιείς και την πόλη τους

Τους άριστους

επαινώ, κι απ' τους άριστους, τον άριστο, σε αγώνα
 που προσέρχεται ευγενικόν, για ν' αγκαλιάσει
 την Νίκη. Έτσι κ' εσένα, Ηλία, του Υφαντή γιε, σ' αρπάζω
 τώρα, με την βοήθεια του Απόλλωνα, απ' τον Χρόνο,
 σώζοντάς σε από ασκήμια, γήρας κι Άδη, να σε παραδώσω
 στην αιωνιότητα, νέο πάντα, ωραίο κι ακμαίο,
 πρότυπο κούρου του καιρού μου,
 στους νέους που θα 'ρθουν αύριο να δοξάσουν
 τη γενιά και την πόλη τους. Εσένα
 διάλεξε η Νίκη μες στους όμοιους σου, τον ύμνο τούτο
 για να κινήσεις, τον πολύτροπο, που εσέ εγκωμιάζει
 και την μεγάλη ομάδα σου.

⁵ Δικταίος, Α. (1965). *Πολιτεία*, Αθήνα: Γ. Φέξη, 57-61.

Γιώργου Μαρκόπουλου, *Ωδή στον παίκτη της Α.Ε.Κ. και της Εθνικής Χρήστο Αρδίζογλου*⁶

Από το ότι, ορμώμενος,
 τα χρόνια περνούν γρήγορα
 και αυτό το βρίσκω πικρό και άδικο
 και από το ότι
 ο ποιητής παλαιότερα Δικταίος Άρης
 εκράτησε ως αφιλοκερδής τεχνίτης
 στην πενιχρή αθανασία του
 τον άλλοτε σπουδαίο παίκτη
 της ποδόσφαιρας
 Ηλία υιόν του Υφαντή
 -του Ολυμπιακού Πειραιώς-
 τονίζοντας τα κάλλη του
 και την ευμορφία του
 παράλληλα με τον μακαρισμό
 ευτυχισμένος (να 'ν') ο Πειραιάς
 που έχει φορτώσει τόσες απ' τις ελπίδες του
 πάνω σε τέτοια αγόρια
 θα υμνήσω και εγώ
 με τη φτωχή την πένα μου
 τον μοναχικό πλην όμως φιλότιμο χαρακτήρα
 του παίκτη της Α.Ε.Κ. και της Εθνικής
 Χρήστο Αρδίζογλου.

Θα υμνήσω

Γιατί το παιδί αυτό
 από τις ταπεινές τις γειτονιές του Περισσού
 προερχόμενο.

Της Ριζουπόλεως και της Σαφράμπολης.
 Ήταν το μόνο από πολλούς άλλους

⁶ Μαρκόπουλος, Γ. (1992). *Ποιήματα (1968-1987)*. Αθήνα: Νεφέλη, σ. 82-84.

που παρά την υπεροψία της νεότητάς του
 εκράτησεν ενός λεπτού στα μυστικά σιγή
 για τους αποχωρήσαντες βετεράνους
 που δεν επέτυχαν πολύτιμο γκολ
 σε κρίσιμη στιγμή
 απορρίπτοντας έτσι ακόμα και τον θάνατο
 μια και αγνόησε όλους αυτούς τους αθλητές
 που τώρα βρίσκονται στο χώμα.

Θα υμνήσω.

Γιατί το παιδί αυτό
 κατεβαίνοντας –όπως προείπα–
 από τους καλύτερους αέρηδες,
 ήταν το μόνο
 που πάντα με εύστροφες κινήσεις
 επετύγχανε την εκπόρθηση
 της αντίπαλης εστίας
 σε ξένα γήπεδα προπάντων
 κάνοντας έτσι να ακουστεί ανά την υφήλιο
 το όνομα της μικρής πατρίδας μας
 ενώ συνάμα εχάριζε
 λέγω εχάριζε με την πράξη του αυτή
 μια ολοφώτεινη νύχτα Χριστουγέννων
 στους αστέγους της πλατείας Ομονοίας
 παρά το ότι ετούτο
 εστοίχιζε εις τον ίδιο αρκετά
 τον έκλεινε μόνο σε ένα σπίτι
 αγρίμι τρομαγμένο
 που έβλεπε το κορμί του
 ακρωτήριο, ερημικό ακρωτήριο.

Ω, δεν ημπορώ να φαντασθώ το γήρας
 στα αλογίσια πόδια

του παίκτη Χρήστου Αρδίζογλου.

Δεν ημπορώ να φαντασθώ την ώρα
που τα παπούτσια του θε να κρεμάσει
θα φύγει από τα γήπεδα
θα σταδιοδρομήσει
ως επιχειρηματίας ή χωροφύλαξ έστω
και θα βρεθεί υπό μετάθεσιν στην Αταλάντη
Στην Αταλάντη και πάλι λέγω
όπου το παιδί του μη γνωρίζοντας
από γήπεδα, «αστέγους»,
φιστίκια – αστέρια
στα πανέρια των μικρών του σινεμά
θα γράφει στις εκθέσεις του
«Ο πατέρας μου εγεννήθη εις την Αθήνα.
Ήρθε στην Αταλάντη
προς αναζήτηση εργασίας
όπου εγεννήθηκα και εγώ».

Τιμή και δόξα
στον παίκτη Χρήστο Αρδίζογλου

Που θα σηκώσει για άλλη μια φορά
τελεσίδικα πια
όπως ο τρελοί
τους επιταφίους των νεκροταφείων
την ασήκωτη μοναξιά μας
και θα φύγει.

Θωμάς Κοροβίνης, Ο Γιώργος Κούδας⁷

Έχει δάχτυλα πιανίστα
 Παίζει ποδόσφαιρο
 Με δεξιοσύνη και δαιμόνιο
 Με αίσθηση της αρμονίας τέλεια
 Σα να εκτελεί
 Χτυπώντας ρυθμικά τα κλειδοκύμβαλα
 Κάποιο λαϊκό χορό του Μπάρτοκ
 Ή του Σκαλκώτα
 Μια
 Παραλλαγή σ' έναν ελληνικό σκοπό
 Παίζει ποδόσφαιρο
 Με σφρίγος και με κέφι
 Σα σκοπευτής σα θηρευτής
 Σαν τρυγητής
 Σα δροσερό παιδί που μόλις
 Η ζωή τον διάλεξε
 Να δρέψει τους καρπούς της
 Παίζει ποδόσφαιρο
 Ερμηνεύοντας τον κόσμο του
 Έναν κόσμο περηφάνιας κι ανθρωπιάς
 Σα να μας τραγουδάει μερακλωμένος
 Τη «Νυχτερίδα» ή τον «Τσακιτζή»
 Παίζει ποδόσφαιρο
 Και πλέκει γιαρεδάκια Αυτοσχεδιάζει αέρινα ταξίμια
 Χορεύει με την μπάλα του
 Βαλσάκι ή ταγκό
 Παίζει ποδόσφαιρο
 Με μαεστρία και φινέτσα
 Μα ριψοκίνδυνα μαζί
 Σαν ακροβάτης

⁷ Κοροβίνης, Θ. (2004). *Τρία ζεϊμπέκικα και ένα ποίημα για τον Γιώργο Κούδα*, Αθήνα: Μικρός Ιανός, 11-12.

Παίζει ποδόσφαιρο, θαρρείς
Σα να μετριέται με το Χάρο.

Ηλίας Λάγιος, *Μπαλάντα του απερχόμενου ντρίπλερ του καιρού τούτου*⁸

Στη δίψα μου ονειρεύομαι τον Ντιέγκο,
 νεροσυρμή στην εσχατία του πόνου·
 με τον Μακρή, τη Νοταρά, τον Βέγγο.
 Ένας χωριάτης, πάνω στου ημιόνου
 την πλάτη, με την έλλαμψη του μόνου
 Έλληνος, που θα χτίσει Παρθενώνα.
 Να θεωρεί με την πίκρα του αυτοκτόνου
 το περιστέρι, ο Ντιέγκο Μαραντόνα.

Θολωμένο και γύφτικο το μάτι·
 το εναρκτήριο λάκτισμα δικό του
 σ' όλα της Γης τα μήκη και τα πλάτη·
 Να κουβαλά τα φτωχικά του Νότου
 στο χρυσοεπιπλωμένο αρχοντικό του.
 Ως τέλειωνε της θλίψης τον αγώνα
 τον είδα: είχε κακό το ριζικό του
 το περιστέρι, ο Ντιέγκο Μαραντόνα.

Εκεί στη μακρινότατη Αρζεντίνα
 η οδύνη του είναι η οικεία μας οδύνη
 (κάπου στο Μετς, Μουσούρου, στην Αθήνα).
 Μ' απόκαμε η ψυχούλα και της δίνει παρηγορία ψυχρή την κοκαΐνη.
 Α! στην οθόνη κλίναμε το γόνα
 λέγοντας: ας χαρεί λίγη γαλήνη
 το περιστέρι, ο Ντιέγκο Μαραντόνα.

Κυρά της μοναξιάς, μάνα του πλήθους,
 κυρά του ξεπεσμού, του χαμού μάνα,
 σταμάτα του αναθέματος τους λίθους.

⁸ Λάγιος, Η. (1983). Το βιβλίο της Μαριάννας, Αθήνα: Ίκαρος, αναδημοσίευση στο Παππάς, Γ. (επιμ.) (2010). *Αρχίζει το ματς – το ποδόσφαιρο στη λογοτεχνία*, Αθήνα: Μεταίχμιο, 119-120.

Κι εμπρός στον επερχόμενο χειμώνα
Μέμνησο να ταΐζει στην αλάνα
Το περιστέρι, ο Ντιέγκο Μαραντόνα.

Δημήτρης Σολδάτος, *Μαραθωνοδρόμου ποιητή*⁹

(Μετά το 39ο χλμ. σκέφτομαι τον Σαραντάρη)

Η ποίηση είναι ο Μαραθώνιος που αγωνίζεσαι με τα χέρια.

Ο Μαραθώνιος είναι η ποίηση που γράφεται με τα πόδια.

Φέρια και πόδια μελανιάζουν σε τέτοιες ακραίες συνθήκες.

Η ποίηση κι ο Μαραθώνιος είναι αθλήματα των άκρων.

Ο ποιητής έχει μπροστά του 24 γράμματα.

Ο Μαραθωνοδρόμος 42 χιλιόμετρα –

Απλώς αντιστρέφεις τον αριθμό.

Ρυθμό κι αίσθηση του μέτρου

Κι οι δύο χρειάζονται

Ως τον τελευταίο στίχο

Κι ως το τελευταίο μέτρο του Σταδίου

Στις γραμμές του δρόμου και του τετραδίου.

Παροιμιώδης είναι η μοναξιά

Σου ποιητή μες στον λαβύρινθο των φράσεων

Και του δρομέα μεγάλων αποστάσεων...

Η παράδοση θέλει τον αγγελιοφόρο ανώνυμο

Στο άστυ λέγοντας το Νενικήκαμεν να εκπνέει...

Τπονοώντας πως το μήνυμα

Είναι σημαντικότερο απ' τον αγγελιοφόρο

Όπως το ποίημα πρέπει να είναι

Σημαντικότερο απ' τον ποιητή.

Ο Μαραθώνιος οφείλει να εμπεριέχει ποίηση

Καθώς και η ποίηση οφείλει να είναι μαραθώνια

Ειδιάλλως ηττηθήκαμεν ομαδικώς.

⁹ Σολδάτος,, Δ. (2012), *Λήγω απ' όλα*. Λευκάδα: Αποτύπωμα.

Γιάννης Κουβαράς, EURO 2004¹⁰

(Στην παρέα του Ζαγοράκη που επαλήθευσε το όνειρο
ξαναβάζοντας την Ελλάδα στον σύγχρονο χάρτη της Ευρώπης
στο κέντρο του αθλητικού της Άτλαντα)

Ο απολλώνιος Νέντβεντ παίρνει το δρόμο για τον πάγκο

Μετά τον τραυματισμό του

Ο προπονητής του τρώει τα νύχια του από αγωνία

Φίδια του Λαοκόοντα τον σφίγγουν

timeo Danaos

Οι Δαναοί ενεοί αμύνονται υπέρ εστίας

και 11 εκατομμυρίων πιστών τους

Ως το 104 λεπτό και 30'' δευτερόλεπτα

Ωσπου ο Μπασινάς

– μεσσίας –

Στήνει την μπάλα στο κόρνερ

Και ο αυτοκράτωρ Τραϊανός ΔΕΛΛΑΣ

(ο και κολοσσός της Ρόδου

Κατά τον φιλόσοφο-προπονητή Re-Hegel)

με γυρισμένη την πλάτη

(ο οiwόνος άριστος Τα σημεία ευανάγνωστα: Δ-ΕΛΛΑΣ

Σηκώνει όντως την ΕΛΛΑΔΑ στην πλάτη του

με τ' όνομά του)

Και κεραυνοβολεί εξ επαφής

¹⁰ Κουβαράς, Γ. (2005). Του έρωτα...και του Έρωτα, Αθήνα: Γαβριηλίδης, αναδημοσίευση στο Παππάς, Γ. (επιμ.) (2010). *Αρχίζει το ματς – το ποδόσφαιρο στη λογοτεχνία*, Αθήνα: Μεταίχμιο, 119-120.

Μάνος Χατζιδάκις, *Αιώνιο πάθος*¹¹

(*Μια μπαλλάντα για τον Τζωρτζ Μπεστ*)

Εκμηδενίστηκε η ορμή μου
 Έγινε χιόνι το κορμί μου
 Από μια εικόνα κρεμαστή Χρωματιστή
 Από 'να ποδοσφαιριστή
 Που σφυροκόπαε τη βροχή Θεέ μου, με τι ψυχή
 Γινόταν ο ίδιος πάθος
 Εικόνα και βροχή
 Μεσ στην τηλεοπτική μου
 Συσκευή.

Ο Μπεστ υπήρξεν ο...

υπήρξεν ο...

καλύτερος!

Ο Μπεστ υπήρξεν ο...

υπήρξεν ο...

Καλύτερος!

¹¹ Χατζιδάκις, Μ. (1983). Μπαλλάντα του απερχόμενου ντριπλέρ του καιρού τούτου. περ. *Η Λέξη*, 25. Ιούλιος, 586-587.

Κωνσταντίνος Καβάφης, Φιλέλλην¹²

Την χάραξι φρόντισε τεχνικά να γίνει.
 Έκφρασις σοβαρή και μεγαλοπρεπής.
 Το διάδημα καλλίτερα μάλλον στενό·
 εκείνα τα φαρδιά των Πάρθων δεν με αρέσουν.
 Η επιγραφή, ως σύνηθες, ελληνικά·
 όχ' υπερβολική, όχι πομπώδης—
 μην τα παρεξηγήσει ο ανθύπατος
 που όλο σκαλίζει και μηνά στην Ρώμη —
 αλλ' όμως βέβαια τιμητική.
 Κάτι πολύ εκλεκτό απ' το άλλο μέρος·
 κανένας δισκοβόλος έφηβος ωραίος.
 Προ πάντων σε συστήνω να κυττάξεις
 (Σιθάσπη, προς θεού, να μη λησμονηθεί)
 μετά το Βασιλεύς και το Σωτήρ,
 να χαραχθεί με γράμματα κομψά, Φιλέλλην.
 Και τώρα μη με αρχίζεις ευφυολογίες,
 τα «Πού οι Έλληνες;» και «Πού τα Ελληνικά
 πίσω απ' τον Ζάγρο εδώ, από τα Φράατα πέρα».
 Τόσοι και τόσοι βαρβαρότεροί μας άλλοι
 αφού το γράφουν, θα το γράψουμε κ' εμείς.
 Και τέλος μη ξεχνάς που ενίοτε
 μας έρχοντ' από την Συρία σοφισταί,
 και στιχοπλόκοι, κι άλλοι ματαιόσπουδοι.
 Ώστε ανελληνιστοι δεν είμεθα, θαρρώ.

¹² Κ. Π. Καβάφης (1984). *Ποιήματα 1897-1933*. Αθήνα: Ίκαρος.

Χορχέ Λουίς Μπόρχες, *Το Σκάκι*

Ασθενικός βασιλιάς, λοξός αξιωματικός, φρενιασμένη
βασίλισσα, πύργος ευθύς, πολυμήχανος στρατιώτης
απάνω στην ασπρόμαυρη πορεία
ψάχνει ο ένας τον άλλο και συγκρούονται σ' επίμονη μάχη.
Δεν ξέρουν πως το σίγουρο χέρι
του παίχτη τους ρυθμίζει τη μοίρα,
δεν ξέρουν πως μια τρομαχτική νομοτέλεια
ελέγχει τις αποφάσεις και τη διαδρομή τους.
Αλλά κι ο ίδιος ο παίχτης είναι αιχμάλωτος
(η έκφραση είναι του Ομάρ) μιας άλλης σκακιέρας
με μαύρες νύχτες και άσπρες μέρες.
Ο Θεός κινάει τον παίχτη κι ο παίχτης τα πιόνια.
Μα άραγε ποιος Θεός, πίσω από το Θεό, κινάει το νήμα
της σκόνης και του χρόνου, του ονείρου και της αγωνίας;

Δήμος Χλωπτσιούδης, *Αλλαγή κανόνων*¹³

Πάντα ήθελα να αλλάξω τους κανόνες.

Να απελευθερώσω τα άλογα

από τους πύργους

που τους προστατεύουν

και να τρέχουν ελεύθερα στο μαυρόασπρο τερέν

και οι αξιωματικοί

να κινούνται κυκλικά

γύρω από την τάφρο.

Θα ήθελα όμως κυρίως οι παίκτες

να σταματήσουν

να θυσιάζουν πιόνια

για να νικήσει ο βασιλιάς.

Ας σκεφτούμε μια φορά

τα πρώτα πιόνια ου διπλά τρέχουν

προς τη θυσία.

¹³ Χλωπτσιούδης, Δ. (2016). *Ακατάλληλο*. Αθήνα: Μανδραγόρας.

Κωνσταντίνος Καβάφης, *Το πιόνι*

Πολλάκις βλέποντας να παίζουν σκάκι
ακολουθεί το μάτι μου ένα Πιόνι
οπού σιγά, σιγά τον δρόμο βρίσκει
και στην υστερινή γραμμή προφθαίνει.
Με τέτοια προθυμία πάει στην άκρη
οπού θαρρείς πως βέβαια εδώ θ' αρχίσουν
η απολαύσεις του κ' η αμοιβές του.
Πολλάις στον δρόμο κακουχίας βρίσκει.
Λόγχαις λοξά το ρίχνουν πεζοδρόμοι·
τα κάστρα το χτυπούν με ταις πλατειαίς των
γραμμαιίς· μέσα στα δυο τετράγωνα των
γρήγοροι καβαλλάρηδες γυρεύουν
με δόλο να το κάμουν να σκαλώση·
κ' εδώ κ' εκεί με γωνιακή φοβέρα
μπαίνει στον δρόμο του κανένα πιόνι
απ' το στρατόπεδο του εχθρού σταλμένο.
Αλλά γλυτώνει απ' τους κινδύνους όλους
και στην υστερινή γραμμή προφθαίνει.
Τι θριαμβευτικά που εδώ προφθαίνει,
στην φοβερή γραμμή την τελευταία·
τι πρόθυμα στον θάνατό του αγγίζει!
Γιατί εδώ το Πιόνι θα πεθάνη
κ' ήσαν οι κόποι του προς τούτο μόνο.
Για την βασίλισσα, που θα μας σώση,
για να την αναστήση από τον τάφο
ήλθε να πέση στου σκακιού τον άδη.

Μανόλης Αναγνωστάκης, Το σκάκι

Έλα να παίξουμε.

Θα σου χαρίσω τη βασίλισσά μου.

(Ήταν για μένα μια φορά η αγαπημένη

Τώρα δεν έχω πια αγαπημένη)

Θα σου χαρίσω τους πύργους μου

(Τώρα πια δεν πυροβολώ τους φίλους μου

Έχουν πεθάνει καιρό πριν από μένα)

Κι ο βασιλιάς αυτός δεν ήτανε ποτέ δικός μου.

Κι ύστερα, τόσους στρατιώτες τί τους θέλω;

(Τραβάνε εμπρός τυφλοί χωρίς κάν όνειρα)

Όλα, και τ' άλογά μου θα σ' τα δώσω

Μονάχα ετούτο τον τρελό μου θα κρατήσω

που ξέρει μόνο σ' ένα χρώμα να πηγαίνει

δρασκελώντας τη μια άκρη ως την άλλη

Γελώντας μπρος στις τόσες πανοπλίες σου

Μπαίνοντας μέσα στις γραμμές σου ξαφνικά

Αναστατώνοντας τις στερεές παρατάξεις.

Κι αυτή δεν έχει τέλος η παρτίδα.

Κωστής Παλαμάς, *Ο Ολυμπιακός ύμνος*¹⁴

Στο Σαμάρα, που φτερά του έβαλε

Αρχαίο Πνεύμ' αθάνατον, αγνέ πατέρα
του ωραίου, του μεγάλου και τ' αληθινού,
κατέβα, φανερώσου κι άστραψ' εδώ πέρα
στη δόξα της δικής σου γης και τ' ουρανού.

Στο δρόμο και στο πάλεμα και στο λιθάρι,
στων ευγενών Αγώνων λάμψε την ορμή,
και με τ' αμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
και σιδερένιο πλάσε κι άξιο το κορμί.

Κάμποι, βουνά και πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σαν ένας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,
και τρέχει στο ναό εδώ προσκυνητής σου,
Αρχαίο Πνεύμ' αθάνατο, κάθε λαός.

¹⁴ Παλαμάς, Κ. *Άπαντα*, τόμ. 3. Αθήνα: Μπίρης.

Παράρτημα Β' – ποιήματα μαθητών

Μαρία

Αναστασία

Φίλια, αγάπη, αυτοχή παν με τον αθλητικό βασι!

Αθλητικός είναι ζωή
και δεν μπορεί να ξεχαστεί!
Θα είμαι εδώ να χιλιναστώ,
το αθλητικά το αγάπω!

Ήρθα ξανά για να παίξω,
στο βόλεϊ να εξασκηθώ!
Την μπασκέτ μπορώ να παίξω
και να κερδίσω μπασκέτ!

Φίλια είναι εδώ,
είναι στο γήπεδο! (2x)
Ειρήνη και ψυχρή,
πάνε πάντα μαζί!

Φιλικότητα, αγάπηνη πάνε πάντα μαζί
και δίνουνε ζωή... (2x)

Συμπαικτες είναι εδώ,
αλλά και αντιπαλοι!
Δεν θα σπουδίζω εγώ,
θα είμαι ήρεμος!

Αναστασία

Μαρία

Όταν είσαι αθλητής
 ποτέ μη είσαι αγενής,
 και στον αγώνα όταν πας
 ποτέ μην τα παρατάς,
 το χέρι σου να δώσεις
 και αγνήστος μην νιώσεις
 προσπάθησε και μην ξεχνάς
 πως τον ευφρανέει πρέπει να χαίρεται
 κέρφου πάντα θέλει
 και προχώρα πιο μπροστά,
 ως δύναμης σου μην χάνεις
 ευερίες πάντα πιάνεις
 τον αντίπαλο να βεβαιώ
 και ποτέ μην παραφέρεσαι,
 το χέρι σου να δώσεις
 και ποτέ μην τους προδώσεις
 την φίλι και αν δεν κερδήσεις
 δεν πρέπει να τα παρατήσεις

Ανακρίτιος

Πηληγάρι

Κασέρινα

Κασέρινα

Ο αθλητισμός είναι υγεία,
χαρά και ευτυχία,
είτε χάσεις είτε κερδίσεις
το ίδιο θα φλενθήσεις.

Ακόμα και οι αδυναμίες να
γίνουν δυνατοί

Να πάρουμε μια νίκη
ενωμένοι όλοι μαζί

Η ομαδικότητα είναι το κλειδί
για διασκέδαση και αντοχή

Βαγγέλης Κουβάς

Θοδωρής Τσιλιμής

Δημοσθένης

Νίκος

Χρυσόστομος

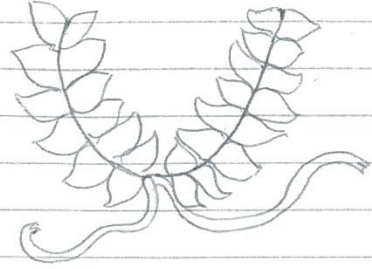
Όλοι πρέπει να αθλούμαστε με
χαρά και σεβασμό γιατί δεν εί-
μαστε μόνοι μας στον κόσμο αυτό
Έτσι ο αθλητισμός θα γίνει πιο
καλός θα περνάμε ευχάριστα και
δεν θα ληστέ ο σεβασμός έτσι ενω-
μένοι θα περνάμε πιο καλά και θα
αγωνιζώμαστε με πιο πολύ χαρά.

Δημήτριος
Κωστασίνος
Τάσος
Αγνοιδας

Ο Αγώνες

Στο στάδιο ήταν μίλις
πολλούς θεατές θα δεις.

Αν χάσεις θα στενοχωρηθείς
και αν κερδίσεις θα χαρείς

Του στόχου να τρώξεις

και οι φίλοι σου να είναι εναντίον

κι ένα μεγάλο κέ αν πόνος

θα είσαι πάντα ο υγιής.

Ιωάννα

Βαλία

Γεωργία Ελένη

Θεοδώρα

Μαρία
 Αλεξάνδρα
 Λευία

Στους αθλητικούς αγώνες για να κερδίσεις
 πρέπει σκληρά να προπονηθείς
 και πρώτος για να βγεις
 πρέπει να προσπαθείς
 Χαρές και γέλια να δημιουργείς
 σαν σωματός αθλητής

Τους κανόνες να τηρείς
 αλλιώς θα αποκλειστείς

Τους συναθλητές να σεβαστείς
 και σε φίλίες να κερδίσεις
 γιατί και εμείς εδώ
 τηρούμε το ευαγγελισμό

Κι όταν το τέλος θα έρθει
 φανές και γέλια θα έχουν ακουστεί

Αθλητισμός

Όλα τα αθλήματα είναι εξίσου καλά
 είτε αθλητικά είτε ~~αθλητικά~~ ατομικά
 Δεν έχει σημασία αν θα χάσεις ή κερδίσεις
 Το μόνο που λέει είναι να προσπαθήσεις.

Πάρεψε για αγάπη και καρδιά
 Όχι για νίκη και κήρυξη νομιά
 Παιξε αθλητικά και όχι ατομικά
 Και έτσι θα κερδίσεις για όση νομιά

Αν παίζεις σωστά μπορεί να κερδίσεις
 Χωρίς λαβάρια μπορείς να τους υπερβείς
 Παίζοντας σωστά κερδίσεις νομιά
 Και δεν χρειάζεται να βρίζεις ή να βγάζεις σε καμιά

Φραγκόλια
 Κώστας
 Φιλίππη
 Γιάννης

Β'3 Γυμνασίου

Όλοι πρέπει να αγαπάμε με
χαρά και σεβασμό γιατί δεν ε-
μάσσε κόνι μας στον κόσμο αυτό
Έτσι ο αθλητισμός θα γίνει πιο
καλός θα περνάει ευχάριστα και
δεν θα ληστέ ο σεβασμός έτσι ενω-
μένοι θα περνάμε πιο καλά και θα
αγωνιζώμαστε με πιο χαρά

Δημήτριος

Κωσταντίνος

Τάσος

Αθανάσιος

Ο καλός αγώνας

Μαρία

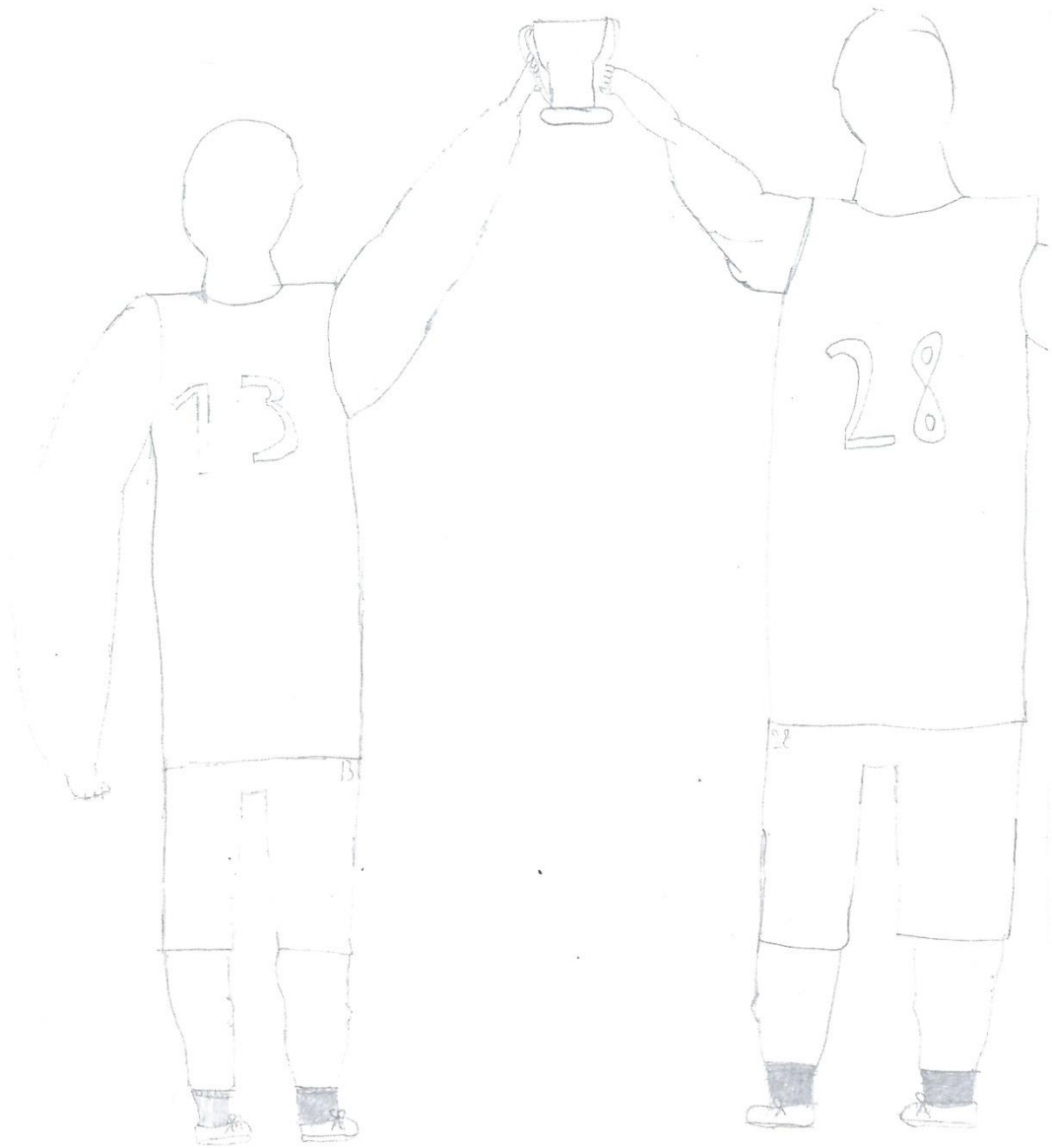
Τρέχω μέχρι προβιά
τους βουβαντζέ μου να
περνά, δεν φτάνει μόνο αυτο
αρκε να έχω στο μυαλό
το ευ αγωνίζεσθαι.

Είμαι λέξη ματκί,
μα στον αθλητισμό είναι
η ζωή, χωρίς να
το υπερβίωσώ καλύτερα
να γίνω αγωνιστής.

Τους κανόνες πρέπει να τηρώ
για να γίνω αποκλεισμένος.
Ζωτικός αθλητής να σίνα ενώ
αρκε να το τηρώ.

Χωρίς κλεψίς αθλοῦς αθλητής
οι προβιάσεις ~~είναι~~^{είναι}
συνοπλιστικά, με θέματα και
χωρίς από τις ηρωικές.

~~αθλη~~
αθλητές γίνονται ποτέ αρκεί
να έχω στο μυαλό
το ευ αγωνίζεσθαι.

Όταν χάσεις πον κλάς

Όταν κερδίσεις πον γέλας
το κέρδι σου σου σημαίνει να
δίνεις πον ζήλεις.

Κωλυός

